

17.2 ሻዕብያ ናቅፋ የተባለ ገንዘብ ስለማተሙ

እስከ 1990 ዓ.ም. መጀመሪያ ድረስ ኤርትራ በኢትዮጵያን ብር በመጠቀሟ ከፍተኛ ጥቅም ስታገኝ ቆይታለች። በተለይ ኢትዮጵያ ወደ ውጭ የምትልካቸውን ምርቶች በብር ለመሸመት በመቻሏ ምርቶቿን በብር እየገዛች በገፍ ወደ ውጭ በመላክ ከፍተኛ የውጭ ምንዛሪ ለማካበትና ከታወቁ የቡና ላኪ አገሮች አንዷ ሆና ለመሰለፍ አብቅቷት ነበር። ከዚህ ሌላ ሻዕብያዎች በኢትዮጵያም በኤርትራም ብር እየከፈሉ የአሜሪካን ዶላር ይመነዝሩና ወርቅ ይገዙ እንደነበር ይታወቃል። እንዲያውም ኢትዮጵያ አንዱን ዶላር በዐምስት ብር በምትመነዝርበት ጊዜ ሻዕብያዎች አንዱን ዶላር በዐምስት ከጎምሳ እስከ ስድስት ብር በመግዛት ብዛት ያለው ዶላር ከማካበታቸው ባሻገር ኢትዮጵያ ልታገኝ ትችል የነበረውን የውጭ ምንዛሪ እንድታጣ አድርገዋታል።

ሻዕብያዎች የኢትዮጵያን ብር በመጠቀም ከፍተኛ ጥቅም ቢያገኙም የብር ኅትመትንና ስርጭትን የሚቆጣጠረው የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ስለነበር ይህ በኤርትራ የገንዘብና የበጀት ፖሊሲ ላይ ተጽዕኖ ማሳደሩ አልቀረም። ወደደችም ጠላችም ኤርትራ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ በሚወስነው የምንዛሬና የብር ወለድ ተመን እንዲሁም በሌሎች የገንዘብ ነክ ፖሊሲዎች መገዛት ነበረባት። ይህ ሁኔታ ከፖለቲካው አንጻር ነጻነቷን የአወጀችውን ኤርትራ የኢትዮጵያ ጥገኛ ያስመሰላት ስለነበር በኤርትራውያን ዘንድ ተቀባይነት አልነበረውም። ከኢኮኖሚው አንጻርም ራሳቸው የሚያዙበት ገንዘብ አለመኖሩ ለሚከተሉት የኢኮኖሚ ፖሊሲ ጎጂ ስለመሰላቸው የራሳቸው ገንዘብ እንዲኖራቸው ወስነው «ናቅፋ» የሚባለውን የመግባያ ገንዘብ ኅተሙ። ሆኖም ሻዕብያዎች ይህን ሲያደርጉ ብርን በመጠቀም ይፈጽሙት የነበረውን ዝርፊያ ማስቀጠል ስለፈለጉ፤ 1ኛ/ ናቅፋ ከኢትዮጵያ ብርጋ አንድ ለአንድ እንደሚመነዘር፤ 2ኛ/ ናቅፋ በኤርትራና በኢትዮጵያ ውስጥ ሕጋዊ ተቀባይነት እንዲሟኖረው፤ ታላቢ አደረጉ። ምንም እንኳን ናቅፋ ከብር ጋራ እኩል እሴት ይኖረዋል ብሎ ማሰቡ በራሱ ችግር ባይኖረውም ኢትዮጵያ ውስጥ ሕጋዊ ተቀባይነት ይኖረዋል ብሎ መተማመኑ ግን ብዙ መዘዝ ሊያስከትል የሚችል መሆኑን መዘንጋት ነበር። ሻዕብያዎች የኢትዮጵያ መንግሥት ሳይመክርበትና ሳይወስንበት በተናጠል ያሳተሙትን አዲስ ገንዘብ ኢትዮጵያ ውስጥ ተቀባይነት ይኖረዋል ብለው እርግጠኞች መሆናቸው «ኢያይዘን አይተው ዳቦዬን ቀሙኝ» እንዲሉ፤ የኢሕአዴግን መንግሥት ንዝህላልነት ተገንዝበው ነበር። ባይሆንም ኢትዮጵያ ሉዓላዊት አገር ሆና፤ ሁለቱ አገሮች ጥብቅ የጋራ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ትስስረ ባላደረጉበት ሁኔታ፤ እነርሱ በወሰኑት በአገራችን ሁለት የመገበያያ ገንዘቦች እንዲዘዋወሩ ይፈቀዳል ብለው ባላሰቡ ነበር። ለማንኛውም ሻዕብያዎች ናቅፋን ዐትመው ኢትዮጵያ ውስጥ ሕጋዊ ተቀባይነት ይኑረው ማለታቸው በማያወላዳ መንገድ የቅኝ ገዢዎችንና የዕብሪተኞችን አስተሳሰብ የሚያንጸባርቅ ነበር።

ሻዕብያዎች ናቅፋን ከማተማቸው በፊት ከመለስ ጋራ ተገናኝተው እንደተነጋገሩ በኢሕአዴግና በህግዴፍ ለተቋቋመው የጋራ ኮሚቴ ቢገልጹም በመለስ በኩል ተቀባይነት ስለማግኘታቸው ያቀረቡልን የጽሑፍ ማረጋገጫ አልነበረም። ጳላ ላይ እንደሰማኹት እነ ኢሳያስ ለመለስ ቻርተር አውሮፕላን ልከውለት ኤርትራ ድረስ ወስደውት አነጋግረውት ነበር። የሚያትሙት ገንዘብ ከኢትዮጵያ ብር ጋር እኩል እሴት እንደሚኖረውና በሁለቱም አገሮች እንደሚሠራም ገልጸውለት ነበር። ከዚህ ሌላም ሻዕብያዎች የራሳቸውን ገንዘብ ሲያትሙ በእጃቸው የነበረውን የኢትዮጵያ ብር ለኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ አስረክበው በምትኩ የውጭ ምንዛሪ እንዲሰጣቸው መለስን ለማግባባት ሞክረው ነበር። ሆኖም መለስ ይህን ሐሳባቸውን ሳይቀበላቸው ብሩ በናቅፋ ስለሚተካ ሰብስበው የሚያቃጥሉት እንጂ ዋጋ ተሰቶት የውጭ ምንዛሪ የሚገኝበት እንዳልሆነ ነግሯቸው ነበር። እነርሱም ብሩ ለኢትዮጵያ ለሰጡት የወደብና ሌላ አገልግሎት የተከፈለ በመሆኑ መና መቅረት የለበትም ብለው

አጥብቀው ሲከራከሩ መለስ ጉዳዩን ለዓለም ገንዘብ ድርጅትና ለሌሎች ዓለም ዐቀፍ ተቋማት አማክርና ቼክ ሪፐብሊክና ስሎቫኪያ ሲለያዩ የተከተሉትን አግባብ አጥንቶ መልስ እንደሚሰጣቸው ቃል ገብቶላቸው ተለያዩ። መለስ ወደ አዲስ አበባ ከተመለሰ በኋላም ግርማ ብሩና ንዋይ ገብረ አብ በባለ ሙያ ደረጃ ለመነጋገር ወደ አሥመራ ተልከው ኃይለ ወልደ ተንሣይ /ድሩዕ/ ብርሃነ አብረሃና ኢሳያስ አፈወርቂ በተገኙበት ተነጋግረው ጉዳዩ ምንም ማሰርያ ሳያገኝ ተለያይተዋል።

ጃዕብያዎች ቀደም ሲል ከመለስ ጋር ስለ ናቅፋ ጉዳይ ቢነጋገሩም ናቅፋና ብር እኩል እሴት እንዲኖራቸውና በሁለቱ አገሮች ሕጋዊ ተቀባይነት አግኝተው እንዲሠሩ የሚለውን ሐሳባቸውን መልሰው ለኢሕአዴግና ለህግዴፍ የጋራ ኮሚቴ አቅርበውት ነበር። ከኢሕአዴግ የተወከልነው የኮሚቴ አባላት ማለትም ተወልደ፣ ስብሐት፣ አውዓሎምና ገብሩ ይህን ጥያቄያቸውን አጥብቀን ተቃወመነው ነበር። ጉዳዩ አንገብጋቢ ስለሆነም ኢሳያስ አፈወርቂ ራሱ በግንባር ቀርቦ አቋማቸውን ሊያስረዳን ሞክሮ ነበር። የልሁካኑ ቡድን አባላት እኪያሂዳቸው ኢትዮጵያን የሚጎዳ ስለሆነ እንደማንቀበለው ደጋግመን ብንነግራቸውም ኢሳያስ የግንዛቤ ማነስ ችግር ያለብን ይመስል «እስቲ እናንተን እንዴት ሊጎዳ እንደሚችል አሰረዱኝ፤ ይህ እንዲመልስልኝ የምፈልገው ደግሞ ገብሩን ነው» ሲል እኔም «ኢትዮጵያና ኤርትራ የተለያዩ የኢኮኖሚ ፖሊሲዎች የሚከተሉ አገሮች እንደመሆናቸው የየራሳቸው የገንዘብና የበጀት ፖሊሲ ሊኖራቸው ይገባል። ከፖሊሲ ልዩነቶቻቸው የሚመነጩ የገንዘብ ዋጋ ለውጦችም ሊከሰቱ ይችላሉ፤ በአንዱ አገር የተከሰተው ችግርም ወደ ሌላው ሊጋባ ይችላል፤ ይህም ጉዳት ማስከተሉ አይቀርም።» ብዬ መለስኩለት። ኢሳያስም በወቅቱ የኢኮኖሚክስ ትምህርት እንደምማር ያውቅ ነበርና «እባክህ ተወን ያንተ የኢኮኖሚክስ ፅውቀት ኢኮኖሚትሪክስን ስለማያካትት ፋይዳ የለውም፤ እኔ አራት የታወቁ የሃርቫርድ የኢኮኖሚክስ ምሩቅ ዶክተሮች አሰማርቼ ሊያስከትል የሚችለውን ችግር አስጠንቼ ይህን ፖሊሲ ተግባራዊ ብናደርግ ኢትዮጵያን የሚጎዳው በትንሹ እንደሆነ አረጋግጫለሁ። በኢትዮጵያ ላይ ሲኖር የሚችለው ጉዳት በስምንት ሚልዮን ብር ብቻ የሚገመት ነው። ይህ ደግሞ ለኢትዮጵያ ምንም አይደለም። እንዲያውም ሁለቱ ኢኮኖሚዎች ተዋሕደው እንዲሠሩ ለማድረግ ያስችላል። ከሚከተለው ጉዳት ይልቅም የሚገኘው ጥቅም ይበልጣል» አለ። ለሰነዘረው አስተያየት መልስ መስጠት ስለነበረብኝ «ጉዳዩ እንዲሁ ተነሣ እንጂ ጥያቄው ጥልቅ የኢኮኖሚ ትንታኔ የሚሻ አይደለም። የፖሊሲ ጉዳይ እንደመሆኑ ኢትዮጵያን የሚጠቅመውንና የሚጎዳውን መሠረታዊ ፖሊሲ የመገንዘብ ጉዳይ ነው። ስለዚህ አሁንም ያቀረባችሁት ሐሳብ ተቀባይነት የለውም» የሚል መልስ ሰጠሁ። ቡድኑን የሚመራው ተወልደ ወልደ ማርያምም በመግብያውም ይሁን በማጠቃለያው ያቀረቡት ሐሳብ በኢትዮጵያ በኩል ተቀባይነት እንደማይኖረው ጠንክር ባለ ቋንቋ ነገራቸው።

ጃዕብያዎች ናቅፋ በኢትዮጵያ ሕጋዊ ተቀባይነት ሊኖረው ይገባል የሚል ጠንካራ አቋም ይዘው ከተከራከሩ በኋላ ነገሩ እንደማይሆንላቸው ሲያዩ፤ «ታዲያ የኢኮኖሚ ግንኙነታችን እንዴት ሊቀጥል ይችላል?» የሚል ጥያቄ አንሥተው፤ «ከሌሎች ጎረቤት አገሮች ጋራ እንደምናደርገው ሁሉ በውጭ ምንዛሬ እንገባያለን፤ እኛ ለምንዝባቸው ሸቀጦችና አገልግሎቶች በዶላር እንከፍላቸዋለን፤ እናንተም እንዲሁ ከእኛ ለምትገዟቸው ሸቀጦችና አገልግሎቶች በዶላር ትከፍሉናላችሁ፤ ነገሩ ቀላል ነው፤ ከሱዳን፣ ከኬንያ፣ ከጅቡቲና ከሌሎች አገሮች ጋራ የምናደርገውም ይኸንኑ ነው፤ ሆኖም ኤርትራና ኢትዮጵያ ካላቸው የጠበቀ ግንኙነት የተነሣ የድንበር ንግዱን ያለ ዶላር በብርና በናቅፋ ልናኪያሂደው እንችላለን፤ ለዚህ ሲባል ከሁለት ሺሕ ብር በታች ዋጋ የሚያወጡ ሸቀጦች በድንበር ገቢያዎች መለዋወጥ እንችላለን» የሚል መልስ ሰጠናቸው። በዚህ ጊዜ ኢሳያስና ጓደኞቹ እኛንና ሌሎች ጎረቤት አገሮችን እንዴት እኩል ታዩናላችሁ? ብለው በጣም ተናደዱ። እኛም፤ «ከኢኮኖሚ ግንኙነት አንጻር በእናንተና በሌሎች ጎረቤቶቻችን ልዩነት አለ ብለን

አናምንም። ጎረቤቶቻችን ነጻ አገሮች እንደ ሆኑ ሁሉ እናንተም ነጻ አገር ናችሁ፤ ኢትዮጵያም እንዲሁ ነጻ አገር ነች፤ የሚደረጉት ኢኮኖሚያዊ ግንኙነቶች ይህን መሠረት ማድረጋቸው በምን መልኩ ነው ችግር የሚፈጥረው?» አልናቸው። ቀጥለው ጠንከር ባለ አነጋገር «የድንበር ንግድ የሚባለው ትርጉም አይኖረውም። በየድንበሩ ባንኮች ከፍተን ማስተናገድ ስለማንችል አስቸጋሪ ነው። የድንበር ንግዱ እኛ ባንፌልገውም ራሱ ይኪያሄዳል፤ እንደ ትልቅ የፖሊሲ ጉዳይ የሚታይ ስላልሆነ የኤርትራ መንግሥት ለዚህ አሠራር አያበጅም፤ እንቅስቃሴውን እንዲሁ ልቅ ሆኖ ይቀጥላል እንጂ በማለት ያቀረብነውን የድንበር ንግድ መፍትሔ አጣጣሉት።

ሻዕብያዎች ናቅፋና ብር በሁለቱ አገሮች ተቀባይነት እንዲኖራቸው ጥያቄ ሲያቀርቡ አብረው መተግበር አለባቸው የሚሏቸውን የፖሊሲ ለውጦችም እንድንቀበላቸው ጫና ለማድረግ ሞክረው ነበር። ዋናው አቅርቦት የነበረው ሐሳብ የሁለቱን አገሮች ኢኮኖሚ ለማዋሐድ የፖሊሲ ቅንጅት (policy harmonization) መደረግ አለበት የሚለውን ነበር። የኢኮኖሚ ውሕደት የሚለውን ሐሳብ በተደጋጋሚ ቢያነሡትም ውሕደቱ መቼና እንዴት ሥራ ላይ ይውላል? ከየትስ መጀመር አለበት? ለኢትዮጵያስ ምን ይጠቅማታል? የሚሉትን ጥያቄዎች በጥልቀት ሳናጤን በጉዳዩ ለመነጋገር ያስቸግረን ነበር። ያም ሆነ ይህ በነጸርሱ በኩል ይህ ፖሊሲ በፍጥነት ሥራ ላይ እንዲውል በሁለቱ አገሮች መካከል የተወሰነ የፖሊሲ ቅንጅት እንዲደረግ ተጨባጭ ያሏቸውን የመፍትሔ ሐሳቦች አቅርቦው ነበር። አንዱ ያቀረቡት ሐሳብ የሁለቱ አገሮች ምርቶች ኬላ ሳይገታቸው ከአንዱ ወደ ሌላው እንደልብ እንዲዘዋወሩ የሚል ሲሆን ከዚህ ጎን ለጎን የዜጎችም እንቅስቃሴ ከቁጥጥር ነጻ እንዲሆን የሚል ሐሳብ ነበር። ለነገሩ ነጻ የሸቀጥ ዝውውር ካለ ነጻ የሰዎች እንቅስቃሴ ሊኪያሄድ ስለማይችል ሁለቱም ፖሊሲዎች የማይነጣጠሉ ነበሩ። ሌላው ያቀረቡት ጥያቄ ደግሞ ኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት ኤርትራውያን እንደ ኢትዮጵያውያን ተቆጥረው በኢንቨስትመንት መስክ እንዲሰማሩ የሚል ነበር። የናቅፋ አጠቃቀምና ሌሎች ተጓዳኝ ጥያቄዎቻቸውም በአንድ ጥቅል (package) የሚታዩና የኤርትራን የኢኮኖሚ ጡንቻ በኢትዮጵያ መጋቢነት ለማፈርጠም ያለሙ የፖሊሲ ሐሳቦች ነበሩ።

ሆኖም በኢትዮጵያ በኩል እነዚህን የሻዕብያ ጥያቄዎች ለማስተናገድ የሚያስችል ሁኔታ አልነበረም። ሻዕብያዎች እንኳን የሕግ ድጋፍ አግኝተውና የሕግ ድጋፍ ሳይኖራቸውም እንቅስቃሴያቸው ማፍያ መሰል ነበር። ቀደም ሲል እንደገለጽኩት በድብቅ የውጭ ምንዛሬ ክምችትና በከፍተኛ የኮንትሮባንድ ሥራ ከመሰማራታቸው ባሻገር ሕግን ተገን በማድረግ በርካታ ዝርፊያዎችም ያኪያሄዱ ነበር። አንድ አብነት ለመስጠት ያኸል፤ በሻዕብያዎች አሥመራ የሚመረተውን ሜሎቲ ቢራ ኢትዮጵያ ውስጥ ሰፊ ዝቦድ እንዲያገኝ ብርቱ እንቅስቃሴ ያደርጉ ነበር። እነርሱ ሜሎቲን ወደ ኢትዮጵያ ማስገባት ሲጀመሩ እኛም ጊዮርጊስን፤ ሜታንና ሌሎች የቢራ ዓይነቶቻችንን ኤርትራ ማስገባት ጀምረን የቢራ ውድድሩ ጠነከረ። በዚህ ጊዜ ሻዕብያዎች እነዚህ የኢትዮጵያ ቢራዎች ተወዳዳሪ እንዳይሆኑ በእያንዳንዱ ጠርሙስ ላይ ከአንድ ብር ከጎምሳ ሳንቲም በላይ ቀረጥ ጣሉ። ለምን ቢባሉ በነጸርሱ የቀረጥ መመሪያ መሠረት እያንዳንዱ ዝቢ ዕቃ የሚቀረጠው የማምረቻውን ዋጋ ያህል ነው የሚል መከራከሪያ አቀረቡ። ይህን ሲያደርጉ ኢትዮጵያም እነጸርሱ በሚያስከፍሉት መጠን ሜሎቲ ቢራን መቅረጥ ጀመረች። በዚህ አጋጣሚ ሻዕብያዎች ሆን ብላችሁ ሜሎቲ ወደ ኢትዮጵያ እንዳይገባ ከፍተኛ ቀረጥ ጭናችሁበታል ብለው እሪ አሉ። እናንተም እኮ በኢትዮጵያ ቢራ ላይ እንዲያ አድርጋችኋል ሲባሉም እኛ የማምረቻ ዋጋችሁን መሠረት በማድረግ ነው ቀረጡን የጣልነው እናንተም እንደኛ የማምረቻ ማድረግ ትችላላችሁ አሉ። እሺ እስቲ የሜሎቲን የማምረቻ ዋጋ አሳውቁን ስንላቸውም በሚያስገርም ሁኔታ አንዱን ጠርሙስ የሜሎቲ ቢራ ለማምረት ከአስራ ዐምስት እስከ ሻያ ሳንቲም ብቻ

እንደሚያወጡ የሚያሳይ ፋይል ይዘው መጡ። ይህን የሐሰት አኃዝ ይዘን አተካራ ውስጥ ከመግባትም የኢትዮጵያ ቢራ ኤርትራ ውስጥ በሚቀረጥበት መጠን ሜሎቲን መቅረጡን ቀጠልንበት። ሻዕብያዎችና አከፋፋዮቻቸውም እንደተለመደው ድርጊቱ ፀረ-ኤርትራ ነው፤ ማለታቸውን ቀጠሉ።

በነገራችን ላይ ኢትዮጵያ ውስጥ ሜሎቲ ቢራን የሚያከፋፍሉት አብዛኛዎቹ ኤርትራውያንና ከነእርሱ ጋር የጥቅም ትስስር የነበራቸው የተወሰኑ ኢትዮጵያውያን ነበሩ። ለምሳሌ መቀሌ ላይ ሜሎቲ ቢራ ያከፋፍል የነበረው ኤርትራዊ ሲሆን አክሱም ላይ ደግሞ ኢትዮጵያዊ ሆኖ የህግዴፍ የፕሮፓጋንዳ ኃላፊና የህግዴፍና የኢሕአዴግ ኮሚቴ አባል የነበረው የየማነ ገብረ ሚካኤል የቅርብ ቤተሰብ ነበር። ይህ የጥቅም ትስስር ጉዳዩን የበለጠ አወዛጋቢ አድርጎት ነበር። ሻዕብያዎች በኤርትራ ያልተመረቱና የማምረቻ ዋጋቸው ፈጽሞ የማይታወቅ የኤሌክትሮኒክ ዕቃዎችንም በገፍ ወደ ኢትዮጵያ እያስገቡ የኢትዮጵያን ገበያ አጥለቅልቀውት ነበር። ቢራ፣ የዱቄት ሳሙና የመሳሰሉ ሸቀጦች ካልሆኑ በስተቀር በኤርትራ ተመርተው ወደ ኢትዮጵያ የሚገቡ የረቡ ሸቀጦች አልነበሩም። በአንጻሩ ኢትዮጵያ ጥራጥራዎችን፣ የተለያዩ የእህል ዓይነቶችን ከፍተኛ የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኙ እንደ ቡናና የቁም እንስሳትን ወደ ኤርትራ ትልክ ነበር። በአጠቃላይ ሻዕብያዎች የጠየቁት ልቅ የሆነ የንግድ፣ የኢንቬስትመንትና የገንዘብ እንቅስቃሴ ኢትዮጵያን እጅግ የሚጎዳት ስለነበር ተቀባይነት ሊያገኝ አልቻለም። ለጊዜው ያስማማል ጌተብሎ የተመረጠው የንግድና ኢንቬስትመንት ግንኙነት በቁጥጥር ላይ የተመሠረተና የሁለቱን አገሮች ሕግና ደንብ የሚከተል ነበር።

17.3 የጥቅምት 1990 ዓ.ም. የተካረረ የሁለቱ ፓርቲዎች ኮሚቴ ስብሰባ

ከፍ ብለው የተጠቀሱት አለመግባባቶች የህግዴፍና የኢሕአዴግ ኮሚቴ ከተመሠረተ ጀምሮ በተወሰነ ደረጃ ሲከሰቱ ቆይተው በ1989 ዓ.ም. መገባደጃ ላይ ግን ተካረው ሊቀርቡ ቻሉ። የሚቀጥለው የኮሚቴ ስብሰባ ጥቅምት ወር 1990 ዓ.ም. ላይ በኢትዮጵያ መኪያሄድ ሲገባው ሻዕብያዎች ባቀረቡት ጥያቄ መሠረት በአሥመራ እንዲኪያሄድ ተደረገ። በዚህ ስብሰባ ኢሳያስ አፈወርቂ ተገኝቶ ቀደም ብለው የቀረቡትን የኢኮኖሚ ፖሊሲ ጥያቄዎች በድጋሚ አጠናክሮ አቀረቡ። በወቅቱ ናቅፋ የሚባለው የኤርትራ ገንዘብ ታትሞ ለስርጭት ተዘጋጅቶ ስለነበር ለፌስታው ለእኛም ከእያንዳንዱ የናቅፋ ኖትና ሳንቲም ናሙና (specimen) በክብር ተሰጥቶን ነበር። የልሁካኑ ቡድን አባላት በምርቃቱ በዓል ላይ ባንገኝም ከኢትዮጵያ ኤምባሲ ተወክለው ሄደው የነበሩት እንዳሜውቱን የኤርትራው ብሔራዊ ባንክ ገዥ ኢትዮጵያ ናቅፋ በኢትዮጵያ ተቀባይነት እንዳይኖረው ማገዱን አመልክቶ ኤርትራ በሁሉም መስክ ራሷን እንደምትችል እና ምንም ዓይነት የውጭ ምንዛሪ ችግር እንደማይገጥማት ገልጾ ነበረ። እንዲያውም ኤርትራ ውጭ አገር ያሉ ኤርትራውያን ተወላጆቿ ከሚልኩት ገንዘብ ብቻ ሁለት መቶ ሚልዮን ዶላር በዓመት እንደምታገኝና ይህ ተጠናክሮ በውጭ ምንዛሪ ረገድ ራሷን እንደሚያስችላት ገልጾ ነበር።

ከላይ ከተጠቀሰው ንግግር በተጨማሪ በሻዕብያ ሬድዮና ቴሌቪዥን ከፍተኛ ፀረ-ትግራይ ቅስቀሳ ይደረግ ነበር። በአንድ ወቅት በሻዕብያ ሬድዮና ቴሌቪዥን ከትግራይ ወደ ኤርትራ የሚገባውን ማንኛውንም ሸቀጥ በመከልከል ጉሮሮአችንን ለማነቅ እየተንቀሳቀሱ ነው የሚል የፕሮፓጋንዳ ዘመቻ ይደመጥ ነበር። ይህን የሰሙ ኢትዮጵያውያን፣ ኤርትራውያንና የተወሰኑ የሻዕብያ አመራር አባላት እጅግ ተደናግጠው «ምን እየተደረገ ነው? ይህ የፕሮፓጋንዳ ዘመቻስ ወዴት እያመራ ነው?» የሚል ሥጋት አድሮባቸው ነበር። ኢሳያስ የመጨረሻውን ስብሰባ ከኛ ጋር ሲያደርግም «የዚህ ዓይነት ዘመቻ እየተኪያሄደ ያለው

ለምንድን ነው?» ብለን ስንጠይቀው ለጥያቄያችን ያን ያህል ክብደት ሳይሰጠው «የምታነሡት ነገር በሚድያ ሲተላለፍ ባልሰማም ሰዎች ሲንጫጩ ሰምቼ እስቲ በቴሌቪዥን የተላለፈውን አሳዩኝ ብዬ ምጽዋ ላይ ተመልክቼው ነበር። የተላለፈው መልእክት ትንሽ የተጋነነ ቢሆንም መሠረታዊ ስሕተት ግን አላየሁበትም። አሁንም ትግራይ ጉሮሮአችንን ለማነቅ እየተንቀሳቀሰች ነው፤» ብሎ ዐረፈው።

ይህን ካለ በኋላም ኢትዮጵያ ኤርትራ ያቀረበቻቸውን የኢኮኖሚና ማኅበራዊ ጥያቄዎች ብትመልስ እንደሚሻላት ደጋግሞ አሳሰበን። በኛ በኩል ደግሞ እያቀረበ ያለው ጥያቄ አግባብነት እንደሌለው ደጋግመን መለስንለት። ኢሳያስም፤ «መልሳችሁ ይህ ከሆነ ከእንግዲህ በሁለቱ አገሮች መካከል ግንኙነት ሊኖር አይችልም፤» አለ። «ለምን በኤል ሲ (LC) እና በሌሎች ዘዴዎች የንግድ ልውውጥ ልናደርግ ስንችል ግንኙነቱ አይኖርም ይባላል?» ብንለውም፤ «ይህን የናንተን ሐሳብ እኛ አንቀበለውም» አለ። «ታዲያ መፍትሔው ምንድን ነው?» ስንለውም፤ «በኢኮኖሚና በማኅበራዊ ያልተደገፈ ፖለቲካዊ ግንኙነት ሊኖር ስለማይችል ጉዳዩ በራሱ መንገድ መፍትሔ እስኪያገኝ ድረስ ዝም ብሎ መጠበቅ ነው» አለን። ቀጥሎም፤ «እኛ ከኢትዮጵያ የሚገቡ ሸቀጦችም ሆነ ሰዎችን አንከለክልም፤ እናንተ መከልከልን ከመረጣችሁ በምትፈልጉት አቅጣጫ ተጓዙ» በማለት የዛቻ አስተያየት ሰነዘረ።

በአጠቃላይ አሥመራ ላይ ያደረግነው ስብሰባ የረባ ውጤት እንዳሳስገኘና በሁለቱ አገሮች መካከል የነበረው ግንኙነት እጅግ እንደሻከረ በቀላሉ መገንዘብ ይቻላል። ከዚህ ወድያ ጤነኛ ግንኙነት ሊኖር እንደማይችልም በግልጽ ተነግሮን ነበር። እንዲያውም ይህ የሁለቱ ፓርቲዎች ኮሚቴ ፈርሶ ድንበራችንን የሚያካልል ሌላ ኮሚቴ ይቋቋም የሚል ሐሳብ በኢሳያስ ቀርቦ ወድያውኑ ለዚህ ተግባር ሦስት ሰዎችን ማለትም፤ 1ኛ/ የፕሮፓጋንዳ ኃላፊውን የማነ ገብረ ሚካኤልን፤ 2ኛ/ የመከላከያ ኃላፊውን ሰብሐት ኤፍረምን፤ 3ኛ/ የደህንነት ኃላፊውን አብርሃ ካሳን፤ ለድንበር ማካለሉ ጉዳይ እንደወከሉ ገለጹልን። በእኛ በኩል የሚወከሉትን እንድንግራቸውም ጠየቁን። እኛም በጉዳዩ ለመወሰን ሥልጣን እንደሌለንና ወደ አገራችን ከተመለስን በኋላ ምርጫችንን እንደምናሳውቃቸው ነገርናቸው። «ሰምምነቱ ቶሎ አልቆ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ድንበራችን እንዲለይ እንፈልጋለን፤» ሲሉንም ጊዜውን ረዘም እንዲያደርጉት ስንጠይቃቸው «ምን ችግር አለበት? ካርታዎችን እየተመለከቱ ድንበሮችን መወሰን ነው፤» ሲሉ ነጻነታቸውን ካወጁ በስድስት ዓመታት ያልተከናወነውን ውስብስብ ጉዳይ በቅጽበት እንደሚፈጸም አድርገው አቀረቡት። ይህ ሁሉ ነገር ፍለጋ እንደሆነ ተጨማሪ ማረጋገጫ ሆኖልን የመጨረሻውን ስብሰባችንን ቋጭተን ወደ አዲስ አበባ ተመለስን።

17.4 በአሥመራ ቆይታችን የተገነዘብነው

አሥመራ በቆየንበት ጊዜ ሻዕብያዎች ኢትዮጵያን ለመውጋት የቆረጡ መሆናቸውን የሚያረጋግጡ ብዙ ምልክቶች አይተን ነበር። ከነዚህ ምልክቶች መኻል ከፍ ብሎ የተጠቀሰው በትግራይ ላይ የተከፈተው የፕሮፓጋንዳ ዘመቻና ኢሳያስ መጨረሻ ላይ የሰነዘራቸው ዛቻ አዘል አስተያየቶች ይገኙባቸዋል። ከዚህ በተጨማሪም ሻዕብያዎች በተጨማሪ ወታደራዊ ዝግጅት እያደረጉ መሆናቸውንና የሁሉም ዙር የሳዋ ሠልጣኞች እንዲሰባሰቡ የክተት አዋጅ ማወጃቸውን እናውቅ ነበር። ሽፋኑ የምርት ዘመቻ ለማኪያሄድ ቢባልም ከፍተኛ ወታደራዊ ልምምድ እየተደረገ እንደነበርና አዲስ ዘማችና የዱሮ ታጋዮች በጋራ ከባድ መሣሪያ በመተኮስ ጭምር ወታደራዊ ልምምድ ያደርጉ እንደነበር እናውቅ ነበር። ወታደራዊ ልምምድ ያኪያሂዱ የነበረውም በኢትዮጵያ ድንበር መረብ ወንዝ አካባቢ ነበር። በመሆኑም እንኳን ወታደራዊ ዕውቀትና ልምድ ያለውና ማንኛውም

ተራ ዜጋ ኤርትራ በወታደራዊ ዘመቻ ዝግጅት ላይ እንደነበረች በቀላሉ መገንዘብ ይቻላል ነበር። አሥመራ ይኖሩ የነበሩ በርካታ ኢትዮጵያውያንም የሻዕብያ እንቅስቃሴ አላማረጉም እያሉ እንድንጠነቀቅ ያሳስቡን ነበር።

ከዚህ ሌላ የሻዕብያ የበላይ መኮንኖች በኛ ኤምባሲ ሠራተኞች ፊት አንገታቸውን በስለት እንደመቁረጥ እያመለከቱ አሁን ተረኛው ወያኔ እንደሆነ ይናገሩ ነበር። በከተማ የሚያወሩትም ይኸንኑ ነበር። ወያኔ ስላስቸገረን እንቀጣጥለን እያሉ ይፈክሩ ነበር። ይህ ሁሉ ወሬ አሥመራ ለስብሰባ ሄደን ሳለ ይደርሰን ነበር። ስብሰባውን ባጠናቀቅንበት ምሽት ከሻዕብያ መሪዎች አንዱና አሁን በእስር የሚገኘው የቀድሞው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትራቸውና የያኔው የባሕር ሀብት ሚኒስትራቸው ጴጥሮስ ሰለሞን ዱሮ አምበሳደር ተብሎ ይጠራ በነበረው ሆቴል ራት ጋብዞን የቀረበልን ምግብ ሙሉ በሙሉ የዓሣ ነበር። ጴጥሮስም ይኸውላችሁ እኔ የማዘውን ዓሣ እየጋበዝኳችሁ ነው እያለ ቀልድ ጣል ያደርግ ነበር። ጴጥሮስ ሰለሞን በትጥቅ ትግሉ ለረጅም ጊዜ የስለላ ኃላፊ ሆኖ የሠራ ስለነበር ሻዕብያ ለጦርነት በሚያደርገው ዝግጅት ሥጋት አድርበት ነበር። ጴጥሮስ «ስለ ሰላም ለመነጋገር ከተፈለገ ስብሰባው መኪያሂድ ያለበት የተሻለ ድባብ ባለው በአዲስ አበባ ነው። አባካችሁ ሰላም ፍጠሩ» አለን። የጴጥሮስ ሰለሞንን ንግግር ለመፍታት ብዙ ርቀት መጓዝ አያስፈልግም ነበር፤ ከፊታችን የተደቀነው እውነታም ይኸንኑ ያሳየን ነበርና።

በአጠቃላይ ሻዕብያ ከሆነ ከኢትዮጵያ ጋራ በመደራደር የፈለጋቸውን የፖሊሲ ለውጦች ማስፈጸም ካልሆነ ደግሞ ጦርነት ከፍቶ ኢትዮጵያን ለማተራመስ እንደወሰነ ግልጽ ነበር። አሳያስ በመጨረሻው ወይይታችን እጃችንን ጠምዝዞ ፖሊሲያችንን ሊያስቀይረን እንደማይችል ስለተገነዘበ የመረጠው ጎደና የጦርነትን ጎደና ነበር። ተወልደ፤ አውዓሎምና ገብሩ ሻዕብያ ወደ ጦርነት እያመራ እንደነበር ቅንጣት ታኸል ጥርጣሬ አልነበረንም። ስብሐት ነጋ ግን የተገኘው መረጃና ትዝብት ሁኔታው ወደ ጦርነት አያመራ እንደሆነ አያመለክትም ይል ነበር። የሚገርመው አገር ወዳድ ዜጎች ተጠንቀቁ፤ ሻዕብያዎች ለጦርነት እየተዘጋጁ ነው፤ እያሉን ወትሮ ግልጽ የሆኑ ጉዳዮች ቀርቶ ድብቅ ሢራዎችን ለማጠንጠን ጊዜ የማይፈጅበት ስብሐት ሁኔታውን ከኛ በተቃራኒ ማንበቡ ነው።

17.5 ወደ አዲስ አበባ መልስና ከመለስ ዜናዊ ጋራ ክርክር

ወደ አዲስ አበባ ከተመለስን በኋላ አሥመራ ላይ የሆነውም ሁሉ ለመግለጽ አስቸኳይ የህወሓት ሥራ አስፈጻሚ ስብሰባ እንዲጠራልን መለስን ጠየቅነው። በወቅቱ የነበረን አስተሳሰብ ከኤርትራ ጋር የሚደረገውን ግንኙነት ይበልጥ የሚገነዘበው የህወሓት አመራር ስለሆነ በድርድሩም ሆነ በውሳኔ ደረጃ ወሳኙን ሚና መጫወት ያለበት ይኸው አካል ነው የሚል ነበር። በጉዳዩ ላይ የህወሓት አመራር መግባባት ከቻለ ከሌሎች የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ጋር መግባባት አያስቸግርም የሚል እምነትም ነበረን። ይህ አኪያሄዳችን ሌሎቹን የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ያገለለና ጉዳዩ እነርሱን በቀጥታ እንደማይመለከት ያስመስለ በመሆኑ እጅግ የተሳሳተ ነበር።

ልኡካኑ ከአሥመራ አዲስ አበባ ረፋዱ ላይ ገብተን፤ የህወሓት ፖሊትቢሮ ስብሰባ ከምሽቱ ሁለት ሰዓት ላይ ጀመረ። በዚህ ስብሰባ ከህወሓት ፖሊትቢሮ አባላት መለስ ዜናዊ፤ ዓባይ ፀሐዬ፤ ተወልደ ወልደ ማርያም፤ ስብሐት ነጋ፤ ሥዩም መስፍን፤ ሰዬ አብርሃ፤ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ ክንፈ ገብረ መድኅንና ገብሩ አሥራት ስንገኝ ከፖሊትቢሮው ውጭ ደግሞ የመከላከያ ኤታ ማገር ሹሙ ሌተናንት ጄኔራል ጻድቃን ገብረ ተንሣይና በኤርትራ የኢትዮጵያ አምባሳደር አውዓሎም ወልዱ ነበሩ። በወቅቱ ክንፈ ገብረ መድኅን የህወሓት ፖሊት ቢሮ አባል ከመሆኑ በተጨማሪ የኢትዮጵያ ደኅንነትና ኢሚግሬሽን ኃላፊም ስለነበር

እንደ ጻድቃንና አውዓሎም በጉዳዩ ላይ ያስረጅነት ሚናም ነበረው። ሥዩምም እንዲሁ ከዲፕሎማሲው ማኅበረሰብ የተገኘውን መረጃ የማቅረብ ኅላፊነት ነበረው።

የሰብሰባው አጀንዳ በኢትዮጵያና በኤርትራ መካከል ስላለው ግንኙነትና ስላለው ተጨባጭ ሁኔታ መወያየት ሲሆን አራት ክፍሎች ማለትም ከሻብያ ጋራ በኮሚቴ ሲሠራ የነበረው ቡድን፣ የመከላከያ ሠራዊት ጠቅላይ ኤታ ማዘጋጀት ሹም፣ የደህንነትና ኢሚግሬሽን ኃላፊውና የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ያላቸውን መረጃ እንዲያቀርቡ ተደረገ። ተጨባጭ ሁኔታን እጅግ በስፋት የተነተነው ከሻብያ ጋር ይገናኝ የነበረው ኮሚቴ ሲሆን የመከላከያና የደህንነት ወኪሎችም ያላቸውን መረጃ አቅርበዋል። በተለያዩት ክፍሎች በቀረበው መረጃ ረገድ እምብዛም ልዩነት ባይኖርም ሰፊ ልዩነት የተፈጠረው በመረጃው ትንታኔና በድምዳሜው ላይ ነበር። የተወሰነው የቀረበውን መረጃ መሠረት በማድርግ ሻብያ እንደሚወረንም እርግጠኛ ሆነን ወዲያውኑ አስፈላጊውን ዝግጅት እንዲደረግ ተማጸንን። መለስ ደግሞ ሻብያ እኛን የሚወር ዕብድ አይደለም፤ በኢትዮጵያ ላይ ወረራ ማኪያሄድ የሚያስከትለውን መዘዝ ስለሚያውቅ ፍጹም ሊወረን አይችልም፤ ብሎ ተከራከረ። በዚህ ጉዳይ ሌሊቱን ሙሉ ስንፋጭ አድረን ይወረናል ያልነው ወገኖች «የጦርነት አዋጁ በግድግዳ ላይ ተጽፏል» ስንል መለስ ደግሞ «ሻብያ ጥቅሙን በሚገባ የሚያውቅ ድርጅት ስለሆነ ራሱን አያቃጥልም» ሲል ተከራከረ። እንዲያውም ከተጨባጩ መከራከሪያ ጉዳይ ወጣ ብሎ የሥነ-ልቦና ተመራማሪ በመምሰል ሰውንና የድርጅትን ባሕርይ በመተንተን ሰው ምክንያታዊ (rational) ምክንያት የለሽ (irrational) እና ዕብድ (insane) ተብሎ ሊከፈል እንደሚችል ገልጾ ሻብያዎች ምክንያታዊ ናቸው ባንልም ዕብዶች ናቸው ለማለት ግን አንችልም የሚል ድምዳሜ ላይ ደረሰ።

ሻብያዎች ሱዳንና የመን ላይ የከፈቱትን ጦርነት እንደ ምሳሌ ብናቀርብለትም «የለም ያን ጦርነት ለማኪያሄድ ምክንያት ነበራቸው» ሲል ተከራከረ። በተጨባጭ ሻብያ እያደረገ ያለውን ወታደራዊ ዝግጅትና ክፍተኛ ቅስቀሳ ከማየት ይልቅ በማይሆን ጉንጭ አልፋ ክርክር ላይ ተጠምደን አምሸተን ከሌሊቱ ስምንት ሰዓት ላይ ድምጽ ሰጥተን እንገላገል ተባለ። በዚህ የድምጽ አሰጣጥ ዐምስቱ ማለትም፤ 1ኛ/ መለስ ዜናዊ፣ 2ኛ/ ሥዩም መስፍን፣ 3ኛ/ ሰዬ አብርሃ፣ 4ኛ/ ስብሐት ነጋ፣ 5ኛ/ ክንፈ ገብረ መድኅን ሻብያ አሁን በተጨባጭ ወረራ ይኪያሄዳል ብለን አናምንም ብለው ድምጻቸውን ሲሰጡ በሌላው ወገን ደግሞ፤ 1ኛ/ ተወልደ ወልደ ማሪያም፣ 2ኛ/ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ፣ 3ኛ/ ዓባይ ፀሐዬ፣ 4ኛ/ ገብሩ አሥራት፣ ሻብያ ወረራ ሊፈጽም እየተዘጋጀ ነው ብለን ድምጻችንን ሰጠን። በዚህም ዐምስት ለአራት በሆነ ድምጽ አሰጣጥ ተረተን ክርክሩ ተቋጨ። ጻድቃን ገብረ ተንሣይና አውዓሎም ወልዱም ድምጽ የመስጠት መብት ባይኖረንም በሰብሰባው ስለተገኘን ሻብያ ይወረናል የሚለው አቋማችን ለታሪክ ይመዝገብልን አሉ። በመጨረሻ ነገሩን ለማለዘብ መለስ፤ «ለነገሩ ሻብያን ለመመከት ብለን ሳይሆን ከሻብያ የበለጠ ጉልበት ያላቸውን የቅርብና የሩቅ ተፎካካሪዎቻችንን ለመመከት ዝግጅት ማድረጋችን ስለማይቀር ውሳኔው ዝግጅት ሳናደርግ እጅ እግራችንን አጣጥፈን እንቀመጥ የሚል እንደምታ እንደማይኖረው መገንዘብ አለብን» አለ። የመለስ አባባል ከተከራከርንበት ተጨባጭና ወቅታዊ በኤርትራ የመወረር አደጋ ቀጥታ ግንኙነት ስላልነበረው ሥጋታችንን እያጤንን ተለያየን።

17.6 ሰሚ ያጣው የዐምስተኛው የህወሓት ጉባኤ

የህወሓት ዐምስተኛ ድርጅታዊ ጉባኤ ከመጀመሩ ሁለት ቀናት በፊት የማዕከላዊ ኮሚቴው ሰብሰባ በመቀሌ ቤተ መንግሥት ሲኪያሄድ ከሁለት ወራት በፊት የሻብያ ኢትዮጵያን የመውረር ሥጋትን አስመልክቶ በፖሊት ቢሮው የተደረገው ክርክር አልቀረበም ነበር።

በስብሰባው ከፍተኛ ትኩረት ተሰጥቷቸው ውይይት የተደረገባቸው ርእሶች የክልሉ ኢኮኖሚያዊ፣ ማኅበራዊና ፖለቲካዊ እንቅስቃሴና በማዕከላዊ ኮሚቴው የሚታዩ አንዳንድ የሥነ-ምግባር ጉድለቶች ነበር። ይበልጥ የስብሰባውን ቀልብ የሳበውም በማዕከላዊ ኮሚቴው ውስጥ የተኪያሄዱት ሥነ-ምግባር ነክ ሂሳብ ነበሩ። ከነዚህ መካከል እጅግ አወጋጋቢ የነበረው አውዓሎም ወልዱ፣ ተወልደ ወልደ ማሪያምና ገብሩ አሥራት በሥዩም መስፍን ላይ የሰነዘርነው ነበር። ሂሱ ያጠነጠነው ሥዩም መስፍን ውሳኔዎችን የሚወስነው ከሰዎች ጋራ ያለውን ቅርበትና ግንኙንት መሠረት በማድረግ እንጂ ደንብንና መመሪያን ተከትሎ አይደለም በሚለው ላይ ነበር። ለዚህ እንደ ማስረጃ ያቀረብነውም አንድ ይቀርበው የነበረን ትግራይ ውስጥ በቢሮ ኃላፊነት ሲሠራ የነበረን ግለሰብ በቻይና ካውንስለር እንዲሆን የሾመበትን ሁኔታ ነበር። ሥዩም ለዚህ ሥራ ያስቀመጠውን ሰው አስቀድሞ መድቦ ይህ እንዳይታወቅበት ወደ ገብሩ ስልክ ደውሎ ግለሰቡን በኮንሱላርነት ልንመድበው ነውና ምን አስተያየት አለህ ብሎ መጠየቁ ነበር። እኔም «የዚህ ዓይነት ሹመት ወይም ምደባ ሲደረግ አስቀድሞ መሰፈርት ወጥቶና ኮሚቴ ተቋቁሞ እንጂ እንዲሁ በዘፈቀደ አስተያየት በመሻት መሆን የለበትም። አኪያሄድህንም በጥብቅ እቃወመዋለሁ» ብዬ ከመለስኩለት ከተወሰነ ጊዜ በኋላ አስተያየቴን ወደ ጎን ትቶ ሰውየውን በካውንስለርነት ወደ ቻይና ላከው። ይህን የሰሙ አንዳንድ የሚኒስቴሩ ሠራተኞችም «እኛ ቀደም ብለን በመሥሪያ ቤቱ ተቀጥረን ስናገለገል ቆይተን እንዴት ግልጽነት ባልተሳበሰ ሁኔታ ለማይታወቅ ሰው ሹመቱ ተሰጠ? እኛም እኮ ለባታው መወዳደር ይገባን ነበር።» የሚል ቅሬታ ያሰሙ ነበር። ይህን ቅሬታ ብዙዎቻችን ብንሰማውም በግንባር ተገኝተን ሂስ የምናቀርብበት አጋጣሚ አላገኘንም ነበር።

በዚሁ የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ በሥዩም ላይ ተጨማሪ የአድልዎና የአሠራር ችግር ያነሣው አውዓሎም ወልዱ ነበር። ሥዩም በሚመራው ተቋም የፖለቲካ ሕይወት የተሟሟተ እንደሆነ፣ ከድርጅቱ በሥነ-ምግባር ጉድለት የተባረሩን ታጋዮች በኃላፊነት ቦታ ላይ እንደመደቡ፣ ውሳኔ ሲሰጥ በቅርበት እንጂ በመርሕ ላይ ተመሥርቶ እንዳልሆነ፣ ወዘተ...የሚሉ ሂሳቦችን አቅርቦበት ሥዩም ሂሳቦችን መከላከል አልቻለም። ከዚህ የተነሣም ሥዩም ከፖሊትቢሮ ኃላፊነቱ መውረድ አለበት የሚል ሐሳብ ቀረበ።

ይህ ሲባል እጅግ በጣም የደነገጠው መለስ ነበር። የለም ይህ መሆን የለበትም ብሎ አጥብቆ ቢከራከርም መለስ ቤቱ ውስጥ የተነሣውን ከፍተኛ ተቃውሞ ሊያረጋገጠው አልቻለም። ክርክሩ አብቅቶ የውሳኔ ሐሳብ ለመስጠት ስንቃረብም የተወሰኑ አባላት ሥዩም ቢያጠፋም ከአሁን በፊት የዚህ ዓይነት የጠነከረ ውሳኔ ተበይኖበት ስለማያውቅ ለአሁን በማስጠንቀቂያ ይታለፍ የሚል አቤቱታ ለቤቱ አቀረቡ። ተቃውሞ ያቀረብነው ወገኖችም ሰከን ብለን ካሰብንበት በኋላ ሥዩምን ከፖሊትቢሮ አባልነት የማባረሩን የውሳኔ ሐሳብ አነሣን። ሐሳባችን የለወጥነውም ሥዩም ለወደፊቱ ይሻሻላል ከሚል ሳይሆን ከአሁን በፊት በድርጅቱ ይኸን ዓይነት ጥብቅ ውሳኔ ተሰጥቶት ስለማያውቅ ነበር። የሆነው ሆኖ ሥዩም የቆሰለ አውሬ ሆኖ በድርጅቱ ማዕከላዊ ኮሚቴና ፖሊትቢሮ ሊቆይ ቻለ።

በዚሁ ስብሰባ ሌላው ሂስ የቀረበበትና ካለው ኃላፊነት እንዲነሣ የተጠየቀው ብርሃነ ገብረ ክርስቶስ ነበር። በብርሃነ ላይ የቀረበው ሂስ በባለቤቱ ላይ ያደረሰውን በደል መሠረት ያደረገ ሲሆን ዋናው ሂስ አቅራቢም ሥዩም መስፍን ነበር። ሥዩም ብርሃነን በተደጋጋሚ ብመክረውም ሊያዳምጠኝ ስላልቻለ መቀጣት አለበት ብሎ ሲያሳስብ ብርሃነና ሥዩም ክፉኛ ተጨቃጩቁ። ቤቱ ጭቅጭቁ እንዲቆም አድርጎ ሥዩም በብርሃነ ላይ ያቀረበው ሂስ ተገቢ ቢሆንም ጊዜ ያለፈበትና ቀደም ሲል በሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ በኩል መፍትሔ ማግኘት የነበረበት እንጂ ለማዕከላዊ ኮሚቴው ስብሰባ መቅረብ የሌለበት ነው በሚል ብርሃነን የማባረርም ይሁን የማገድ እርምጃ ሳይወሰድ ቀረ።

የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ከፍ ሲል የተገለጸውን ስብሰባ አጠቃሎ ታኅሣሥ 1990 ዓ.ም. ዐምስተኛውን ድርጅታዊ ጉባኤውን ሲያከናውን የጉባኤ አተሳታፊዎች ሊያነሡ የፈለጉት አጀንዳና አመራሩ ያነሣው አጀንዳ ፍጹም አልጣጣም አለ። አመራሮች በዋነኛነት ያቀረብነው አጀንዳ ልማትና እድገትን የተመለከተ ስለነበር ተሳታፊዎች ይህ አጀንዳ ወቅታዊ እንዳልሆነ ባገኙት አጋጣሚ ሁሉ ይናገሩ ነበር። በተለይ ከኤርትራ ድንበር አካባቢ ተወክለው የመጡት ጉባኤተኞች በድንበር አካባቢ የጸጥታ ሥጋት እንዳለና ሻዕብያ ሊያጠቃን እየተዘጋጀ እንደሆነ የሻዕብያን በርካታ ትንኮሳዎች እያወሱ በግልጽ ይናገሩ ነበር። በተለይ ከሶሜን ዓድዋ እገላና ከሶሜን ምዕራብ ትግራይ ታሕታይ አድያቦ ተወክለው የመጡት ተሰብሳቢዎች ጉባኤው በጸጥታና በደኅንነት ጉዳዮች አበክሮ እንዲነጋገር በጥብቅ ያሳስቡ ነበር። ከነእዚህ ተሳታፊዎች መካከል ከገርሁ ስርናይ አካባቢ ተወካላ የመጣችው አሁን በሕይወት የሌለችው ወይዘሮ አበባ ፎሮ በወቅቱ ታሪካዊ ሊባል የሚችል ንግግር አድርጋ፤ «እንትዋዚ እንትዋዚ ሕቅ ሰበይትኻ ሒዙ አይዋዚ» ወደ አማርኛ ሲተረጎም «ምን ቢያፌዝ ምን ቢያፌዝ የሚሰትህን ጀርባ ታቅፎ ማፌዝ የለበትም» ብላ ነበር። የአበባ ምሳሌያዊ አነጋገር ትልቅ ቁም ነገር ያዘለ ነበር፤ ሻዕብያ እስካሁን ብዙ ጥፋቶችን ቢፈጽምም ምንም ዐጻፋ እንዳልተሰጠውና ከአሁን ወድያ ግን ቁርጥ እርምጃ ሊወሰድበት እንደሚገባ የሚያመለክት ነበር። «በእናት አገርና በሚሰት የለም ዋዛ» እንዲሉ፤ ስለ ልማትና ስለ ሌላ ጉዳይ እያወራን፤ ስለሰሱ የጸጥታ ሁኔታ ሳናወራ እንዳንቀር እያለች ነበር።

ምንም እንኳን የአበባ ፎሮና የመሰሎቿ ንግግር ታሪካዊ ቢሆንም የሚያዳምጠው አመራር አላገኘም ነበር። አበባ አፍረጥርጣ የተናገረችውን ጉዳይ ጉባኤው ከመኪያሄዱ ከሁለት ወራት በፊት የህወሓት ፖሊትቢሮ አባላትም ተከራክረንበት እንደነበር ይታወሳል። የአበባ ንግግር ሻዕብያ ሊወረን ነው ስንል ከነበርነው ይጠነክር እንደሆነ እንጂ በይዘቱ ያልተለየ በመሆኑ አበባና መሰሎቿ በተናገሩት አንጀታችን ርሶ ነበር። ሆኖም በጉባኤው የቀረቡትን የነ አበባን ሐሳብ ብንደግፍ ኖሮ ቀደም ብለን በድምጽ የተሸነፍንበትን ሐሳብ ማንሣት ይሆንብን ነበር። ጉባኤው ከፖሊት ቢሮውና ከማዕከላዊ ኮሚቴው በላይ የሆነ አካል ቢሆንም ይህን ትልቅ የልዩነት አጀንዳ ባቀረብነው ሪፖርት ሳናካትት በግብታዊነት ብናነሣ ወዳልተዘጋጀንበት ውዝግብ ሊያስገባን በቻለ ነበር። አሁን ሳስበው ግን ጉዳዩ በወቅቱ ከፖሊት ቢሮው ውጭ በማዕከላዊ ኮሚቴው ተነሥቶ ብርቱ ክርክር ቢደረግበት ኖሮ የሚፈለገው ውሳኔ ላይ ቢደረስም ባይደረስም ቀጣይ መነጋገሪያ ሆኖ በድርጅቱ አመራር ላይ ተጽዕኖ ለመፍጠርና ምናልባትም ተገቢውን ወታደራዊ ዝግጅት ለማድረግ በተቻለ ነበር። በከፋው መልኩ ደግሞ የጉዳዩ መነሣት ጎሳ ላይ በማዕከላዊ ኮሚቴው የተከሰተውን መከፋፈል አጣድፎት ድርጅቱን ለሁለት ሊሰነጥቀው ይችላል ነበር። የሆነው ሆኖ ጉዳዩ ተነሥቶ የጉባኤው ተራ አባላት ሐሳባቸውን ቢገልጹም በመለስና በሥዩም የተሰጣቸው መልስ ስድብ አዘል ከመሆኑም በላይ አሁንም ሻዕብያ ሊወረን እንደማይችልና በየገጡ የሚከሰተውን ትንኮሳ እያወሱ ሻዕብያ ሊወረን ነው ብሎ መደምደም አይገባም የሚል ነበር።

የጉባኤው ተሳታፊዎች በአንድ ጽንፍ፤ አመራሩ ደግሞ በሌላ ጽንፍ ተሰልፎ የተደረገው የጸጥታ ሥጋት ክርክር ያለምንም ስምምነት ተደምድሞ ባቀረብነው ሪፖርት ላይ ድምጽ እንዲሰጥ ተጠይቆ ሪፖርቱ ያለምንም ልዩነት በሙሉ ድምጽ ጸደቀ። ጉባኤው ያጸደቀው ሪፖርትና ጊዜው የሚጠይቀው አጀንዳ ጭራሽ የተለያዩ ስለነበር ይህ ጉባኤ ከፍተኛ ታሪካዊ ስሕተት የተፈጸመበት ነው ሊባል ይችላል። በእርግጥ ተራው ጉባኤተኛ የተቻለውን ያህል ስለተከራከረ ለተፈጸመው ስሕተት ተጠያቂ አይደለም። ለጥፋቱ ዋነኛ ተጠያቂ የምንሆነው የህወሓት አመራር፤ በተለይ ፖሊትቢሮውና የማዕከላዊ ኮሚቴው አባላት ነን።

17.7 ጅማ የተኪያሄደው ቀዝቃዛው ሦስተኛ የኢሕአዴግ ጉባኤ

የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች የየራሳቸውን ጉባኤ ካኪያሄዱ በኋላ በ1990 ዓ.ም. ገና ላይ በጅማ ከተማ ሦስተኛውን የኢሕአዴግ ጉባኤ ተጠራ። ይህ ጉባኤም ወሳኙን አገራዊ ጉዳይ ማለትም የኢትዮጵያንና የኤርትራን ግንኙነት እንደማይመለከት ከወዲሁ የታወቀ ነበር። ይህን አጀንዳ ሊያነሣ የሚችለው ለጉዳዩ ይበልጥ ቅርበት የነበረው ህወሓት በፖሊትቢሮ ደረጃ አጀንዳውን እንገብጋቢ አይደለም ብሎ ወስኖ በዐምስተኛ ድርጅታዊ ጉባኤም ጉዳዩን ረግጦት ዐልፎ ስለነበር በጅማው ጉባኤ እንደማይነሣ ግልጽ ነበር። በመሆኑም የጅማው ጉባኤ የመከላከያና የድኅንነት ሁኔታን፣ የኢትዮ-ኤርትራ ግንኙነትን፣ የውጭ ጉዳይ ፖሊሲንና የመሳሰሉትን ጉዳዮች አንሥቶ አልተወያየም ነበር። በኢኮኖሚና በማኅበራዊ ጉዳይ ረገድም በአገራችን በወቅቱ መሠረታዊ ችግሮችን ይፈታሉ የተባሉትን ሰፋፊ የመስኖ ሥራዎችን፣ የኃይል አቅርቦትን፣ የመሠረተ ልማት አውታሮችን፣ የማዕድን ልማትን፣ ወዘተ... በጥልቀት አልተወያየባቸውም ነበር። እንዲያውም በሚያስገርም ሁኔታ ኢትዮጵያ በአጭር ጊዜ ውስጥ በምግብ ራስዋን የሚያስችላት በቂ ምርት አግኝታለች የሚል ግምገማ ቀርቦ በጉባኤው ተቀባይነት አግኝቶ ነበር። ይህ ሲሆን ግን በምግብ ራስን መቻል ምን ማለት እንደሆነና በወቅቱ ተገኝ የተባለው ምርት ዘላቂና አስተማማኝ ስለመሆኑ በቂ ግንዛቤ አልነበረም። የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የአገራችንን ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ ይከታተሉ በነበሩት በመለስና ዶክተር ካሱ የቀረቡሷትን የዘመኑን የግብርና ምርት ውጤት ዘገባ አጭር ወይይት ካደረገ በኋላ ተቀበለው። ትርፍ ምርት እንደተመረተ የሚያመለክተው ይህ ዘገባ ለጅማውም ጉባኤ ቀርቦ ተቀባይነት አግኝቶ ነበር። በጉባኤው ኢትዮጵያ ትርፍ የበቆሎ ምርቷን ወደ ውጭ እንደምትልክም እንደ የምሥራች ተነግሮ ነበር። ሆኖም ጉዳዩ ለፖለቲካ ፍጆታ ተብሎ የቀረበ ስለነበር በአጭር ጊዜ ውስጥ ተጋለጠ። በሚቀጥሉት ዓመታት በበርካታ የአገሪቱ ክፍሎች የዝናብ እጥረት በመከሰቱ የተረጅዎች ቁጥር እጅግ ከፍ ብሎ እህል ከውጭ የሚለመንበት ሁኔታ ተፈጠረ፤ በቆሎም ወደ ውጭ መላኩ ተቋረጠ። በምግብ ራስን መቻል ማለት በቤተሰብ ደረጃ የምግብ ዋስትናን ማረጋገጥ ማለት አይደለም የሚል ክርክር ሊነሣ ቢችልም ቢያንስ በአገር ደረጃ በቂ ምርት ኖሮ ከውጭ እህል በእርዳታ የሚገባበትና የሚሸመትበት ሁኔታ መኖር አልነበረበትም። ያም ሆነ ይህ የተፈጠረው የምግብ እጥረት የጅማው ጉባኤ ትክክለኛ የግብርና እድገት ግምገማ እንዳላኪያሄደ አረጋግጧል። ኢሕአዴግ ከዚህ ሊማር ባለመቻሉ ስሕተቱን እስከ አሁን በየዓመቱ ሲደጋገመው ይታያል።

የጅማው ጉባኤ እጅግ አሳሳቢ የነበረውን የአገራችን የፖለቲካ ምኅዳርም በጥልቀት አልተመለከተም ነበር። የዴሞክራሲና የሰብአዊ መብቶች መጣስ፣ የዜጎች ነጻነት ማጣት፣ በአገሪቱ ይታይ የነበረውን ሙስናና የፓርቲ አምባገነንነት አልዳሰሰም ነበር። ዐልፎ ዐልፎ ችግሮች አንዳሉ ቢታመንም ጉባኤው በሥርዓት ደረጃ የነበሩበትን ችግሮች ሊመለከት አልቻለም። በርካታ የጉባኤው ተሳታፊዎች በአገር ደረጃ የተመዘገበው የምርት እድገት ድል በጠቅላይ ሚኒስትሩ እየተነገራቸው ወሳኝ ጥያቄዎችን አንሥተው ባለመወያየታቸው ደስተኞች አልነበሩም።

የጅማው ጉባኤ ሲኪያሄድ በኢሕአዴግ ጥሪ የተደረገላቸው የሻዕብያ ተወካዮች ማለትም አልአሚን መሐመድ ሰዒድና የማነ ገብረ ሚካኤል የሚመሩት ቡድን ተገኝቶ ነበር። ቡድኑ ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ጋራ ምን እንደተነጋገረ ባይታወቅም ከሌሎች የአመራር አባላት ጋራ ግን ብዙም አልተገናኘም። ግንኙነታችን የሻከረበት ወቅት ስለነበር እነዚህን የሻዕብያ ልኩካን ለማነጋገርና ለማዳመጥ የከጀለ አልነበረም። እነእርሱም ካድሬውንም ሆነ አመራሩን በጥርጣሬ የሚያዩበት እንጂ እንደ ዱሮው ተቀራርበው የሚያወሩበትና የሚጫወቱበት

መንፈስ አልነበራቸውም። በዚሁ ጉባኤ እንዲገኙ ጥሪ ስለደረሳቸው ብቻ የመጡ ይመስሉ ነበር። በሻቦብያና በኢሕአዴግ መካከል ያለው ግንኙነት ሊበተካከል ወደማይችልበት ደረጃ እንደደረሰ እነዚህን ልኩካን ያየ የህወሓት ካድሬ ሁሉ መመስከር ይችላል ነበር። አንዳንድ ነገረኛ ካድሬዎች ሻቦብያዎች እንደ ዱሯቸው አይደሉም፤ ገለል ማለት አበዙ፤ ፊታቸውም እንደተከሳተረ ነው፤ ከእነእርሱ ጋራ ተገናኝታችሁ አውርታችኋል ወይ? ይሉ ነበር። እነዚህ ካድሬዎች ይህን ይሉ የነበረው ከአመራሩ ማረጋገጫ ለማግኘት እንጂ ነገሩ ጠፍቷቸው አልነበረም። ያም ሆነ ይህ ሻቦብያዎች ጉባኤው ከማለቁ አስቀድመው ወደ አዲስ አበባ ሲመለሱ፣ ያን ያህል ትርጉም ያልነበረው የጅማው ጉባኤ አመራሩን መርጦ ተበተነ። በዚህ ጉባኤ የተመረጠው የኢሕአዴግ ምክር ቤትና የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴም በሚቀጥለው የሥራ ዘመኑ የሚያጋጥመውን ታላቅ ተግዳሮት ሳያውቅ ኃላፊነቱን ተቀበለ። በዚህ ጉባኤ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ሆነው የተመረጡት፤

- ከህወሓት፡ 1ኛ/ መለስ ዜናዊ፣ 2ኛ/ ተወልደ ወልደ ማሪያም፣ 3ኛ/ ሰዬ አብርሃ፣ 4ኛ/ ዓለም ሰገድ ገብረ ዓምላክ፣ 5ኛ/ ገብሩ አሥራት፣
- ከብአዴን፡ 1ኛ/ አዲሱ ለገሰ፣ 2ኛ/ ታደሰ ካሳ፣ 3ኛ/ በረኸት ስምኦን፣ 4ኛ/ ህላዊ ዮሴፍ፣ 5ኛ/ ተፈራ ዋልዋ፣
- ከአሕዴድ፡ 1ኛ/ ነጋሶ ጊዳዳ፣ 2ኛ/ ኩማ ደመቅላ፣ 3ኛ/ ዓሊ ዓብዱ፣ 4ኛ/ ሐሰን ዓሊ፣ 5ኛ/ ዮናታን ደልቦ፣
- ከደኢሕዴግ፡ 1ኛ/ አባተ ኪሾ፣ 2ኛ/ ካሱ ኢላላ፣ 3ኛ/ ደረጀ ደኪሾ፣ 4ኛ/ ደበበ አበራ፣ 5ኛ/ ማቴዎስ ማቴሞ፣ ነበሩ።

17.8 የሻቦብያዎች በድንገት በመቀሌው የካቲት ክብረ በዓል መገኘት

ሻቦብያዎች በታገሳስ መጨረሻ በጅማው የኢሕአዴግ ጉባኤ ከተገኙ በኋላ በርካታ የአመራር አባሎቻቸው በድንገት የካቲት 1990 ዓ.ም. በተከበረው ኻያ ሦስተኛ የህወሓት ምሥረታ በዓል ለመገኘት በአውሮፕላንና በመኪና ተጉዞው መቀሌ መጥተው ነበር። በዓሉ በየዐምስት ዓመቱ እንደሚከበረው የደመቀ ሳይሆን ቀለል ያለና በትልቅ ዝግጅት ያልታጀበ ነበር። በዚህ አጋጣሚ ሻቦብያዎች የደገንነት ኃላፊያቸው ሳይቀር ተግባራዊነት መምጣታቸው አስገርሞን ነበር። እንግዶቹ ከመቀሌ አውሮፕላን ማረፊያ ተነሥተው አጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ደርሰው ማረፊያ እስኪሰጣቸው ድረስ የተወሰነ ጊዜ ጠብቀው ነበር። ብዛት ያላቸው እንግዶች ከኤርትራ ይመጣሉ የሚል ግምት ስላልነበረና በቂ ዝግጅት ስላላደረጉም በአጠቃላይ የጠበቁትን ያህል አቀባበል አልተደረገላቸውም ነበር። ከዚህ የተነሣም አንዳንዶቹ የመጣነው በሚገባ ተስተናግደን በዓሉን ለማክበር ነው፤ እያሉ ቅሬታቸውን እያሰሙ መስተንግዶው ስላልተሟላ ወደ አገራችን እንመለሳለን እያሉ ያንገራግሩ ነበር። በዚህ ጊዜ አለቃ ጸጋይና ሌሎች የክልሉ የአመራር አባላት በቋፍ ያለው ግንኙነት ይበልጥ እንዳይበላሽ በመሥጋት ወዳገራቸው ተመልሰው እንዳይሄዱ ማባበሉንና ማግባባቱን ተያይዘውት ነበር። አብዛኛዎቹ መመለስ አለብን ሲሉም ሟቹ የሻቦብያ አመራር አባል ዓሊ ሰይድ ግን «በበዓሉ ሳንሳተፍ መሄድ የለብንም፤ ይህ የድርጅት በዓል ስለሆነ ፕሮቶኮል መጠበቅ የለብንም» ብሎ አሳምኗቸው በበዓሉ አከባባር እንዲገኙ ተስማሙ።

ለበዓሉ ከመጡት የሻቦብያ አመራሮች ጋራ፣ በተለይ በመኪና ከተጓዙት ጋራ የቴሌቪዥን ቡድን አብሮ መጥቶ ነበር። ይህ የቴሌቪዥን ቡድን በመቀሌና በአካባቢያ ያሉትን የልማት እንቅስቃሴዎች ተዘዋውሮ ለመቅረጽ ጥያቄ አቅርቦ ፈቃድ ካገኘ በኋላ በዚህ ሽፋን ቀኑን በሙሉ አሉ የተባሉን የአካባቢ መልክዓ ምድሮችና ወሳኝ ተቋማት በተለይም ኩዩሐ አካባቢ

የሚገኘውን የአውሮፕላን ማረፊያና አካባቢውን፤ መቀሌ አካባቢ ያሉትን የእንዳየሱስና ሌሎች ተራሮችን፤ በከተማው ያሉ ተቋማትን መቅረጹን ሰማን። ምናልባትም ከዛጎንበሳ እስከ መቀሌ ያለውን መቶ ሠላሳ ዐምስት ኪሎ ሜትር ያህል መንገድ ሲጓዙ መልክዓ ምድሩንም እየቀረጹ ለመጨረሻ ወታደራዊ ጥቃት እየተዘጋጁ ነበር የሚል ግምት አለኝ። ሻዕብያዎች ባልተለመደ ሁኔታ እንዲያውም ብዙ የማይከበረውን ዓመታዊ የየካቲት በዓል ለማክበር መምጣታቸውና ያን ያህል ቀረጸ ማድረጋቸው የጤና እንዳልነበርም ብዙዎቻችን ጠርጥረን ነበር።

17.9 ወደ ትግራይ የጦር ኃይል እንዳይላክ ስለመከልከሉ

ሻዕብያዎች በድንበር አካባቢ የሚያደርጉትን ትንኮሳ አጠናክረው በአካባቢው ከፍተኛ የጦር ልምምድ ከማድረጋቸው በላይ ዐልፎ ዐልፎ በትግራይ ሚሊሻዎችና ፖሊሶች ላይ ብረት እየደገኑ ወይም እየተኮሱ ያስፈሯቸው ነበር። ይህ የትንኮሳ እንቅስቃሴአቸው በስተ ምሥራቅ ጫፍ ከሚገኘው ከዳሎል ጀምሮ በስተ ምዕራብ እስከ ሚገኘው የባድመ አካባቢ ድረስ ቢከሰትም ይበልጥ ጫና ያደርጉ የነበረው ግን በባድመ አካባቢ ነበር። የትግራይ ክልል መስተዳድር በወቅቱ የነበረው ዋነኛ ኃይል ሚሊሺያና የተወሰነ የፈጥኖ ደራሽ ኃይል ብቻ ስለነበር የሻዕብያን አጠቃላይ የጦር ኃይል ለመመከት የሚችል ዓቅም አልነበረውም። ሻዕብያ የሚያንቀሳቅሰው ዕልፍ ዐዕላፍ የጦር ኃይልና በትግራይ ጸጥታን ለማስጠበቅ የተደራጀው ሚሊሺያና የፖሊሲ ኃይል ጭራሽ የሚመጣጡ አልነበሩም።

የሻዕብያ ጫና እየበረታ ሲሄድ የትግራይ ክልል መስተዳድር ወደ አካባቢው የጦር ኃይል እንዲላክ ጠቅላይ ሚኒስትሩንና የኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤትን ጠየቀ። የኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤት በተወለደ ይመራ ስለነበር ዱሮውንም ቢሆን ሻዕብያ ከትንኮሳ ዐልፎ ጦርነት ሊከፍትብን ይችላል የሚል እምነት ስለነበረው ጥያቄውን በአዎንታ ሲቀበለው ጠቅላይ ሚኒስትሩ ግን አሁንም ጥያቄውን በአሉታ አስተናገደው። ጠቅላይ ሚኒስትሩ ወደ አካባቢው የጦር ኃይል ቢላክ ሻዕብያ ለጦርነት እየተዘጋጁ ነው ብሎን ነገሩ የበለጠ ሊካረር ይችላል የሚል አቋም ሲያራምድ በኛ በኩል ደግሞ ኃይል በማስቀመጥ የሻዕብያን እንቅስቃሴ ካልገታነው ወይም ሥጋት ካልፈጠርንበት በአካባቢው ከፍተኛ ጉዳት ሊያደርስ ይችላል የሚል አቋም ነበረ። ያም ሆነ ይህ ጥያቄያችን በጎ ምላሽ እንዳላገኘና በትግራይ ምንም ዓይነት መደበኛ ጦር እንደሌለ ሻዕብያዎች ጠንቅቀው ያውቁ ነበር።

የሻዕብያ ጫናና ትንኮሳ እጅግ እየበረታ ሲሄድ በዚያው መጠን ለጠቅላይ ሚኒስትሩ የሚቀርበው የጦር ኃይል ድጋፍ ጥያቄ እየበረታ ሄደ። የጦር ኃይል ወደ ትግራይ መላክ ነገሩን ያባብሰዋል የሚለው የጠቅላይ ሚኒስትሩ ክርክርም ከጊዜ ወደ ጊዜ ዋጋ እያጣ ሄደ። ሁኔታዎች እየተባላሹና በጠቅላይ ሚኒስትሩ ላይ ኃይል መላኩን በተመለከተ የሚቀርበው ጥያቄና ውትወታ ከየአቅጣጫው እየጠነከረ ሲሄድ አንድ ሻለቃ ጦር ወደ ምዕራብ ትግራይ እንዲላክ ተወሰነ። ይህ ኃይል ሽፌ እንዳሥላሴ ከተማ ላይ እንዲሰፍርና ከእዚያ ወጥቶ ወደ ድንበር እንዳይሄድ ጥብቅ መመሪያ ተሰጥቶት ነበር። ሽፌ እንዳሥላሴ ከሽራሮ ዘጠና ኪሎ ሜትር ከባድመ ደግሞ አንድ መቶ ኻያ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የሚገኝ ከተማ በመሆኑ የተላከው አንድ ሻለቃ ጦር ከማነሱም በተጨማሪ ርቆ በመስፈሩ የጥቃት ሥጋቱን በማስታገስ ረገድ ፋይዳ አልነበረውም። ሻዕብያዎች ከድንበሩ በአንድና በሁለት ኪሎ ሜትር ርቀት ኃይላቸውን እያከማቹና ዐልፎ ዐልፎም ጥቃት እየፈጸሙ አንድ ሻለቃ ጦር መቶ ኻያ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ቢሰፍር ምንም ዓይነት ወታደራዊ ትርጉም አልነበረውም። የኃይሉ መላክም የግብር ይውጣ ሥራ እንደነበርና አሁንም ቢሆን የጦር ኃይል ወደ ትግራይ ማሰማራቱ በሻዕብያዎች እንደ ትንኮሳ ተደርጎ ይታያል የሚለው የጠቅላይ ሚኒስትሩ አቋም እንደጸና ያመለክት ነበር።

ይህ በእንዲህ እያለ በአጠቃላይ በወቅቱ የኢትዮጵያ ጦር የሻብያን ጦር ለመመከት የሚያስችል ቁመና ነበረው ወይ? የሚለውን ጉዳይ መመልከት ይበጃል። ቀደም ሲል ለመግለጽ እንደሞከርኩት ኢሕአዴግ ከሻብያ ጥቃት ይደርስበኛል የሚል ግምት አልነበረውም። የጦር ኃይሉ የበላይ አዛዥ የነበረው ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሻብያ ሊወረን አይችልም ብሎ ስላመነ የጦር ተቋሙ አደረጃጀትና ዝግጁነት በእርሱው አቋም ተወስኖ ነበር። ሻብያ የጦር ኃይሉን በከፍተኛ ደረጃ ሲገነባና ሱዳንና የመንን ሲያጠቃ በመንግሥት ደረጃ የዚህ ኃይል ጦስ ለኢትዮጵያም ሊተርፍ እንደሚችል አልተጠራጠረም ነበር። እንዲያውም ኢሕአዴግ እንደ ፖለቲካዊ ተቋምና እንደ መንግሥት እንኳን ሻብያ ይወረኛል ብሎ ሊጠረጥርና ጥርጣሬ ያደረባቸውንም ለማዳመጥ ዝግጁ አልነበረም። የሻብያ ወታደራዊ ቁመና ኢትዮጵያን ጭምር እንደሚያሠጋት ከኢሕአዴግ ይልቅ ታዋቂው ኤርትራዊ ምሁር ተስፋዕዮን መድኃኔዬ በሚገባ ተንብዮት ነበር።³⁴ ተስፋዕዮን ከወረራው ሁለት ዓመት በፊት በአውሮፓ ለኤርትራውያን ባቀረበው ጽሑፍ፣ ኤርትራ ግዙፍ ጦር ማከማቸቷ የጤና እንዳልሆነ በግልጽ ተናግሮ ነበር። የጄኔራሎቹ፣ የኮሎኔሎቹና የጦር ሹማምንቶቹ ጋጋታ፣ የትጥቁ የጦር መሣሪያውና የጦር ሠራዊቱ ብዛት፣ ከጎረቤት አገሮች ጋራ የነበረው የሻብያ ግንኙነትና ግንኙነቱን በጦር ኃይል ለመፍታት የተደረገው ሙከራ፣ የሻብያ መሪዎች ዕብሪትና ጦርነት ናፋቂነትን ሁሉ በማገናዘብ «ሻብያዎች ብቸኛ ወዳጆችን የሚሏትን ኢትዮጵያን እንደሚያጠቁ ያመለክታል» ሲል ተንብዮ ነበር። የተስፋዕዮንን ትንተና በቪዲዮ ያየሁት ጦርነቱ በተጀመረ ማግስት ቢሆንም የህወሓት ኢሕአዴግ አመራር አባላት ባልነቃንበት ሁኔታ አንድ ግለሰብ ከሁለት ዓመት በፊት ወዮላችሁ ተረኛ ተጠቂ ናችሁ ሲለን ማዳመጥ አለመቻላችን የሚያስገርምም የሚያሳዝንም ነው።

በግሌ ሻብያ በእኛ ላይ ጦርነት መክፈቱ አይቀርም የሚል አቋም ከወሰድኩበት ከጥቅምት 1990 ዓ.ም. ጀምሮ የኢትዮጵያን ጦር ቁመና ለመፈተሽና ያለበትን ሁኔታ ለመመርመር አልባዘንኩም ነበር። በሥራ ምክንያት ወደ አዲስ አበባ በመጣሁ ቁጥር የጦሩ ኤታ ማኀደር ሹም ከነበረው ከጄኔራል ጻድቃንና የአየር ኃይል አዛዥ ከነበረውም ከጄኔራል አበበ ተክለ ሃይማኖትን ጋራ ሳልነጋገር የተመለሰኩበት አጋጣሚ አልነበረም። ጻድቃን ሻብያ አንዱ የሥጋት ምንጭ እንደሆነ ቢገነዘብም የኢትዮጵያ ጦር በሚገባ እንዳይደራጅና ዓቅሙ እንዳይገነባ የሚመደብለት በጀት እጅግ ዝቅተኛ መሆኑ እንደሚያሳስበው ይገልጽልኝ ነበር። የፖለቲካ ክፍሉ የተደቀነውን ሥጋት እስካልተገነዘበና በቂ በጀት እስካልመደበም አጥጋቢ ዝግጅት ማድረግ እንደማይቻልም ይነግረኝ ነበር።

ከኤታ ማኀደር ሹሙ ጄኔራል ጻድቃንጋ የምጫወተውን ያኸል ከአየር ኃይል አዛዥ ከጄኔራል አበበምጋም እንጫወት ነበር። በአየር ኃይል በኩል በደርግ ዘመን የነበሩት ሚግ 21፣ ሚግ 23 እና ኤም አይ 24 ሄሊኮፕተሮች እንዳሉና እነዚህን ጠግኖ ለግዳጅ ዝግጁ ለማድረግ እየተሞከረ እንደሆነ ይነግረኝ ነበር። እነዚህን አውሮፕላኖችና የጦር መሣሪያዎች በብቃት ለመጠገን የሚያስችል ቴክኒካዊ ዓቅምም ለመፍጠር ጥረት እየተደረገ እንደነበርም በወቅቱ ተገንዝቢያለሁ። የፈረሰውን የአየር ኃይል መልሶ ለማቋቋምም አዲስ ፓይለቶች እየሠለጠኑ እንደነበርና አንዳንድ የቀድሞ ፓይለቶችም አገልግሎት እየሰጡ እንደነበር ዐውቅ ነበር። አየር ኃይሉ የሚያስፈልጉት ዘመናዊ ትጥቅና የድጋፍ መሣሪያዎች የተሟሉ ባይሆኑም በሻብያ በኩል ግን የሚያሠጋ የአየር ኃይል እንዳልነበር የሚያረጋግጡ መረጃዎች እንደነበሩ አበበ ያጫወተኝ ነበር። ሻብያ የአየር ጥቃት ሊያደርስ ይችላል የሚል ግምት በአበበም ይሁን በሌሎች የጦር ኃይል አባላት ዘንድ ፈጽሞ አልነበረም። በአንድ ወቅት ከአበበ ጋራ ደብረዘይት ወደሚገኘው የአየር ኃይል ሰፈር ስንሄድ የተገነዘብኩት አንድ ለውጥ ቢኖር የጥገና ቡድኑን ዓቅም ለማጎልበት ያደርግ የነበረውን

³⁴ የተስፋ ጽዮን መድኃኔዬ በ1988 ዓ.ም. በቪዲዮ የተቀረጸ ንግግር

ጥረት ነበር። ከዚያ ውጭ አዳዲስ አውሮፕላኖች አልነበሩም። አዲስ ሊባሉ የሚችሉት አውሮፕላኖች ለሥልጠና ይጠቀሙባቸው የነበሩት አነስተኛ አውሮፕላኖች ብቻ ነበሩ።

ሻዕብያዎች የኢትዮጵያን አየር ኃይል ዐቅም ጠንቅቀው ያውቁ ነበር። በደህናው ጊዜ አዲስ አበባ የነበረው ኤምባሲያቸው ዋናው ሥራው ስለላ ስለነበር ከኢትዮጵያ የጦር መኮንኖች ጋር የጠበቀ ግንኙነት ፈጥሮ በማንኛውም የኢትዮጵያ ጦር ሰፈር ገብቶ ይወጣ ነበር። በመሆኑም ኤምባሲው የሚያመልጠው መረጃ አልነበረም። ሻዕብያዎች የኢትዮጵያ አየር ኃይል ከአዲስ አበባና ከባሕር ዳር እየተነሣ ጥቃት ሊያደርስባቸው እንደማይችል በመገንዛቸው ዓይናቸውን የጣሉት መቀሌ እየተሠራ በነበረው የአውሮፕላን ማረፊያ ላይ ነበር። ስብሐት ኤፍሬምንና ሌሎች የሻዕብያ አባላትን ስናገኛቸው እንደዋዛ የሚጠይቁን የመቀሌው አውሮፕላን ማረፊያ ተጠናቀቀ ወይ? እያሉ ነበር። በአጋጣሚም ይኸው የአውሮፕላን ማረፊያ በፍጥነት ተሠርቶ የካቲት 1990 ዓ.ም. ላይ የመጀመሪያው በይንግ 737 ሊያርፍበት ቻለ። ይህ አውሮፕላን ከአዲስ አበባ ወደ መቀሌ ሲበር የሻዕብያ ዕውቅ ሰላይ የነበረው ወዲ በርህ የካቲትን አክብራለሁ በሚል ሽፋን በአውሮፕላኑ ተሳፍሮ መቀሌ ድረስ መጥቶ፣ ከአሥመራ በመኪናና በአውሮፕላን ከመጡት የሻዕብያ የአመራር አባላትና መኮንኖች ጋራም ተገናኝቶ ነበር። ይህ በወቅቱ ለሲቪል አገልግሎት ተብሎ የተሠራው የአውሮፕላን ማረፊያ መጠናቀቁ ለወደፊት ከኤርትራ ጋራ ለማይቀረው ጦርነት እንደ መነሻ ሆኖ ሊያገለግል ይችል ስለነበር ለእኛ ትርጉም እንደነበረው ሁሉ ለሻዕብያዎችም ሌላ የሥጋት ትርጉም ሊኖረው እንደሚችል መገመት አያስቸግርም። ያም ሆኖ የኢትዮጵያ አየር ኃይል በዚህ አውሮፕላን ማረፊያ ለመገልገል ምንም ዝግጅት አላደረገም ነበር።

በ1990 ዓ.ም. የካቲት በዓል ሲከበር የሚታወሰው አንዱ ነገር የዕውቁ ተዋጊና አርበኛ የሚጀር ጄኔራል ሓየሎም አርአያ መጉደል ነው። ሓየሎም አርአያ የካቲት 6 ቀን 1989 ዓ.ም. ተገድሎ ቀብሩ የካቲት 8 ቀን ዓዲ ነብሪኢድ ላይ ተፈጽሞ ነበር። በዚሁ የቀብር ሥነ-ሥርዓት በኤርትራ የመከላከያ ሚኒስትር ስብሐት ኤፍሬም የሚመራ የልኡካን ቡድን ተገኝቶ የአበባ ጉንጉንም ካስቀመጠ በኋላ በፍጥነት ወደ አሥመራ ተመልሶ ነበር። በዚሁ የቀብር ሥነ-ሥርዓት የተገኘው የሀውሐትና የኢሕአዴግ አባል ጥልቅ ኃዘኑንና ለሓየሎም የነበረውን ፍቅር በተለያየ መንገድ ገልጿል። ሓየሎም በዚያ ወቅት መገደሉ ለሚቀጥለው ከሻዕብያ ጋራ ለሚደረገው ጦርነት የራሱ ትርጉም ነበረው።

አንዳንድ ወገኖች የሓየሎምን ሞት፣ በተለይ ገዳዩ ኤርትራዊ መሆኑን እያወሱ፣ ከኤርትራ ጋራ ከነበረው አለመግባባት ጋር ያያይዙታል። ይህ ፍጹም ሊሆን አይችልም ብሎ ለማለትም ያዳግታል። ገዳዩ ከሓየሎም ጋራ የቆየ ቂም ሳይኖረው እርሱን ለመግደል ምን አነሣሣው? እውን በኢትዮጵያ እውነተኛ የንግድ ሥራ ነበረው ወይ? አንድ ሲቪል ኤርትራዊ በኢትዮጵያ እንዴት መሣሪያ ሊታጠቅ ቻለ? ከአዲስ አበባ ፖሊስ አዛዥና ከሌሎች ከኢትዮጵያ ባለሥልጣናት ጋራ ስን ምን ዓይነት ግንኙነት ነበረው? የሚሉት ጥያቄዎች አሁንም መልስ አላገኙም። በበኩሌ የዚህ ዓይነቱ ጀግና የኢትዮጵያ የጦር መኮንን ሕይወት እንዲህ እንደ ዋዛ መለፉ ለሠራዊታችን ዝግጁነት መጓደል ትርጉም ነበረው እላለሁ።

በአጠቃላይ በኢሕአዴግ በኩል በወቅቱ የነበረው የመከላከያ ግንባታ እጅግ ዝቅተኛ ነበር። ሻዕብያ ይወረናል የሚል ግምት ካለመኖሩም ሌላ የነበረው ኃይል ቢያንስ ከጎረቤት ሊደርስብን የሚችለውን ጥቃት ሊከላከል ይችላል የሚል ግምት ነበር። ጠንካራ የመከላከያ ኃይል የሚኖረው ጠንካራ ኢኮኖሚ ሲኖር ነው የሚል እምነትም ነበር። በእርግጥ ጠንካራ የመከላከያ ኃይልና ጠንካራ ኢኮኖሚ ቀጥተኛ ግንኙነት ቢኖራቸውም ጠንካራ መከላከያ ኃይል ለመፍጠር ግን አስቀድሞ ጠንካራ ኢኮኖሚ መገንባት የግድ አይልም። ሻዕብያዎች

በወቅቱ ከኢትዮጵያ የተሻለ የመከላከያ ኃይል የፈጠሩት የተሻለ የኢኮኖሚ ዓቅም ኖሯቸው አይደለም። በአግባቡ ቢታሰብበት ኖሮ በተወሰነ በጀት ጭማሪ ማንኛውንም ወታደራዊ ሥጋት በትክክል ተገንዝቦ ሊያረጋጋና ሊቋቋም የሚችል ከጎረቤቶቻችን የተሻለ የመከላከያ ኃይል መፍጠር በቻልን ነበር። ዋናው ጉዳይ ሊደርስ የሚችለውን አደጋ በሚገባ ተንብዮ ይህንን ለመቋቋም ዝግጅት ማድረግ ነበር። ታዲያ በሻዕብያ በኩል ምንም ዓይነት ሥጋት አይኖርም እየተባለ የመከላከያ ኃይላችንን ማሸመድመዱ ችግሩ የኢኮኖሚ ዓቅም ሳይሆን የአስተሳሰብ እንደነበር ያመላክታል።

17.10 የሻዕብያ ግልጽ እንቅስቃሴና የኢሕአዴግ መጀመሪያ

ከጥቅምት እስከ ግንቦት 1990 ዓ.ም. ባሉት ስምንት ወራት በኢትዮጵያ ውስጥ ለጦርነት መዘጋጀት የሚባል ነገር አልነበረም። በድንበሩ አካባቢ የነበረው የትግራይ ሕዝብ ጦርነቱ አይቀሬ ነው፤ አስፈላጊው ዝግጅት ይደረግ፤ እያለ ቢወተውትም ሰሚ አላገኘም። ጠቅላይ ሚኒስትሩ፣ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩና የደገነነት ኃላፊው በአንድነት ጦርነት ሊኖር አይችልም የሚል አቋም ይዘው ነበር። የመከላከያ ተቋሙም በቀጥታ ይመራ የነበረው በጠቅላይ ሚኒስትሩ በመሆኑ ሻዕብያ ሊሰነዘረው የሚችለውን ጦርነትና ጥቃት ለመመከት ምንም ዓይነት ዝግጁነት አልነበረውም። ሻዕብያ ስለ ጦርነት ሲዘምር በኢትዮጵያ ማዕከላዊ መንግሥት ቀንና ሌሊት ስለልማት ይዘመር ነበር። ማዕከላዊው መንግሥትም ሻዕብያ አንድ ጥይት ቢተኩስ የልማት እንቅስቃሴው ሁሉ ረጭ እንደሚል ዘንግቶት ነበር።

ማዕከላዊው መንግሥት ሻዕብያ ያቀረበው የድንበር ማካለል ጥያቄ ለሰበብ እንደሆነ ሳይገነዘብ የድንበር ማካለሉ ተግባራዊ ቢሆን የሚነሣ ክርክርና ውዝግብ አይኖርም የሚል አስተሳሰብ ነበረው። በመሆኑም በሰሜን ኢትዮጵያ የነበረውን ሁኔታ የሚከታተል የጦር ኃይል እንኳ ሳይመድብ ትኩረቱን በሙሉ ወደ አጋዴን ሽምቅ ተዋጊዎችና ዐልፎ ዐልፎም ወደ ሱዳን ሠርጎ ገቦች አዙሮ ነበር። በእነዚህ አካባቢዎች የተከሰቱት ችግሮች ትኩረት የሚሹና በጊዜው መፍትሔ ማግኘት የነበረባቸው ቢሆኑም በሰሜን ኢትዮጵያ ከተደቀነው ሥጋት አንጻር ግን ብዙ ትርጉም አልነበራቸውም። መለስ በጠቅላይ አዛዥነቱ ዋናውን የጦር ኃይል በምሥራቅና በደቡብ ምዕራብ አካባቢዎች አሰማርቶ በሰሜን ኢትዮጵያ ተጨባጭ ኃይል ማሰማራት ሻዕብያን ያስቆጣል የሚለውን አጉል አስተሳሰብ ይዞ ቀጥሎ ነበር። የኢትዮጵያን ሕዝብና የሥራ ባልደረቦቹን ሊወሩን ነው፤ እንዘጋጅ፤ ጥያቄም ከቁም ነገር ሳይቆጥረው ከሻዕብያዎች ለሚነሣው ተቃውሞ ያን ያህል መጨነቁ ለምን እንደነበር እስከአሁን አይገባንም። አብዛኛው የህወሓት የአመራር አባል፣ በይበልጥም ደግሞ መለስ፣ በሰሜን ኢትዮጵያ ያንገባበውን ሥጋት ጆሮ ዳባ ልበስ ያለው እውን ሻዕብያ ሊወረን አይችልም ከማለት ወይም የሻዕብያዎችን የተጋነነ ኃይልነት በማምለክ ወይም እስካሁን መልስ ያልተገኘላቸው ጉዳዮች ገፍተውት? የሚሉት ጥያቄዎች ዛሬም መልስ ይሻሉ።

በኢሕአዴግ አመራር በኩል ንዝህላልነቱና መጀመሪያ ሲቀጥል ሻዕብያዎች ደግሞ እንቅስቃሴዎቻቸውን አጠናክረው በርካታ ሰላዮችን አሰማርተው እያንዳንዱን ኢትዮጵያ ውስጥ በተለይ ትግራይ ውስጥ የሚደረገውን እንቅስቃሴ በጥብቅ ይከታተሉ ነበር። በትግራይ የነበረው የሻዕብያ ቆንስላ ዋናው ሥራው የአካባቢውን እንቅስቃሴ አንድ በአንድ እየዘገበ ለሻዕብያ ማስተላለፍ ነበር። ሌላው ቀርቶ በትግራይ መስተዳደር ጽሕፈት ቤት ውስጥ ሰዎችን ገዝተው የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴዎችን ይከታተሉ ነበር። ኋላ ላይ ሲጋለጥ አንዲት ኤርትራዊት ያገባውን የአለቃ ጸጋይ በርሄ ሹፌርን ቀጥረው በመስተዳደሩ የተዘጋጀውንና ገና ይፋ ያልሆነውን የክልሉን ካርታ ሰርቆ እንዲያስረክባቸው አድርገዋል። ይህ ካርታ በስተምዕራብ ባድመንና ሌሎች ሻዕብያዎች አከራካሪ የሚሏቸውን የኢትዮጵያ ግዛቶችን፣ በስተምሥራቅም ዓይጋንና ሌሎች ሻዕብያዎች የእኛ የሚሏቸውን ግዛቶች ያካተተ

ስለነበር ሻዕብያዎችን እጅግ አናዷቸው ነበር። ለነገሩ ይህ ካርታ የአስተዳደር አከላለል ካርታ እንጂ በኢትዮጵያ መንግሥት ዕውቅና ያገኘ ስላልነበር በማስረጃነት ሊቀርብ የሚችል ሕጋዊ ሰነድ አልነበረም። ሆኖም ካርታው ኢትዮጵያ የኔ ነው የምትለውንና የምታስዳድረውን መሬት በከፊል በማካተቱ የሻዕብያዎች ቁጣ ገንፍሎ መነጋገሪያ አጀንዳቸው ሆኖ ነበር። ይህ ካርታ ዓሰብንና ጣልያኖችና አጼ ምንሊክ ባደረጉት ስምምነት ለኢትዮጵያ የሚገባውን መሬት ሳያካትት ሻዕብያዎችን ያን ያኽል ማበሳጨቱ ፍላጎታቸው ከባድመ ባሻገር ሌሎችን የኢትዮጵያ ግዛቶችም ወደ ኤርትራ ለማካተት እንደነበር ያመለክታል።

ሻዕብያዎች ለስለላ ይረዳቸው ዘንድ በቆንስላቸው አማካይነት ከባለሥልጣናት ጋር ይገናኛሉ የሚሏቸውን በርካታ ሴትኛ አዳሪዎች ከመወዳጀታቸውም በላይ መረጃ የሚያቀብሏቸው ኤርትራውያንም መልምለው ነበር። ለምሳሌ ንዋቱ የተባለው የቆንስሉ ቁልፍ ሰው ኢትዮጵያውያኑን ጭምር በመደለል መረጃ ያሰባስብ ነበር። ቆንስሉ የሻዕብያ መንግሥት ተቃዋሚዎች ነን የሚሉ ድርጅቶች ውስጥ ሳይቀር ሰርጸ ገብቶ በተቃዋሚነት ሽፋን ትግራይ ውስጥ ይንቀሳቀሱ ከነበሩ አንዳንድ የነዚህ ድርጅቶች አመራር አባላት መረጃ ያገኝ እንደነበር ተደርሶበታል። አንዳንዶቹ የነዚህ ድርጅቶች ከፍተኛ አመራር አባላትም ለሻዕብያ እጃቸውን ሰጥተው የነበራቸውን ግንኙነት በማጋለጣቸው ለተወሰነ ጊዜ ከነዚህ ተቃዋሚዎች ጋር እናደርግ የነበረውን ግንኙነት አቋርጠን ነበር።

ሻዕብያዎች ያከናውኑት በነበረው መጠነ ሰፊ የስለላ ተግባር በተለይ በጥቅም ከነእርሱ ጋ ለተሳሰሩ ነጋዴዎች ገንዘባቸውን በመርጨት መረጃ ለመግዛት ይንቀሳቀሱ ነበር። ጥድፊያ በተሞላበት ሁኔታም ከኢትዮጵያ ምግብ መሸመትና ማከማቸት መጀመራቸው ወደ መጨረሻው የጦርነት ዝግጅት ምዕራፍ መሸጋገራቸውን ያመለክት ነበር። ለዚህ ሥራ ከተመደቡ ሰዎች አንዱ ነጋዴ ነኝ በሚል ሽፋን በኢትዮጵያ ሲንቀሳቀስ የነበረው ረዳኢ እዝጊ ነበር። ጦርነቱ ከተቀሰቀሰ በኋላ ከጸጥታ ሰዎች እንደሰማሁት ረዳኢእዝጊ ቀንደኛ የሻዕብያ ሰው ሆኖ በኢትዮጵያና በሌሎች ጎረቤት አገሮች ሲንቀሳቀስ እንደነበር ነው።

በአጠቃላይ ኢሕአዴግ አስተሳሰቡ ሁለት ላይ በተከፈለበትና ማዕከላዊውን መንግሥት የተቆጣጠረው ቡድን ጦርነት አይኖርም እያለ እጅና እግሩን አጣጥፎ በተቀመጠበት ሁኔታ ሻዕብያዎች ስለ ኢትዮጵያ ሁሉን ዐቀፍ የመረጃ ጥንቅር ያኪያሂዱ ነበር። ሰላዮቻቸውም ከጸጥታ ተቋሞቻችን አንሥቶ እስከ ኢንቬስትመንት የነበረውን የኢትዮጵያ እንቅስቃሴ በትጋት ይከታተሉ ነበር። በኢትዮጵያ በኩል ግን ጠንክር ያለ የስለላም ይሁን የጦር እንቅስቃሴ አይታይም ነበር። የሻዕብያዎች ረጅም ዝግጅትና የኢሕአዴግ መንግሥት ማንቀሳፋት በሕዝብና በአገር በአጠቃላይ በተለይ ደግሞ በመከላከያ ኃይላችን ላይ ያስከተለውን መጠነ ሰፊ ጉዳት በሚቀጥለው ምዕራፍ እዳስሰዋለሁ።

ምዕራፍ አራት፤

የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነትና በሀውሐት/ኢሕአዴግ ውዝግብ

1. የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት አጀማመር

ሻዕብያዎች የመጀመሪያውን ጦርነት ከማወጃቸው ቀደም ብለው በድንበር አካባቢ በነበሩት የሁለቱ አገሮች የጸጥታ ኃይሎች መካከል መለስተኛ ግጭቶች ይከሰቱ እንደነበር በምዕራፍ ሦስት ገልጫዋለሁ። ከነዚህ ግጭቶች ውስጥ በደንብ የሚታወቀው ሚያዝያ 28 ቀን 1990 ዓ.ም. የተወሰኑ የሻዕብያ የጦር ኃይል አባላት በሰሜን ኢትዮጵያ ጫፍ በትግራይ ክልል ሥር ወደሚገኘው የባድመ ከተማ ሳይፈቀድላቸውና ከነትጥቃቸው ለመግባት ያደረጉት መከራ ነው። በዚህ አጋጣሚ በቦታው የነበሩ የኢትዮጵያ ሚሊሺያዎችና የፖሊስ አባላት ትጥቃቸውን አውርደው እንዲገቡ ሲጠይቋቸው ፈቃደኞች ሳይሆኑ ቀርተው በተፈጠረው የተኩስ ልውውጥ በሻዕብያዎች ላይ ግድያ ተፈጸመ። እነዚህ የተገደሉት የሻዕብያ የጦር ኃይል አባላት ዋናው ጥቃት ከመፈጸሙ በፊት ለቅኝት የተላኩ መሆናቸውን የሚያረጋግጠው ሻዕብያዎች ለወራት በዚሁ አካባቢው ከፍተኛ የጦር ኃይል አከማችተው ልምምድ ሲያደርጉ መቆየታቸው ነው። ሻዕብያዎች የግጭቱ መንሥኤ የኢትዮጵያ የጸጥታ ኃይሎች በኤርትራ ሉዓላዊ ግዛት ዘልቀው ገብተው ያደረጉት ጥቃት እንደሆነ ይናገራሉ። በእነእርሱ እምነት ባድመ የኤርትራ እንጂ የኢትዮጵያ ስላልሆነ ድንበር ጥሶ የገባው ቦታውን ሲያተዳድር የነበረው የኢትዮጵያ መንግሥት እንጂ የነርሱ ጦር አልነበረም።

ሻዕብያዎች ባድመንና አካባቢውን ለመቆጣጠር ዝግጅታቸውን በሚያሟሙፋበት ወቅት ከፍተኛ የሉኡካን ቡድናቸው አዲስ አበባ ነበር። በእርግጥም ሚያዝያ 30 ቀን 1990 ዓ.ም. የሻዕብያ መከላከያ ሚኒስትር ጄኔራል ስብሐት ኤፍሬም፣ የሻዕብያ የፕሮፓጋንዳ ኃላፊ የማነ ገብረ አብና የሻዕብያ የደህንነት ኃላፊ አብርሃ ካሳ ከኢትዮጵያ አቻዎቻቸው ማለትም ከጄኔራል ጻድቃን ገብረ ተንሣይ፣ ከተወልደ ወልደ ማርያምና ከክንፈ ገብረ መድሃኒ ጋራ ስለ ድንበሩ ጉዳይ ሲወያዩ ነበር።¹ የውይይቱ ዋና አጀንዳ እነርሱ የጠየቁትና እኛም የተስማማንበት የድንበር ማካለሉ ጉዳይ ቢሆንም ሚያዝያ 28 ቀን በባድመ የተፈጠረውን ግጭትም በኢትዮጵያ ተወካዮች ተነሥቶ ተነጋግረውበት ነበር። በውይይቱ ወቅት የድንበር ማካለሉ ጉዳይ በቀላሉ እንደማያልቅና ጊዜ ወስደን እንድንደራደር ስምምነት ላይ ስንደርስ በድንበር ስለተፈጠረው ግጭትም አጣርተው መልስ እንደሚሰጡን ቃል ገብተው ነበር። እዚህ ስምምነት ላይ ከተደረሰ በኋላ በነገታው ልኡካኑ ለአንድ ቀን የሚዘናኩበትና በአንዳንድ ያላለቁ ጉዳዮች ላይ የምንነጋገርበት ፕሮግራም እንደሚኖር ተነግሯቸው ግብዣውን ከተቀበሉ በኋላ ለማንም ሳይናገሩ ሹልክ ብለው ወደ አሥመራ ተመለሱ። በማግስቱ መነጋገር ስላልተቻለም ሻዕብያዎች በባድመ ቅርብ ርቀት ላይ ከፍተኛ የጦር ኃይል አከማችተው አንዳንድ የኢትዮጵያ መሬቶችን እንደተቆጣጠሩ መረጃ ደርሶት የነበረው የኢትዮጵያ መከላከያ ሚኒስቴር በኤታ ማገሩ በጻድቃን ገብረ ተንሣይ አማካይነት ሻዕብያዎች አሳወቃቸው። ከጻድቃን ጋራ በስልክ የተነጋገረውም ኢትዮጵያ መጥቶ የነበረው የሻዕብያ መከላከያ ሚኒስትር ስብሐት ኤፍሬም ነበር። እንዲህም

¹ የትግራይ መስተዳድር በባድመ አካባቢ ያለውን አሳባቢ ጉዳይ በተመለከተ ለማዕከላዊ መንግሥት ጥያቄ አቅርቦ ጉዳዩን ለመፍታት በሁለቱ ወገኖች እየተደረገ ስላለው ድርድር ከተሰጠው መረጃ የተወሰደ

ሻዕብያዎች ተደብቀው ከአዲስ አበባ የሄዱት በድንበር አካባቢ ስለተፈጠረው ግጭት ለመነጋገር ስላልፈለጉ እንደነበር ተገነዘብን።

እንደ እውነቱ ከሆነ የጦርነቱ መንሥኤ ዝግጅታቸውን ካጠናቀቁ በኋላ በባድመ የተከሰተውን ግጭት ሰብብ በማድረግ ግንቦት 4 ቀን 1990 ዓ.ም. እያንዳንዳቸው ከ3 ሺሕ በላይ ወታደሮችን የያዙ 3 ብርጌዶችና 13 ታንኮችን አሰማርተው የባድመን ከተማና አካባቢውን መውረራቸው ነበር።² በወቅቱ በቦታው ከነበሩት የክልሉ ፈጥኖ ደራሾችና ሚሊሺያዎች ጋ ገጥመው በርካታዎቹን ገድለው፤ አቁስለውና ማርከው ነበር። የሻዕብያ ሠራዊት ወደ አካባቢው የገባው በታንክና በከባድ መሣሪያ ታግዞ ስለነበር በአካባቢው የነበረው ኃይል ጭራሽ ሊቋቋመው ባለመቻሉ ከሞትና ከምርኮ የተረፉትን ይዞ ወደ ኋላ ከማፈግፈግ ሌላ አማራጭ አልነበረውም። በመሆኑም በቦታው የነበሩት ፈጥኖ ደራሾችና ሚሊሺያዎች አካባቢውን ለቀው ወደ ዓዲ ሃገራይ፣ ዓዲ አውዓላና ሽራሮ አፈገፈጉ።

ሻዕብያዎች ኢትዮጵያን ሲወሩ ኢሳያስ አፈወርቂ ሳውዲ ዓረብያ ነበር ይባላል። ሻዕብያዎች ከተቆጣጠሩት የኢትዮጵያ ግዛት እንዲወጡ ሲጠየቁ ጦራቸው ሁሌም ቢሆን በግዛቱ እንደነበርና ኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ ዘልቀው መሬት እንዳልተቆጣጠሩ ትዕቢትና ቅጥፈት በተመላበት መንፈስ ይመለሱ ነበር። ይህ በመሆኑም መለስ ዜናዊ በኢትዮጵያ የኤርትራ አምባሳደር በነበረው ግርማ አስመርም በኩል ጠንከር ያለ መልእክት ለማስተላለፍ ጦርቶ አነጋግሮት ነበር። ከዚህ ቀጥሎም ኢሳያስና መለስ በስልክ ተነጋግረው ኢሳያስ የተከሰተውን ችግር ቀለል አድርጎ መለስን «ችግሩን ለመፍታት ስብሐት ኤፍሬምና ጳድቃን ገብረ ተንሣይ ተገናኝተው እንዲነጋገሩ አድርግ» ሲለው መለስ የሌላን አገር ጀኔራል ለማዘዝ እንደማይችል ገለጸለት። ለዚህም ሻዕብያዎች ተጨባጭ እርምጃ ለመውሰድ ዝግጁ እንዳልነበሩ ግልጽ ሆኖ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባ ተጠራ።

ግንቦት 4 ምሽት ላይ በተኪያሄደው የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባ ሻዕብያ ጦሩን ወደ ኢትዮጵያ ግዛት እንዳስገባና በጸጥታ ኃይሎቻችን ላይ ጉዳት እንዳደረሰ ተገለጸ። ይህን መረጃ ያገኘው የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በሙሉ ድምጽ ኢትዮጵያ ወረራ እንደተፈጸመባት ተስማምቶ ወረራውን ለመቀልበስ የሚያስችለውን እርምጃ ሁሉ ለመውሰድ ውሳኔ አስተላለፈ። በስብሰባው ማጠቃለያ ግን አንድ አወዛጋቢ ጉዳይ ተነሣ። ይኸውም ውሳኔያችን ለፓርላማ ቀርቦ ፓርላማው ውሳኔ ያስተላልፍበት የሚለውን ሐሳብ መለስ ዜናዊ መቃወሙና ጉዳዩ በፓርላሙ ሥራ አስፈጻሚ እና በጠቅላይ ሚኒስትሩ ጽሕፈት ቤት ቅጥር ቆይቶ መፍትሔ ቢፈለግለት ይሻላል ማለቱ ነበር።

መለስ ይህን ሐሳብ ሲያቀርብ አብዛኛዎቹ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት በተለይ ደግሞ ጉዳዩን በቅርብ ስንከታተል የነበርነው የሀውሐት ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት በጥብቅ ተቃወምነው። በወቅቱ ሀውሐትን ወክለን ኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ውስጥ የነበርነው መለስ ዜናዊ፣ ተወልደ ወልደ ማርያም፣ ሰዬ አብርሃ፣ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክና ገብሩ አሥራት ስንሆን ከመለስ በስተቀር አራታችንም ጉዳዩ ወደ ፓርላማ እንዲተላለፍ ብለን ጠንካራ ድምጽ አስምተን ነበር። አገራችን ተወራ ሳለ ጉዳዩን የአገሪቱ ምክር ቤት እንዳይነጋገርበትና ውሳኔ እንዳይሰጥበት ማድረግ ከሕገ መንግሥታዊ ድንጋጌና ከፖለቲካ አንጻር ፍጹም ተቀባይነት ስላልነበረው ብዙ የሚያከራክር ነገር አልነበረም። በመሆኑም መለስ ከሥራ አስፈጻሚው ኮሚቴ አንድም ድጋፍ ሳያገኝ ጉዳዩ ወደ ፓርላማ ተላልፎ ውሳኔ እንዲሰጥበት ተወሰነ።

² Walta Information Centre. 2001. *Chronology of the Ethio-Eritrean Conflict and Basic Documents*. Mega Printing Enterprise, p.8.

በዚሁ ሁኔታ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በተሰበሰበበት ማግስት ጉዳዩ ለተወካዮች ምክር ቤት ቀርቦ ውይይት ከተከያሄደበት በኋላ የሚከተሉት ውሳኔዎች ተላለፉ፤ 1ኛ/ ሻዕብያ የጦር ኃይሉ ከተቆጣጠራቸው የኢትዮጵያ አካባቢዎች በአስቸኳይ እንዲወጣ፤ 2ኛ/ ይህ እንዲፈጸም ሰላማዊ ድርድር እንዲካሄድ፤ 3ኛ/ ሻዕብያ ከወረራቸው አካባቢዎች ካልወጣ አስፈጻሚው አካል /መንግሥት/ ሉዓላዊነታችንን ለማስጠበቅ አስፈላጊውን እርምጃ እንዲወስድና የአገሪቱን ደኅንነት እንዲያስጠብቅ፤ የሚሉ ነበሩ³። የውሳኔ ሐሳቡ ኢትዮጵያዊ ነኝ ለሚል ለማንኛውም ዜጋ የሚያወላዳ ስላልነበር የኢሕአዴግ አባላትና ታቃዋሚዎችም በጋራና በሙሉ ድምጽ ተቀብለውት ነበር። የውሳኔውን አፈጻጸምም የመንግሥት ሥራ አስፈጻሚ የሆነው ካቢኔ እንዲከታተለው የሚለው በምክር ቤቱ ውሳኔ ተካተተ። በምክር ቤቱ የተወከሉት የኢሕአዴግ አባላትም፤ መለስም ጭምር፤ ድምጽ መስጠት ስለነበረባቸው በወቅቱ የግል አስተያየታቸውና ፍላጎታቸው ባይታወቅም ውሳኔውን ደግፈው ድምጽ ሰጡ።

2. የመለስ ሻዕብያዎችን አንጓካቸው ክርክር

የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባላት የሻዕብያ ወረራ ጉዳይ ለፓርላማው ይተላለፍ ሲሉ ለምን መለስ እንደተቃወመ ለብዙዎቻችን ግልጽ አልነበረም። ለእርሱ የታየው አደጋ ሌላው ስላልታየው ነው እንዳይባል ጉዳዩ ውስብስብ አልነበረም። የኢትዮጵያን ሉዓላዊነት የማስከበርና ጦርነት ወይም ሰላም የማወጅ ሥልጣን የፓርላማው እንደነበር በሕገ መንግሥቱ በግልጽ ሰፍሮ ነበር። ይህ እየታወቀ ሻዕብያ ወረራ ከምክር ቤቱ ይደበቅ ማለት የኢሕአዴግ ምክር ቤት ፓርላማውን ተክቶ ይወስን ከማለት ስለማይለይ በሕግም የሚያስጠይቅ ነበር። ይህ በመሆኑም እስከማውቀው ድረስ ስዬና ገብሩ የጠቅላይ ሚኒስትሩ አቋም ግራ ስላጋባን በግል ልናነጋግረው ሞክረን ነበር።

ስዬ መለስን አግኝቶ በያዘው አሸገራሚ አቋም ዙሪያ እንደተወያዩ ሲነግረኝ እኔም እንደርሱው እንዳነጋገርኩት ነገርኩት። መለስ ለሁለታችንም የሰጠን መልስ ሻዕብያን ከነካካነው ውስጣዊ ጥንካሬ አግኝቶ ሕይወት ሊዘራ ይችላል፤ ብንተወው ግን ከውስጥም ተቃውሞ ሊነሣበት ይችላል የሚል ነበር። በመሆኑም ሻዕብያን በፍጥነት ለመጣል ጠቃሚው ስልት በውስጣዊ ቅራኔው እንዲፈርስ ማድረግ ነው እያለ ይከራከር ነበር። «በራሳቸው ሂደት እንዲሞቱ እንተዋቸው፤» የሚልም አገላለጽ ነበረው። ይህ አስተሳሰቡ ተንኳሹ ማን እንደሆነ ካለመለየቱም ሌላ መሠረታዊ ችግር ነበረበት። በአጠቃላይ ንድፈ ሐሳብ ደረጃ አንድ መንግሥት ከውጭ ወረራ ወይም ጦርነት ሲቃጠበት የሕዝቡን ድጋፍ አግኝቶ በመጠናከር ዕድሜውን ያራዝማል ሊባል ቢቻልም በወቅቱ ግን ሻዕብያ ተጠቂ ሳይሆን ራሱ ወራሪና ጠብ ጫሪ ስለነበር ንድፈ ሐሳቡ የሚሠራበት ሁኔታ አልነበረም። በመሆኑም ይህን በማስረገጥ ክርክርህ ትክክለኛ አይደለም ብንለውም መለስ ፍንክኝ ሳይል በአቋሙ ገፋበት።

ስዬ ከመለስ ጋራ ባደረገው ውይይት ተስፋ ቆርጦ ያቀረበለት የመከራከርያ ነጥብ እዚህ ግባ የማይባል እንደነበርና ከዚህ ወድያ መለስን ሊያምነውና በእርሱም ሊታለል እንደማይችል ገልጾልኝ ነበር። ስዬ ይህን አቋም ከያዘ በኋላ ሐሳቡ ሁሉ ሻዕብያዎችን ለፈጸሙት ድርጊት መቅጣትና ከኢትዮጵያ ማስወጣት ብቻ ነበር። በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ህወሓትን ወክለን የነበርነው ቀሪዎቹም ይህንኑ ዓይነት ቁርጥ ያለ አቋም ወስደን ነበር።

³ ኢርትራ በኢትዮጵያ ሉዓላዊ ግዛት ላይ የፈጸሙትን ወረራ አስመልክቶ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የተወካዮች ምክር ቤት ግንቦት 5 ቀን 1990 ዓ.ም. ባደረገው አስቸኳይ ስብሰባ ካስተላለፈው ውሳኔ የተወሰደ።

ከላይ አንደጠቀስኩት የተወካዮች ምክር ቤት በጉዳዩ ውሳኔ ካስተላለፈም በኋላ መለስ የብዙኃኑን ውሳኔ በመጻረር አቋሙን ለመሸጥ በማዕከላዊ ኮሚቴውና በቅርብ ረዳቶቹ አካባቢ እንቅስቃሴ ከማድረጉ ባሻገር በተደጋጋሚ ከኢሳያስ ጋር በስልክ ይነጋገር ነበር።⁴ መለስና ኢሳያስ በስልክ ያደረጉትን ውይይት ሙሉ ቃል ማግኘት ባይቻልም በይፋ የነገረን ኢሳያስ የኤርትራ ካቢኔ ተሰብስቦ ለችግሩ አዎንታዊ መፍትሔ እንደሚሰጥ እንዳረጋገጠለት ነበር። ኢሳያስ ለመለስ ይህን ይበለው እንጂ የሻዕብያ ሚኒስትሮች ምክር ቤት ግንቦት 6 ቀን ተሰብስቦ ባወጣው መግለጫ በዓለም ዐቅፍ ስምምነት የተረጋገጠውን የኢትዮጵያና የኤርትራ ድንበር ኤርትራ እንዳልጣሰችና ኢትዮጵያ ቀላሉን ነገር በማግዘፍ ለማስጮኽ እየሞከረች እንደሆነ ገልጾ ነበር። በነጋታውም በኢትዮጵያ የኤርትራ አምባሳደር የነበረው ግርማ አስመርም ኤርትራ ስንዝር ታኸል የኢትዮጵያ መሬት እንዳልተቆጣጠረችና ኤርትራ አሁን የተቆጣጠረችው መሬት ከስድስት ወር በፊት በኢትዮጵያ የተነጠቀችውን የባድመ ግዛቷን እንደሆነ ለአዲስ አበባ የዲፕሎማቲክ ማኅበረሰብ አባላትና ለጋዜጠኛች መግለጫ ሰጠ።

መለስ ኢሳያስ የተፈጠረውን ችግር በሰላም እንደሚፈታው ነገር ግን የኢትዮጵያ መንግሥት በፓርላማ በኩል ያስተላለፈው የችኮላ አዋጅ እንዳስደነገጠው ገልጾለት እንደነበር ይነግረን ነበር። በእርግጥ ኢሳያስ በኢትዮጵያ ላይ ወረራና ጦርነት ሲፈጽም ጉዳዩ በሕዝቡና በመንግሥት በኩል ያን ያህል ክብደት ይሰጠዋል ብሎ ሳይገምት ይችላል። እንዲያውም ቀደም ሲል እንደገለጽኩት የኢትዮጵያና የኤርትራ የጦር ኃይል የተመጣጠነ ስላልነበር ኢትዮጵያም ያልተረጋጋች አገር ትመስለው ስለነበር የኢትዮጵያ መንግሥት በፍርሀት ተውጦ የፈለኩትን ላገኝ እችላለሁ የሚል ግምትም ሊኖረውም ይችላል። ኢሳያስ የሚመራው የሻዕብያ መንግሥት ፍጹም እንዳይነካ የሚፈልገውን የመለስን ጭንቅላት አንብቦም እንዲህ ዓይነት ግምት ላይ መድረሱ አያስደንቅም። ኢሳያስ ያልተገነዘበው ነገር ግን ኢትዮጵያውያን እንኳን ሉዓላዊነታቸው ተደፍሮና ጦርነት ታውጀባቸው፤ ሌላም ጊዜ ቢሆን ለነጻነታቸው እጅግ ቀናኢ መሆናቸውን ነበር። በአጠቃላይ አገራችን በተወረረችበት ወቅት መለስ ከነበርነው አስራ ዘጠኝ የሥራ አስፈጻሚ አባላት ተለይቶ ያሳየው እጅ የመስጠት አዝማምያ የተፈጠረውን ችግር ከኢሳያስጋ ተነጋግሮ በቀላሉ እኔው እፈታዋለሁ ከሚል እምነት የመነጨ ሊሆን ይችላል። ያራመደው ወራሪን የማባበል አቋምም በዲፕሎማቲክ ማኅበረሰቡ ድጋፍና ተቀባይነት ሊያስገኝልኝ ይችላል ብሎ አስቦም ሊሆን ይችላል። መነሻው ምንም ይሁን ምን የሻዕብያን ባሕርይና የነበረውን ተጨባጭ ሁኔታ ለተገነዘበ ሰው መለስ ያራመደው አቋም የተሳሳተና ሕገ መንግሥታቱን የሚጥስ ነበር።

3. የትግራይ መስተዳድር የክተት ጥሪና ያስነሣው ቁጣ

መለስ በወርን ጥቅምት 1990 ዓ.ም. ሻዕብያ ሊወረን አይችልም ብሎና ወረራው እውን ከሆነ በኋላ ጉዳዩን ወደ ፓርላማ አናቅርበው ካለ በኋላ አንዳንዶቻችን በእርሱ ላይ የነበረን እምነት ጠፍቶ ነበር። ይህን ዓይነት መሪ ይዘን ሉዓላዊነታችንን እንዴት እንደምናስከብርና ጦርነቱን እንዴት በድል እንደምንወጣ ግራ ገብቶን ነበር። በመሆኑም አንዳንድ በመለስ ላይ እምነት ያጣን የአመራር አባላት ክፍተቱን ለመሙላት በተቻለን ዓቅም እንጣጣርና እንቅስቃሴ እናደርግ ነበር። ትግራይ መስተዳድር ውስጥ ከነበርነው የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት መኻል መለስ ሻዕብያ ሊወረን አይችልም ማለቱንና ከተወረረንም በኋላ ጉዳዩን ወደ ፓርላማ አንውሰደው ማለቱን የማውቀው እኔ ብቻ ነበርኩ። ሆኖም መሬት ላይ የነበረው የሻዕብያ አውዳሚ እንቅስቃሴ ገሃድ ስለነበር የክልሉ መስተዳድር አባላትም ከእኔ የተለየ አቋም አልነበራቸውም። በወቅቱ በክልል መስተዳድሩ የካቢኔ አባላት የነበሩት ዓባይ ፀሐዬ፤

⁴ Walta Information Centre. 2001, op.cit., p. 9.

ጸጋይ በርሄ፣ አረጋሽ አዳነ፣ ኅበዛይ ወልደ አረጋይ፣ ቅዱሳን ነጋ፣ ትርፉ ኪዳነ ማሪያም፣ ዓባይ ወልዱ፣ ኪሮስ ቢተው፣ መሠረት ገብረ ማሪያም፣ ጌታሁን ካሳ፣ መኮነን አብርሃ፣ ወዘተ... ሻዕብያ ለፈጸመው ውንብድና ዋጋ መክፈል እንዳለበት ያምኑ ነበር። በፖለቲካው ሥራ የተሰማሩና በክልሉ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ይሳተፉ የነበሩት ገብረ መስቀል ኃይሉ፣ ሐሰን ሹፋና የውብማር አስፋውም ሻዕብያ ላይ የነበራቸው አቋም አጠራጣሪ አልነበረም። በመሆኑም በክልሉ የሚያስተማምን ፀረ-ሻዕብያ ቅስቀሳ ለማኪያሄድና ተዋጊ ኃይል ለማሰለፍ አያስቸግርም ነበር።

ከክልሉ አመራር በታች በተዋረድ የነበሩት የዞን፣ የወረዳና የቀበሌ አመራሮችም ሻዕብያን ለመዋጋት ጠንክረው ከመቆማቸው በላይ ሻዕብያ ራሱ ባመጣው ጣጣ ሳይቀጣ መመለስ የለበትም ይሉ ነበር። ስለሆነም በአመራሩ የነበረውን ከፍተኛ መግባባት መሠረት አድርገን በክልሉ የነበረውን «ድምፂ ወያነ ትግራይ» የተባለውን የፊደሉ ጣብያ ተጠቅመን ከፍተኛ ውጤታማ የሆነ የቅስቀሳና የማሰለፍ ሥራ ለማኪያሄድ ችለን ነበር። በዚሁ ፊደሉ ጣብያ አማካይነት ያደረግነው ቅስቀሳና ዘመቻ እጅግ ውጤታማ ነበር። ለምሳሌ እኔ ራሴ በድምፂ ወያነ ፊደሉ ጣብያ ስቱድዮ ተገኝቼ ሻዕብያ በኢትዮጵያ ላይ ስለጎነጎነው ሄራና መሬታችንን ለመቆጣጠር ስላደረገው እንቅስቃሴ አስረድቼ ታጣቂዎች በተለይ በአስር ሺዎች የሚቆጠሩ ሚሊሺያዎችና ምልሶች በፍጥነት ወደ ግንባር እንዲንቀሳቀሱና ወረራውን እንዲቀለብሱ ጥሪ አቅርቤ ነበር። ይህን ጥሪ የተደረገው መመሪያ ሊሰጠን የሚገባው ጠቅላይ ሚኒስትራችን ሳያዘን የጦር ግንባሩ አሳሳቢነት ሁኔታ የተገነዘብነው የክልሉ መስተዳድር ከኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤት ጋራ በመመካከር ነበር።

ቀደም ሲል እንደጠቀስኩት መጀመሪያ ላይ የኢትዮጵያ ሠራዊት የሻዕብያን ወረራ ለመመከት በቂ የሰው ኃይል አልነበረውም። በመሆኑም ምልስ ታጋዩ፣ ሚሊሺያውና ወጣቱ በተዋጊነት፣ ቀሪው የኅብረተሰብ ክፍል ደግሞ በድጋፍ ሰጭነት እንዲሰለፍ በ1990 ዓ.ም. የግንቦት 20ን በዓል ምክንያት በማድረግ በመቀሌ ስታድየም ለተሰበሰበው ሕዝብ በመስተዳድሩ ስም ጥሪ አድርጌ ነበር።⁵ ይህ ጥሪ የሻዕብያን እብረት ከማውገዝም በላይ የኢትዮጵያን ሕዝብ ታሪካዊ አይበገሬነትን አውስቶ «አስፈላጊ ከሆነ የኢትዮጵያን ሕዝብ በአንድ ሳምንት ወታደር ለማድረግ ይችላል» የሚል እምነቴን ያስተጋባ ነበር። ንግግሩ የተደረገው ለመቀሌ ከተማ ነዋሪዎች ቢሆንም በፊደሉና በቴሌቪዥን ተላልፎ ስለነበር በስፋት ተደምጦ ነበር። ከኢትዮጵያም ዐልፎ ወደነኢሳያስ አፈወርቂ ጆሮም ደርሶ ኢሳያስ ከመለስጋ በስልክ ሲነጋገር፣ «ገብሩ ያደረገው ንግግር የሁለቱን አገሮች ግንኙነት ይበልጥ የሚያሻክርና በኤርትራ ላይ ጥላቻን የሚቀሰቅስ ነው፤ እንደዚህ ያለ ቅስቀሳ ከማድረግ ብትቆጠቡ ይሻላል» ብሎ ነግሮት ነበር።⁶ ኢሳያስ የዚህ ዓይነቱን ስሞታ ሲያቀርብ እርሱ ያለ የሌለውን የጦር መሣሪያና የሰው ኃይል አከማችቶ ንጹሐን ዜጎችን በገፍ ማፈናቀሉን፣ ማጎሳቆልና መግደሉን የዘነጋው ይመስል ነበር። ለነገሩ በወቅቱ ያሰማሁት ንግግር ሻዕብያንና የኤርትራን ሕዝብ ለይቶ የሚያይ እንጂ ሕዝቡን በጠላትነት የሚፈርጅ አልነበረም። ዳሩ እነ ኢሳያስ ሻዕብያና የኤርትራ ሕዝብ አንድ ናቸው የሚል አስተሳሰብ ስለነበራቸው እነአርሱ ሲሰደቡና ሲወቀሱ የኤርትራ ሕዝብም የተሰደበና የተወቀሰ ይመስላቸው ነበር።

ኢሳያስ የግንቦት ኻያ ንግግሩን ሰምቶ መከፋፍቱ አልበቃ ብሎ ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ጋራ ቅርበት የነበራቸው የቤተ መንግሥት ሰዎችም ተበሳጭተው ነበር። ንግግሩ በትግርኛ ቴሌቪዥን ፕሮግራም ቀርቦ ተመልካቾች በጠየቁት መሠረት በድጋሚ ከታየ በኋላ

⁵ ግንቦት 20 ቀን 1990 ዓም በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን የተላለፈውና በቪድዮ ተቀርጾ ከተሰራጨው ንግግሩ የተወሰደ
⁶ መለስ ከነገራቸው የኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤት አመራር አባላት ያገኘሁት

ሰማቸውን ለደጎንነታቸው ስል ልጠቅስ የማልፈልገው የመከላከያ መኮንኖች ከመለስ የቅርብ ሰዎች ስልክ ተደውሎ፤ «የገብሩን ንግግር እንዴት አያችሁት?» ተብለው ሲጠየቁ⁷ ተጠያቂዎቹ፤ «ንግግሩ ጥሩ ነው፤ የሕዝቡን የልብ ትርታ የተከተለና ወቅታዊ ነው፤» ብለው መልሰውላቸው ነበር። የመለስ ሰዎች ለነዚህ መኮንኖች የሰጧቸው ምላሽ ግን ከኢሳያስ አፈወርቂ ብዙም የሚለይ አልነበረም፤ «ይህ ንግግር የኢትዮጵያን ሕዝብ ስሜት በማነሣሣት የተሳሳተ ድምጻማ ሳይ እንዲደርስ የሚገፋፋ ነው፤ ትምክሕተኞች የሚጠቀሙበት ፀረ-ሕዝብ ቅስቀሳ ነው፤» የሚል ነበር። ብዙ ኢትዮጵያውያን የተቀበሉትንና ወቅታዊ ነው ያሉትን ንግግር እነዚህ ሰዎች ለምን እንደተቃወሙት የሚያውቁት እነርሱ ብቻ ቢሆኑም ያሉትን ለማለት ያነሣቸው ምን እንደሆነ ግን መገመት ይቻላል። አንዱ ምክንያታቸው መለስ በወቅቱ ኢትዮጵያ ሉዓላዊነቷን ለማስከበር ያወጀችውን ጦርነት አለመቀበሉ ሲሆን የእርሱን አቋምና እምነት የሚቃረን ንግግር ለምን ተደረገ ብለው መቆርቆራቸው ሊሆን ይችላል። መለስ በሕዝቡ ዘንድ የነበረው ተቀባይነት እየቀነሰ መምጣቱ እነዚህን ሰዎች እጅጉን አሳስቧቸው ስለነበርም ያደረሱትን ንግግር በማጣጣል የአሳዳሪያቸውን ስም ለማደስ መሞከራቸውም ሊሆን ይችላል። የመለስ ሰዎች ይህን ያስተጋቡ የነበሩትም አንድም መለስ ንግግሩን ስላሳዳመጠው ወይም በይፋ ወጥቶ ንግግሩ ለማስተባበል ወኔ ስላጣም ሊሆን ይችላል። ያም ሆነ ይህ ስልክ ተደውሎልን ነበር ያሉኝ ወገኖችም የደረሱበት ግምት ንግግሩ በመለስም ጎራ እንዳልተወደደ ነበር።

4. የአሜሪካና የሩዋንዳ የዕርቅ ሙከራ መክሸፍ

የሻዕብያ ጦር ከያዛቸው የኢትዮጵያ ግዛቶች በአስቸኳይ ለቆ እንዲወጣ በኢትዮጵያ መንግሥት በኩል የተደረገለትን ፍጹም አልተቀበለውም ነበር። ጦርነቱ እየበረታ በሁለቱም ወገን ብዙ ሕይወት እየቀጠፈና ከፍተኛ መፈናቀልና የአካል ጉዳት እያስከተለ ሳለ አሜሪካና ሩዋንዳ ግንቦት 9 ቀን 1990 ዓ.ም. ላይ ሁለቱን አገሮች ለማስታረቅ እንቅስቃሴ ጀመሩ።⁸ በሩዋንዳ በኩል የተወከሉት ምክትል ፕሬዝዳንቱ ፖል ካጋሚ ሲሆኑ በአሜሪካን በኩል ደግሞ የአፍሪካ ጉዳዮች ረዳት ጸሐፊ ሱዛን ራይስ ነበሩ። አሜሪካ በልዕለ ኃያልነቷ፣ ሩዋንዳ ደግሞ በአፍሪካዊነቷ ቢቀርቡም የዕርቀ ሰላሙ ሙከራ በአመዛኙ በአሜሪካ የተቀየሰ መሆኑ ግልጽ ነበር። ሩዋንዳም ትሁን ሌሎች የአፍሪካ አገሮች እነዚህን ሁለት በጦርነት የተጠመዱ አገሮች ለማስታረቅ የአሜሪካን ያህል ዓቅምና ቀጥተኛ ጥቅም አልነበራቸውም። በአንጻሩ አሜሪካ የቀይ ባሕርና የአፍሪካ ቀንድ አለመረጋጋትና በድንበር አለመግባባት ሽፋን የተጀመረው ጦርነት ተስፋፍቶ ጥቅሟን እንዳይነካባት ሥጋት ስለነበራት ጦርነቱ እንዲቆም መጣር ነበረባት።

አሜሪካና ሩዋንዳ፣ በተለይም አሜሪካ፣ ጦርነቱን የጀመረውና የኢትዮጵያን ግዛት የተቆጣጠረው በሻዕብያ የሚመራው የኤርትራ ጦር እንደሆነ ጠንቅቀው ያውቁ ነበር። አሜሪካኖች የነበራቸው የመረጃ መረብና ቴክኖሎጂ እንኳን ይህን ግዙፍ የወረራ እንቅስቃሴና ጥቃቅን ትንኮሳዎችም ለመከታተል የሚያስችላቸው ነበር። በመሆኑም አሜሪካና ሩዋንዳ በግልጽ ሻዕብያዎች ኢትዮጵያን ወረዋል ሳይሉ ሁለቱም ወገኖች ከግጭቱ በፊት ወደ ነበሩበት መሬት እንዲመለሱ አሳስበው ነበር። የኢትዮጵያ ጦር የኤርትራን መሬት ስላልተቆጣጠረ ማሳሰቢያቸው በተዘዋዋሪ ኢሳያስ ኢትዮጵያን እንደወረረ የሚያመለክት ነበር። ሆኖም የሻዕብያ ጦር ቀድሞ ወደ ነበረበት ይመለስ ቢሉም ኢሳያስ

⁷ ከግል ማስታወሻዬ
⁸ Walta Information Centre. 2001, op.cit., p. 9.

ጦሩ በራሱ ግዛት እንጂ በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ እንዳልሆነ ገልጾ ያቀረቡትን የዕርቅ ሐሳብ ውድቅ አደረገው። እንዲሁም ከግጭቱ በኋላ ሁለቱን አገሮች ለማስታረቅ የተደረገው የመጀመሪያ የዕርቅ ሙከራ ከሸፈ።

አሜሪካና ሩዋንዳ ለአስራ ሁለት ቀናት ያህል ከአሥመራ አዲስ አበባ እየተመላለሱ ሊያቀናጁ የሞከሩትን የሰላም ድርድር ኢሳያስ ካለመቀበሉም ሌላ ሁለቱን አገሮች ለኢትዮጵያ እንደሚያደሉ አድርጎ ዘለፋቸው። አሜሪካና ሩዋንዳ ኢትዮጵያና ኤርትራ ከግጭቱ በፊት ወደ ነበሩበት ቀጠና ተመልሰው (*Status quo ante* ተጠብቆ) የሰላም ድርድሩ ይቀጥል በማለታቸው ኢሳያስ እሳት ጎርሶ ሲያፈጥባቸው ሩዋንዳ የሰላም ድርድሩን ርግፍ አድርጋ ስትተወው አሜሪካ ደግሞ ሌላ የዕርቅ መንገድ መፈለግ ጀመረች። አሜሪካኖች ወራሪው ሻዕብያ መሆኑን እያወቁ ኢሳያስን ማባበል ሲጀምሩ የልብ ልብ ተሰምቶት መፎከሩን ቀጠለ። ከዚህ የዕርቅ ሙከራ በኋላም አሜሪካኖችም ሆኑ ሌሎች አስታራቂዎች ጠንካራ አቋም በመያዝ በኢትዮጵያ ላይ ጫናው እንዲበረታ አደረጉ።

5. የሻዕብያ ግሥጋሢና የኢትዮጵያ ሠራዊት ጀግንነት

ሻዕብያ የመጀመሪያ የወረራ ጥቃቱን በባድመ ቢጀምርም ሠራዊቱን ያሰማረው ግን በበርካታ ግንባሮች ነበር። በሰሜን ምዕራብ በባድመ፣ በመካከለኛው ሰሜን በጾሮናና በዛላንበሳ በኩል፣ በሰሜን ምሥራቅ ደግሞ በዋናው የዓሰብና የጅቡቲ መንገድ በኩል ኃይሉን አሰማርቶ በሁሉም አቅጣጫዎች ወደ ፊት እየገሠገሠ እንቅስቃሴውን አጠናክሮ በተለይ እጅግ ወሳኝ ባላቸው በሦስቱ ግንባሮች ጥቃቱን አጧጥፎ ነበር። በባድመ በኩል የተሰማራው የሻዕብያ ጦር ግሥጋሢውን የሚገታ ጠንካራ ተቃውሞ ስላላጋጠመው ከሸራሮ ከተማ በስተ ሰሜን እስካሉ መንደሮች ዘልቆ ሰፊ የኢትዮጵያን ግዛት ሊቆጣጠር ችሎ ነበር። በአካባቢው የነበረውን ሕዝብም እየደበደበ፣ እያሰረፍ እያሳደደ ከማፈናቀሉም በላይ ዱቺናማ ላይ በእምነ በረድ ቁፋሮ ተሰማርቶ የነበረውን የትእምት ኩባንያ በሚልዮኖች የሚገመቱ መኪኖችና ከባድ የግንባታ መሣሪያዎች ዘርፏል።

ሻዕብያዎች ኃይላቸውን አጠናክረው በድንበር አካባቢ ከፍተኛ ዘመቻ ሲያከያሂዱ የኢትዮጵያ ሠራዊት ከያለበት እየተጫነ በአክሱምና በመቀሌ የአውሮፕላን ማረፊያዎች ይወርድና በመኪና ወደያ ግንባሩ ይላክ ነበር። በተመሳሳይ መልኩ ጦሩ ከኦጋዴንና ከሌሎች የደቡብ ምሥራቅ አካባቢዎች እየተጫነ ቡሬ ግንባር ይደርስ ነበር። መጀመሪያ ላይ የኢትዮጵያ ሠራዊት በብዛት፣ በአቋምና በአቀማመጥ ረገድ ዝግጁ ስላልነበረ ከሦስት ሚልዮን የማይበልጥ ሕዝብ ባላት አገር የደረሰበትን ወረራ በአስተማማኝ ሁኔታ መመከት አቅቶት ነበር። ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት የችግሩ ዋና ምንጭ የፖለቲካ አመራሩ በአገሪቱ ሊከሰት የሚችለውን አደጋ ተገንዝቦ በቂ ዝግጅት አለማድረግና አደጋው ግልጽ ሆኖ ሲመጣም ሻዕብያ እብድ ስላልሆነ አይወረንም እያለ ሠራዊታችን እንዲጠናከር አለማድረጉ ነው። ወረራው ከተጀመረም በኋላ አገሪቱን በበላይነት ይመራ የነበረውና የጦር ኃይሉ አዛዢና ጠቅላይ ሚኒስትሩ የተለየ አቋም በመያዙ ብቻ የተፋጠነ እርምጃ ለመውሰድና በአንድ ልብ ለመንቀሳቀስ አልተቻለም ነበር።

የኢትዮጵያ አለመዘጋጀት በእግረኛው ጦር ብቻ ሳይሆን በአየር ኃይሉም እንደነበር በምዕራፍ ሦስት ገልጬዋለሁ። በአየር ኃይላችን ከነበሩት ችግሮች የከፋው የእዝና የቁጥጥር ሥርዓቱ (*Command and Control System*) ኢትዮጵያን ከጥቃት ለመከላከልና ከኢትዮጵያ እየተነሣ ለማጥቃት በሚያስችል ቁመና አለመገንባቱ ነበር። የአየር ኃይላችን እዚህ ግባ

የማይባለውን የሻዕብያን የአየር ኃይል እንኳን ተቋቁሞ ለማጥቃት አይችልም ነበር። በወቅቱ ለኤርትራ ድንበር ቅርበት የነበረው የመቀሌ አየር ማረፊያ ግንባታ ቢያልቅም አየር ኃይላችን አንድ ክንፍ እንኳን በቦታው ካለማቋቋሙም ሌላ የራዳር ሥርዓትም አልዘረጋም ነበር። እነዚህ ወሳኝ ሥራዎች የተጀመሩት ሻዕብያ ወረራ በፈጸመ ማግስት ነው።

ሻዕብያዎች በዛጎንበሳ ግንባር በኩል ዓይጋ የተባለውን ወሳኝ ስትራቴጂያዊ ቦታ ለመቆጣጠር ተደጋጋሚ ጥቃት አኪያሂደው ነበር። በዚህ ግንባር የተሰማራው የኢትዮጵያ መደበኛ ጦር ከአንድ ሻለቃ ባይበልጥም ከአካባቢው ታጣቂዎች ጋር በመቀናጀት ብርቱ የመከላከል ውግያ አኪያሂዶ በሻዕብያ ጦር ላይ ቀላል የማይባል ጉዳት አድርጏል። ሻዕብያ በኢትዮጵያ በኩል የነበረው ዝግጁነት ደካማ መሆኑን ያውቅ ስለነበር ግንቦት 25 ቀን 1990 ዓ.ም. ታንኮችንና ሌሎች ከባድ መሣሪያዎችን አሰማርቶ በዛጎንበሳ ከተማ ይገኝ በነበረው መጠነኛ የእግረኛ ጦር ላይ መጠነ ሰፊ ጥቃት ስንዝሮ ነበር። በዚህ ግንባርም ሻዕብያ ታንኮችንና የተለያዩ ከባድ መሣሪያዎችን ያሰማራ ሲሆን በኢትዮጵያ በኩል የገጠመው ግን መጠነኛ ዐቅም የነበረው እግረኛ ብቻ ነበር።

ሻዕብያ የዛጎንበሳን ከተማ ባጠቃ ማግስት የኢትዮጵያ መንግሥት ወረራውን ለመቀልበስ መከላከያ ኃይላችን አስፈላጊውን እርምጃ ሁሉ እንዲወስድ በይፋ አወጀ። ይህን አዋጅ በመገናኛ ብዙኃን የገለጸውም ሻዕብያን አንንካው ሲፈረስ የነበረው ጠቅላይ ሚኒስትር መለስ ዜናዊ ነበር። መለስ ይህን መግለጫ በሰጠ በማግስቱ የኢትዮጵያ አየር ኃይል በአሥመራ የአውሮፕላን ማረፊያ ላይ የመጀመሪያውን ጥቃት አኪያሂደው። የኢትዮጵያ አየር ኃይል አሥመራ ድረስ ዘልቆ አየር ማረፊያውን ሲደበድብ ሻዕብያም የመቀሌን አየር ማረፊያና ዓይደር የተባለውን የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት በአውሮፕላን ደበደበ። የኢትዮጵያ አየር ኃይል ያነጣጠረው የኤርትራ ጦርና አየር ኃይል ይጠቀምበት የነበረው አየር ማረፊያ ላይ ሲሆን ሻዕብያ ግን ወታደራዊ ተቋማትን ብቻ ሳይሆን ሕዝቡን ጭምር የጥቃት ዓላማ አድርጎታል። በኢትዮ-ኤርትራ ታሪክ እጅግ አረመኔያዊ ተብለው ከሚጠቀሱት ድርጊቶች አንዱም ይኸ ሻዕብያ በሰሜን መቀሌ ዓይደር ክፍለ ከተማ በሚገኘው የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ቤት ግንቦት 28 ቀን 1990 ዓ.ም. ሁለት ጊዜ የፈጸመው የአውሮፕላን ጥቃት ነው።⁹ በተወረወረው ክላስተር ቦምብ ሕጻናትን ጨምሮ 51 ሲቪሎች ሲሞቱ 182 ደግሞ ቆስለዋል። በዚሁ የሻዕብያ የአየር ጥቃት ልጆቻቸውን ለመፈለግ የመጡ ወላጆችም ስለባ ሆነዋል፤ ለአካል ጉዳትም ተዳርገዋል። በዚሁ ቀን ከከተማው ማዕከል 8 ኪሎ ሜትር ርቀት የሚገኘው የመቀሌ አየር ማረፊያም በሻዕብያ ክላስተር ቦምቦች ተደብድቧል።¹⁰

ሻዕብያ ዓይደርንና አካባቢውን ደብድቦ ሕፃናት ላይ ጥቃት ከፈጸመ በኋላ በመቀሌ አየር ማረፊያ ይገኙ የነበሩት የአየር ኃይል አባላት ከፍተኛ ኀዘን ተሰምቷቸው የሻዕብያን አየር ኃይል ለመቅጣት ታጥቀው ተነሥተው ነበር። ከነዚህ ሁለቱም የኢትዮጵያ አየር ኃይል በመቀሌ ገና ባልተደራጀበትና እዝና ቁጥጥሩ ባልተሟላበት ሁኔታ አሥመራ ድረስ ዘልቀው አየር ማረፊያውን ለመደብደብ በወኔ ተንቀሳቅሰው ነበር። ከሁለት አውሮፕላኖች አንዱን ያበር የነበረው ጀግናው ኮሎኔል በዛብህ ጴጥሮስ አሥመራ ላይ ሲያንገብብ አውሮፕላኑ የቴክኒክ ችግር ገጥሞት፤ ከእርሱ ጋር የተጓዘው ሁለተኛው አውሮፕላን አብራሪ እንመለስ ቢለውም ከነበረው ቁጭት የተነሣ ሳያደምጠው የሚያበረው አውሮፕላን ፍጹም መንቀሳቀስ እስኪያቅተው ድረስ ቆይቶ በመጨረሻ ከአሥመራ ብዙ ሳይርቅ በፓራሹት ወርዶ በቁጥጥር ሥር ዋለ። በአሥመራ አደባባይ ለሕዝብ እንዲታይ ካደረጉት በኋላ የት እንዳደረሱት አይታወቅም። ይህ ኢትዮጵያዊ አርበኛ ታላቅ ጀብዱ ቢፈጽምም በኢትዮጵያ መንግሥት

⁹ በቦታው ተገኝቼ የተመለከትኩት
¹⁰ ዝኒ ከማሁ

በኩል ግን ለእርሱም ሆነ ለቤተሰቦቹ እሚገባቸው ክብር አልተሰጣቸውም። እንዲያውም የኢትዮጵያ መንግሥት በዛብህ ጴጥሮስን የመሳሰሉ ጀግኖች በሻብያዎች ተማርከው ባልተመለሱበት ሁኔታ ጠንካራ ድርድር ሳያደርግ የሻብያን ምርኮኛ መኮንኖችን መልሶ ሰጥቷል። በነገራችን ላይ ጀግናው በዛብህ ጴጥሮስ በደርግ ጊዜም ከሻብያ ጋራ በሚኪያሂደው ጦርነት የአውሮፕላን ድብደባ ሲያኪያሂድ ተማርኮ ሳሕል ውስጥ በእስር ቆይቶ የተለቀቀው ሻብያ አሥመራን ከተቆጣጠረ በኋላ ነበር።

ሻብያ በሁሉም ግንባሮች ሰፊ ጥቃት ሲያኪያሂድ የኢትዮጵያ እግረኛ ሠራዊትም እንቅስቃሴውን ለመግታት ብርቱ ጥረት ያደርግ ነበር። በተለይ በባድመ በኩል ተሰማርቶ የነበረው የኢትዮጵያ አንድ ሻለቃ ጦር እጅግ አስደናቂ ጀግንነት ፈጽሞ የሻብያን ግሥጋሄ ገትቶታል። ከዚህ ውግያ በኋላ ሻብያ ኃይሉን አጠናክሮ ከሸራሮ በስተምዕራብ በኩል ዕርዲ ማቲዎስ የተባለውን ገዢ ስፍራ ለመቆጣጠር ያደረገው እንቅስቃሴ በወቅቱ ከመኻል አገር በመጣውና ለአካባቢው አዲስ በነበረው ብርጌድ ሊገታ ችሏል። ብርጌዱ ይመራ የነበረው በቆራጡ ኮሎኔል ናቃቸው¹¹ ሲሆን እንደነ ቢኮ ያሉ ጠንካራ የጋምቤላ ተዋጊዎችን አሰልፎ ያን ግዙፍ የሻብያ ኃይል አይቀጡ ቅጣት ቀጥቶ አስቁሞታል። ሆኖም በወቅቱ በነበረው የከፍተኛው አመራር ዝርክርክነት ምክንያት ድል መቀዳጀታችን የተረጋገጠው በነገታው ነበር። ሻብያ ይህን አካባቢ ቢቆጣጠር ኖሮ በርካታ ሕዝብ የሚኖርበትን የታሕታይ አድያሶ አካባቢ ከማተራመስ በተጨማሪ በመሠራት ላይ የነበረውን የተከዜ ድልድይም ሊያፈራርሰው በቻለ ነበር።

ሻብያ ቀደም ሲል የጀመረውን የዛላንበሳን ከተማ ተቆጣጥሮ ወደ ዓዲግራት የመግፋት እንቅስቃሴም አጠናክሮ ሲቀጥል በገጠመው ውግያ በአስገራሚ ሁኔታ ታንከኛና እግረኛ ገጥመው ብዙ የኢትዮጵያ ሠራዊት አባላት የእጅ ስምብ ብቻ ተጠቅመው ከታንክ ጋራ እየተዋጉ ሕይወታቸው ዐልፋል። ከብርቱ ውግያ በኋላ ከፍተኛ ሠራዊትና መሣሪያ ያሰለፈው ሻብያ የዛላንበሳ አካባቢ ቢቆጣጠርም ወደ ፊት ለመገሥገሥ ግን አልቻለም።

ሌላው የሻብያን ወኔ ያሸመደመደው በቡሬ ግንባር ያጋጠመው አሳፋሪ ሽንፈት ነበር። ሻብያ ኢትዮጵያ የወጪና የገቢ ንግዷን የምታንቀሳቅስበትን ዋናውን መንገድ በመዝጋት አገሪቱን በኢኮኖሚ አሽመድምዶ ለማንበርከክ የመኻል አገሩን ከጂቡቲ ወደብ ጋራ የሚያገናኘውን አውራ መንገድ ለመቁረጥ ከፍተኛ ዝግጅት አድርጎ ነበር። ሆኖም ኢትዮጵያም ለዚህ አካባቢ የተሻለ ትኩረት በመስጠት አጋዴን ውስጥ ይንቀሳቀሱ የነበሩትን ክፍለ ጦሮቿን አሰማርታ ስለነበር ሻብያ በቀላሉ ግቡን ሊያሳካ አልቻለም። እንዲያውም ያሰበውን ሳያሳካ በዚያ በረሐ ሬሳውንና ንብረቱን ጥሎ ለመሸሽ ተገደደ፤ በርካታ የሻብያ ሠራዊት አባላትም በኢትዮጵያ ተማረኩ። ሻብያ እጅግ የቋመጠበትን፣ ኢትዮጵያን አደጋ ላይ ሊጥል ይችላል ብሎ ያሰበውና እነ ጴጥሮስ ሰለሞን ይመሩት የነበረው ወታደራዊ ዘመቻ በቀላሉ መክሸፉ በሻብያ ላይ ትልቅ ሳንካ ከማስከተሉም ሌላ በተወሰነ ደረጃም ቢሆን ቆም ብሎ እንዲያስብ አድርጎታል።

¹¹ ኮሎኔል ናቃቸው አርማጭሆ ውስጥ በራሳቸው ተነሳሽነት ፀረ ደርግ ተቃውሞ ያደርጉ ከነበሩት አርበኞች አንዱ ሲሆን እነዚህ አርበኞች በ1974 ዓ.ም. በሻለቃ በሪህ የሚመራ አንድ ቡድን ልከው ከዘመሩት ጋራ ግንኙነት ፈጥረው ነበር። ኢሕዴን ተመሥርቶ እንቅስቃሴውን ካሰፋ በኋላ ኮሎኔል ናቃቸውና ሌሎች የእንቅስቃሴው አባላት ከዚህ ድርጅት ጋራ ተገናኝተው ትግላቸውን ቀጠሉ። ኮሎኔል ናቃቸው ታዋቂ ተዋጊና አዋጊ ሲሆን ፍርሀት የሚባል ነገር የማያውቅ ታጋይ ነበር። ሻብያ ኢትዮጵያን በወረረ ወቅትም ብርጌዱን በቆራጥነት መርቶ የሻብያን ግዙፍ ኃይል ግሥጋሄ ገትቷል። በመጨረሻ ኮሎኔል ናቃቸው ባደረበት ሕመም ምክንያት ሕይወቱ አልፏል።

6. የሠራዊቱ፣ የሚሊሻው፣ የምልሱና የሕዝቡ፣ ጽንዖት

ሻዕብያ የኢትዮጵያን ሠራዊት አከርካሪ ሰብሮ ኢትዮጵያ ውስጥ ትርምስ በመፍጠር የዝርፊያ ፖሊሲውን ተግባራዊ ለማድረግ ከፍተኛ ዝግጅት አድርጎ ነበር። ነባር የሚባለውን ሠራዊቱን በሙሉ በክተት አሰልፎ በተለያዩ ዙሮች ሳዋ ላይ ከሠለጠኑ አዲስ ምልምሎች ጋራ አቀላቅሎ ግዙፍ የጦር ኃይል ፈጥሮ ነበር። በመሣሪያ ረገድም ከደርግ ካገኘው እጅግ በርካታ ተተኪሽና ሌላ መሣሪያ በተጨማሪ አዲስ ግዢ አኪያሂዶ በሚገባ ታጥቆ ነበር። ጠንካራ የሚባል ባይሆንም የአየር ኃይልም ለማደራጀት ሞክሮ ነበር። ሻዕብያ ይህን ሁሉ ዝግጅት በማድረጉ ጭራሽ የሚያቆመው ኃይል እንደማይኖር በልበ ሙሉነት ይገልጽ ነበር። ሻዕብያዎች ኃይላቸውም ለማጠናከር ያደረጉት ጥረት የኢትዮጵያን የተጻከመ ሠራዊት በቀላሉ ለመምታት እንደሚያስችላቸው ቅንጣት ታኸል ጥርጣሬ አልነበራቸውም። የራሳቸውን ዐቅምና ጥንካሬ በጣም ከፍ አድርገው ከማየታቸውም በላይ በኢትዮጵያ በኩል የነበረው ዝግጅትም ምን ያኸል ደካማ እንደነበር ጠንቅቀው ያውቁ እንደነበር ቀደም ብዬ ገልጼዋለሁ። ሻዕብያዎች በደህናው ጊዜ ከከፍተኛ የኢሕአዴግ አመራር አባላትና የጦር አዛዦች ጋር ጥብቅ ግንኙነት ስለነበራቸው ያለውን አጠቃላይ የኢትዮጵያ ኃይል ብቻ ሳይሆን ዝርዝር ይዘቱንም ያውቁ ነበር። የዳበረ የስለላ መረብም ስለነበራቸው ከኢሕአዴግ አመራር የበለጠ ስለ ኢትዮጵያ ሠራዊት መረጃ ነበራቸው ቢባል ማጋነን አይሆንም።

ሻዕብያ በአጎዝ ደረጃ ኢትዮጵያን በተመለከተ በቂ መረጃ ቢኖረውም አንድ ያልተገነዘበው ጉዳይ ግን የኢትዮጵያን ሕዝብ ዕምቅ ዓቅምና ጠላት ሲመጣበት የሚያሳየውን የአንድነት መንፈስ ነበር። ይህን በአጎዝና በሰሌት ሊገለጽ የማይችል የሕዝብ ሥነ-ልቦና ሻዕብያ ምንም ግምት ውስጥ ስላላስገባው ስሕተት ውስጥ እንዲገባና በቀላሉ ድል እንናጸፋለሁ ብሎ እንዲኩራራ አድርጎታል። ሻዕብያ የኢትዮጵያ ሕዝብ በብሔርና በጎሣ ተከፋፍሏል፤ አንድነቱ ላልቷል፤ ከመንግሥት ርቋል፤ ስለሆነም ከኢሕአዴግ ጎን ተሰልፎ በእኛ ላይ ሊዘምት አይችልም፤ ከሚል ግምገማ ላይ ደርሶ ነበር። በእርግጥ የኢትዮጵያ ሕዝብ በወቅቱ የተለያዩ ቅሬታዎች ነበሩት። ያም ሆኖም ሕዝቡ በነጻነቱና በአንድነቱ የሚመጣበትን ጠላት በተመለከተ በኩል የነበረውን አቋም የሚያወላዳ አልነበረም።

የሻዕብያ ግምት የተሳሳተ ለመሆኑ ወረራው እንደተጀመረ ዜናው ሲሰራጭ የኢትዮጵያ ሠራዊት፣ ሚሊሺያውና ሕዝቡ ያሳዩት ቁርጠኝነት ይመስክራል። ብዙ የሠራዊቱ አባላት ከመኻል አገርና ከደቡብ ምሥራቅ የአገሪቱ ክፍል ወደየ ግንባሩ እንደደረሱ ወድያውኑ ወደ ውግያ እንዲላኩ መመሪያ እንዲሰጣቸው ይወተውቱ ነበር። የሠራዊቱን ዐቅምና ቁመና ያገናዘበው አመራር በችኮላ ጥቃት ለመፈጸም ባይፈልግም፣ ይህ ወኔ ግን ቶሎ መልሶ ለማጥቃት የሚገፋፋው ነበር። አመራሩ ያለበቂ ዝግጅት መልሶ ማጥቃት እንዳይኪያሄድ ቢወስንም፣ ሻዕብያዎች በግንባሩ ወላኝ ያሏቸውን መሬቶች ለመቆጣጠር ከመሞከር አልባዘኑም ነበር። በነዚህ ውግያዎች ሁሉ ሠራዊቱ ያሳይ የነበረው ጥንካሬና አይበገሬነት ቀላል አልነበረም።

ከመደበኛው ሠራዊት ሌላ በዚህ ፀረ-ሻዕብያ ጦርነት የተሳተፉ ቀደም ሲል ከሠራዊቱ ተቀንሰው ወደ ቀያቸው የተመለሱ «ምልሱ» በሚል የሚታወቁ የቀድሞ የህወሓት ታጋዮች ነበሩ። እነዚህ የቀድሞ ታጋዮች በግብርና፣ በአነስተኛ ንግድና በአንዳንድ የጥበቃ ሥራዎች ተሰማርተው፣ ብዙዎቹ ለትግል ትተዋቸው ሄደው ከነበሩት የትዳር ጓደኞቻቸውና ልጆቻቸው ጋር አዲስ ኑሮ ጀምረው ነበር። አንዳንዶቹም በየቀበሌው በወጣትና በገበሬ ማኅበራት በተለያዩ ደረጃ ያገለግሉ ነበር። በአጠቃላይ በትግራይ ገጠርና ከተማ ሰፍረው በተለያዩ የሲቪል እንቅስቃሴዎች ተሰማርተው ነበር። እነዚህ ወገኖች ሻዕብያን እንደወረረን

ሲሰሙ ትዳራቸውን፣ እርሻቸውን፣ ንግዳቸውን፣ ሥራቸውን እርግፍ አድርገው ትተው መደበኛ ጦር ተሟልቶ በየግንባሩ እስኪደርስ ትጥቅ አንግበው እየተፋለሙ ለሻዕብያ ራስ ምታት ሆነውበት ነበር። ግንባሩ በአግባቡ ከመደራጀቱ በፊት ገፊት ቀማሽ በመሆናቸውም በርካታዎቹ ሲቆሰሉ ቁጥራቸው ቀላል የማይባሉም ተሠውተዋል። ስሜታቸው እጅግ የጋለና ሻዕብያን በእጅጉ የሚንቁና የሚጠሉ ስለነበሩም ወታደራዊ ሕግጋትን ሳይከተሉ በወኔ መዋጋታቸው ለመሥዋዕትነታቸው ተጨማሪ አስተዋዕኦ አድርጓል።

ምልሶች ወደየ ግንባሩ በዘመቱበት ወቅት ያሳዩት የአርበኝነት ወኔ ወደር የማይገኝለት እንደነበር የሚያመለክቱ በርካታ አብነቶች አሉ። ሁሉንም መጥቀስ ባልችልም አንዱ ያጋጠመኝን ለመግለጽ እወዳለሁ። ለጊዜው ስሙን የማሳስታውሰው ከሽሬ እንዳ ሥላሴ የዘመተ ምልስ ከኢሕአዴግ ሠራዊት ከተሰናበተ በኋላ በሽሬ አካባቢ ወፍጮ ተክሎ ይሠራ ነበር። ይህ ግለሰብ ሻዕብያ ኢትዮጵያን ወረረ የሚል ዜና ሲሰማ ወፍጮ ቤቱን ዘግቶ ቁልፉን ለክልሉ መስተዳደር ሲልክ «በሰላም ከተመለስኩ ወፍጮ ቤቱን መልሼ እንዲሠራ አደርገዋለሁ፤ ካልተመለስኩ ደግሞ ክልሉ ለቤተሰቦቼ እንዲያስረክብልኝ» ብሎ በሕግ ያልተደገፈ ኑዛዜ መሰል ጽሑፍ በቁራጭ ወረቀት ላይ አስፍሮ ልኮልን ነበር። ጦርነቱ ካበቃ በኋላ ህወሓት ውስጥ በተፈጠረው ክፍፍል ከፓርቲውና ከክልሉ አመራር በመለየቱ ወጣቱ አርበኛ በጦርነቱ ሂደት ምን እንደረሰበት እስከ አሁን ድረስ አላውቅም። ይህን አንድ ወጣት ጠቀስኩ እንጂ እንዲህ ዓይነት ጀግኖች በሺዎች የሚቆጠሩ ስለነበሩ እያንዳንዳቸውን ተከታትሎ የት እንደደረሱ ማወቅ አዳጋች ነው።

ከላይ እንደጠቀስኩት ምልሶች በሰላም ከተመለሰን የጀመርነውን ሥራ እንቀጥላለን ካልተመለሰንም ቤተሰቦቻችን ይጠቀሙበታል ብለው ምንም ሳያቅማሙ ወደ ግንባር ይሳርፉ ነበር። ከነዚህ በርካታ ወጣቶች ምን ያህሉ እንደተመለሱና ምን ያህሉ በየግንባሩ ተሠውተው እንደቀሩ ቢመዘገብም የእያንዳንዳቸው አስደናቂ ውሎ ግን አልተቀረጸም። ከመለስጋ በምኒልክ ቤተ መንግሥት ወረራው አይቀሬ ነው ብለን ከተከራከርን፤ ጀምሮ ዝግጅት ጀምረን ቢሆን ኖሮ የአብዛኛዎቹን ገፊት ቀማሽ የሆኑትን ምልሶች ሕይወት ማዳን በቻልን ነበር እያልኩ ወደ ኋላ ተመልሼ እጸጸታለሁ። ምንም እንኳን የፈሰሰ ውሃ ባይታፈስም ንዝህላል አመራር በአገርና በወገን ሊያስከትል የሚችለውን አስከፊ ጉዳት ተገንዝቢያለሁ።

የሻዕብያ ግሥጋሄ በመግታት ረገድ ከፍተኛ ሚና የተጫወተው ሌላው አካል ሚሊሺያው ነበር። በአገሪቱ የሚገኙት ሚሊሺያዎች፣ በተለይ ደግሞ በቅርብ ርቀት የነበሩት የትግራይ፣ የጎንደር፣ የጎጃም፣ የወሎና የአፋር ሚሊሺያዎች የመጀመሪያው ጦርነት ገፊት ቀማሾች ነበሩ። እነዚህ ሚሊሺያዎች ከሌላው የኅብረተሰብ ክፍል የተሻለ አቋምና ትጥቅ ስለነበራቸው ያለ ምንም ተጨማሪ ሥልጠና ወደ ግንባር እየተላኩ በተለያዩ ዓውደ ውግያዎች ተሳትፈው ብዙ መሥዋዕትነት ከፍለዋል። በተለይም በአመዛኙ በግብርናው ሥራ የተሰማሩ ስለነበሩ በግንቦትና በሰኔ የዘር ወቅት እርሻቸውን ትተው ወደ ግንባር መዝመታቸው «አንድ ሰኔ የተነቀለ ገበሬ በዓመታት ሥራ ሊቋቋም አይችልም» እንዲሉ፣ ምን ያኽል ከባድ እንደነበር መገመት ይቻላል። ሆኖም ኑሮውን ከአገር ደኅንነት በላይ ያላየው ሚሊሺያ የዘር ወቅት ማሳውንና ቤተሰቡን ትቶ ወደ ግንባር ዘምቶ አኩሪ ጀብዱ ፈጽሟል። እነዚህ ሚሊሺያዎች ያጡት የ1990 ዓ.ም. ምርትን ብቻ ሳይሆን የ1991 እና የ1992 ዓ.ም. ምርትንም ነበር። በርካቶቹም ጥለውት የሄዱትን ቤተሰብና አካባቢ መልሰው ሳያዩ ለዕልፈት ተዳርገዋል።

የነዚህ የተለያዩ ታጣቂ ኃይሎች ደጀን በመሆን ከሁሉም በላይ ሻዕብያን የመከተው ግን ሕዝቡ ነበር። ኢትዮጵያ በሻዕብያ ተወረረች የሚል ዜና ከተሰማበት ቀን ጀምሮ ሕዝቡ ከዳር እስከ ዳር ቀፎው እንደተነካበት የንብ መንጋ በታላቅ ቁጣና ወኔ መንቀሳቀሱ ቀደም

ብዬ እንደገለጽኩት ሻዕብያንም እጅግ አስደንግጦት ነበር። የሕዝቡ ስሜት ሻዕብያን እንዳስደነገጠው ሁሉ የኢሕአዴግ አመራርንም አስገርሞት ነበር። በዚህ አጋጣሚ ብዙ ሕይወት ጠፋ እንጂ ሁኔታው የኢትዮጵያዊነት ወኔ ይበልጥ እንዲደረጅ አስተዋፅኦ ያደረገ ይመስለኛል። ከምሥራቅ ሶማሌው፣ ከምዕራብ ቤንሻንጉልና ጋምቤላው፣ ኬንያ ጠረፍ የነበረውና የኢትዮጵያ ሰሜን ዳር ድንበር የት እንደሆነ ጭራሽ የማያውቀው ኢትዮጵያዊ ሁሉ አገሩ ሲወረር በአጭር ጊዜ ወደ ጦር ግንባር ተሟል።

በዚህ አገርን የመከላከልና ሉዓላዊነትን የማስከበር እንቅስቃሴ በውጭ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያንና ትውልደ ኢትዮጵያውያንም በሚያስገርም ሁኔታ በዲፕሎማሲውና በገንዘብ መዋጮው ተሳትፈዋል። ከገዥው ፓርቲ ጋራ ያሏቸውን የፖለቲካ ልዩነቶች ለጊዜው ወደ ጎን ትተው የአገራቸውን ሉዓላዊነት ለማስከበር በጋራ ቆመዋል። ይህም አቋማቸው ብስለታቸውንና አገር ወዳድነታቸውን ያመለክት ነበር። በወረራው ጊዜ በውጭ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያንና ትውልደ ኢትዮጵያውያን ካደርጓቸው አኩሪ እንቅስቃሴዎች መኻል ሰኔ 7 ቀን 1990 ዓ.ም. ቁጥራቸው ከ1500 በላይ የሚሆኑ በዋሽንግተን ዲሲ ተሰብስበው የሻዕብያን ወረራ የሚያወግዝ ባለ አሥር ነጥብ የአቋም መግለጫ ማውጣታቸውና መስከረም 22 ቀን 1990 ዓ.ም. ኒውዮርክ በሚገኘው የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት /ተመድ/ ጽ/ቤት ፊት ወረራውን በማውገዝ ሰልፍ መውጣታቸውን ለመጥቀስ ይቻላል። በእንግሊዝ፣ በቤልጅየም፣ በልክንዲኔቪያና በመካከለኛው ምሥራቅ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያንም ገንዘብ በመለገስና ዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴዎችን በማኪያሄድ አኩሪ ተግባር አከናውነዋል።

ሻዕብያ የሰሜኑን የአገራችን ክፍል ወሮ ሕዝቡን ካፈናቀለና መኖርያ ቤቶችንና መሠረተ ልማቶችን ካፈረሰ በኋላ በነበሩት ጥቂት ወራት ውስጥ የኢትዮጵያ ሕዝብ በአጠቃላይ ከፍተኛ ጀብዱ ሠርቷል። ሻዕብያ ቀይሶት የነበረውን በአጭር አገሪቱን የማተራመስና የመዝረፍ ሕልምም አምክኖታል። የኢትዮጵያ ሕዝብና ታጣቂዎች በአንድ ልብ ባይንቀሳቀሱ ኖሮ ጠባሳው ለዘልዓለም የማይሸር ጉዳት በኢትዮጵያ ላይ በደረሰ ነበር። በተለይ በኢትዮጵያ መንግሥት በኩል የነበረው የዘግጁነት መጓደል ግምት ውስጥ ሲገባ ሻዕብያ ያለምንም ችግር መኻል አገር ድረስ ሰተት ብሎ ሊገባ በቻለ ነበር። ለዚህ ኩሩ፣ ለነጻነቱና ለሉዓላዊነቱ ቀናኢ ለሆነው የኢትዮጵያ ሕዝብ ምስጋና ይግባውና ይህ ሁሉ ሳይሆን ቀርቶ የሻዕብያ ሤራ ሊከሸፍ ችሏል።

7. የኤርትራውያን ከኢትዮጵያ መባረር

ሻዕብያ ጦርነቱን የጀመረው በሁሉም መስክ ሰፊ ቅድመ ዝግጅት ካከናወነ በኋላ ነበር። በኤርትራ የሚኖሩትን ብቻ ሳይሆን፣ ከኤርትራ ውጭ ይኖሩ የነበሩትንም ኤርትራውያን ወጣቶች በሳዋ እንዲሠለጥኑ አድርጎ ነበር። ከኢትዮጵያ ተመልምለው ሳዋ የሠለጠኑ በርካታ ኤርትራውያን ወጣቶችም በተጠባበቂነት እንዲቆዩ ተደርጎ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሰው ነበር። ከዚህ ሌላ ሻዕብያ በኢትዮጵያ ይኖሩ የነበሩትን ኤርትራውያን በማደራጀት፣ ገሚሶቹ በኢኮኖሚው ከፍተኛ ቦታ እንዲኖራቸው የተለያዩ ኩባንያዎችን እንዲመሠርቱ ሲመክር፣ ገሚሶቹ ደግሞ በመንግሥት ሥራ ተቀጥረው የሻዕብያን እኩይ ፍላጎት ለማሟላት ይንቀሳቀሱ ነበር። ብዙዎችም ለሻዕብያ መረጃ በማቀበል ሥራ ላይ ተሰማርተው ነበር። በኢትዮጵያ እየኖሩ የኤርትራ ዜግነት የወሰዱት ሁሉ በአንድ ወይም በሌላ መልኩ፣ እናት አገራቸውን እንዲያገለግሉ ተጠይቀው፣ አብዛኛዎቹ ዐቅማቸው በፈቀደው ሁሉ ተንቀሳቅሰዋል። ይህ እውነት ለመሆኑም የዘረዘርኩትን ሁሉ የሚደግፉ ማስረጃዎችና ሰነዶች እንዳሉኝ ላረጋግጥላቸው እወዳለሁ።

ኢትዮጵያ በሻዕብያ በተወረረችበት ወቅት ብዙ ኤርትራውያን ለሻዕብያዎች በስልክና በግንባር መረጃ እያቀረቡ የኢትዮጵያ ሠራዊት የሚያደርገውን እንቅስቃሴ እየጠቆሙ ሻዕብያዎች ጥንቃቄ እንዲያደርጉ ይመክሩ ነበር። ይህ ድርጊታቸውም በግምት የተደረሰበት ሳይሆን በመንግሥት ደገንነት ሠራተኞች በስልክ ጠላፋና በሌሎች አግባቦች የተገኘ ነው። በመሆኑም ለአገር ደገንነት ሲባል በመጀመሪያ በኢትዮጵያ እየኖሩ የሻዕብያን ወታደራዊ ሥልጠና ወስደው የነበሩ ኤርትራውያን ሰኔ 6 ቀን 1990 ዓ.ም. በቁጥጥር ሥር ዋሉ።

በኢትዮጵያና በኤርትራ መካከል የተካሄደው ጦርነት እየተካሄደ በሄደበት ወቅት የሻዕብያ ኢምባሲና ቆንስላዎች ከፍተኛ የስላሳ እንቅስቃሴ ላይ ተሰማርተው እንደነበር ካረጋገጠ በኋላ የኢትዮጵያ መንግሥት ኤርትራውያን ዲፕሎማቶችና ሠራተኞቻቸውን ማባረር ጀመረ። እነዚህ ዲፕሎማቶችና የኢምባሲ ሠራተኞች ሲባረሩ የዲፕሎማሲ መድኅን (*diplomatic immunity*) ይኖረናል ብለው አጠቃላይ የስላሳ መዋቅራቸውንና የአባሎቻቸውን ዝርዝር ይዘው ከኢትዮጵያ ሊወጡ ሲሞክሩ ሰነዱን በአገራችን የደገንነት ሠራተኞች ተነጠቁ። የተገኘውን ሰነድ መሠረት በማድረግም ከሐምሌ 3 ቀን 1990 ዓ.ም. ጀምሮ ለደገንነታችን ሥጋት ይሆናሉ የተባሉ በርካታ ኤርትራዊያን ወደ አገራቸው እንዲመለሱ ተደረገ። የደገንነት ሥጋት ይፈጥራሉ ተብለው ያልተጠኑትንና በመንግሥት ሥራ የተሰማሩት ኤርትራውያን ደግሞ በሁለቱ አገሮች በተፈጠረው ጦርነት ምክንያት ከሥራቸው እንዲታገዱ ተደርጎ በአገር ውስጥ እንዲቆዩ ተፈቀደላቸው።

በተባበሩት መንግሥታት ሕግ መሠረት አንድ አገር ለደገንነቱ ሥጋት ይሆናሉ ብሎ ያመነባቸውን የሌላ አገር ዜጎች የማባረር መብት ስላለው በኢትዮጵያ መንግሥት የተወሰደው እርምጃ አግባብነት ነበረው። የኢትዮጵያ መንግሥት ኤርትራውያኑን ያባረረው በጦርነት ወቅት ነበር፤ ሲያባርራቸውም ንብረታቸውን እንዲሸጡ ወይም ደግሞ በውክልና ለሌላ ሰው እንዲያስተላልፉ ተደርጎ ነበር። ይህ በኢትዮጵያ በኩል ቢደረግም ሻዕብያ ግን ኢትዮጵያውያንን ከኤርትራ ማባረር የጀመረው ጦርነቱን ከማወጃ በፊት ነበር። በምዕራፍ ሦስት እንደገለጽኩት ለደገንነታችን አደጋ ናቸው ያሏቸውን በአስር ሺዎች የሚቆጠሩ ኢትዮጵያዊያንን በጠዋቱ አባረው ነበር። በጦርነቱ ጊዜም በአገራቸው የቀሩትን ኢትዮጵያውያን በማፈስ አስከፊ በሚባሉ እስር ቤቶች አጉረዋቸው ለረሀብና ለቸነፈር ዳርገዋቸው ነበር። ኢትዮጵያውያኑ ወደ አገራቸው እንዲመለሱ ሲያስገድዷቸውም፤ ከመሄዳቸው በፊት ንብረታቸውን እንዲሸጡ አድርገው ነበር። በአጠቃላይ፤ በኢትዮጵያ በኩል የነበረው የኤርትራውያን አያያዝና ከሻዕብያ የኢትዮጵያውያን አያያዝ ፍጹም የሚነጻጸር አልነበረም።

ኤርትራውያኑ ከኢትዮጵያ በተባረሩበት ወቅት በአገር ዐቀፍ ደረጃና በየክልሉ ውሳኔውን ተግባራዊ የሚያደርጉ ኮሚቴዎች ተቋቁመው ነበር። በአገር ዐቀፉ ኮሚቴው አባላት ከነበሩት መካከል ክንፈ ገብረ መድኅን፣ ዶክተር ነጋሶ ጊዳዳ፣ በረኸት ስምኦን፣ ተወልደ ወልደ ማሪያምና ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ ይገኙበታል። ኤርትራውያንን የማባረሩን ውሳኔ ይህ ኮሚቴ ብቻ ሳይሆን ማዕከላዊ እዙም ተሰማምቶበት ነበር። ይህ ሆኖ ሳለ ኋላ ላይ መለስና በረኸት ስምኦን እርምጃውን ከዘር ማጥፋ ጋራ አመሳስለውት፤ እንዲያውም ከነአካቴው እርምጃውን ዘር የማጥፋት (*ethnic cleansing*) ነው ብለውታል። ኤርትራውያኑን ለማባረሩ አፈንጋጮች ብለው የፈረጁንን የአመራር አባላት ተጠያቂ አድርገውናል።

በበኩሌ ኤርትራውያን ከኢትዮጵያ ሲባረሩ ምንም ዓይነት በደል አልደረሰባቸውም አልልም። ውሳኔው በመሠረቱ ትክክለኛ ቢሆንም በአፈጻጸም ደረጃ ግን ብዙ ስሕተቶች ነበሩ። አንዳንድ ጥቅም ፈላጊ አስፈጻሚዎች ኤርትራውያኑን በማስፈራራት ጉቦ ይቀበሉ እንደነበር፣ ጉቦ እየተሰጣቸው መባረር ያለባቸውን እያስቀሩና መባረር የሌለባቸውን ያባርሩ

እንደነበር፣ የሚባረሩት ንብረታቸውን ሲሸጡ ተደራጅተው ንብረቱን በርካሽ ይገዙ እንደነበር፣ ጎሳ ላይ ተጋልጧል። እኛን ፀረ-ኤርትራውያንና ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ናቸው እያሉ ይከሱን የነበሩ ቱባ ባለሥልጣኖች ሳይቀሩ ኤርትራውያን ሲባረሩ ቪላዎቻቸውንና የንግድ ድርጅቶቻቸውን ገዝተው እንደነበር ተራው ዜጋ ሳይቀር ያውቀዋል። ሆኖም የህወሓት/ኢሕአዴግ አመራር በአንዱ ወይም በሌላው ከኤርትራውያንጋ በተያያዘ ወንጀል ተዘፍቀው ስለነበር «በመስተዋት በተሠራ ቤት የሚኖር ሰው በድንጋይ አይጫወትም» እንዲሉ ምንም ማድረግ አልቻሉም።

የኤርትራውያን መባረር ሲነሣ የሚገርመኝ ጉዳይ ቢኖር በጦርነቱ ወቅት ከመቶ ሺሕ በላይ ኢትዮጵያውያን በሻዕብያ በገፍ ሲባረሩና ሲንገላቱ እነ መለስ ተንፍሽ አለማለታቸው ነው። እንዲያውም መለስ ጦርነቱ ሳይጀመር በፊት በአስር ሺሕዎች የሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያን ከኤርትራ ሲባረሩ ሻዕብያዎች አበጁ የሚል አቋም ነበረው። በሻዕብያ ታፍነው ተወስደው እስካሁን ድርስ ደብዛቸው የጠፋውን ኢትዮጵያውያን በተመለከተም እነመለስ ጠንክረው ሲጠይቁ ሰምቼ አላውቅም፤ ከምሥራቅ ትግራይ ከዓዲ ኢሮብ፣ ታፍሰው ተወስደው የት እንደደረሱ የማይታወቁትን በተመለከትም አንድ መግለጫ እንኳን ሰጥተው አያውቁም። ሁሌ የሚቆጫቸው የኤርትራውያኑ መባረር ነው።

8. የአሜሪካኖች ሁለተኛው የማስታረቅ መኪራ

ኢሳያስ በአሜሪካና በሩዋንዳ ተነሳሽነት የተሞከረውን ዕርቅ እንዳልተቀበለና ከዚህ የተነሣም ሁለቱም አገሮች የጀመሩትን የዕርቅ እንቅስቃሴ እንደተውት ቀደም ሲል ገልጬዋለሁ። አሜሪካኖች በቀጥታ የሚያደርጉትን መኪራ ቢያቆሙም በአፍሪካ አንድነት ድርጅት /አኦድ/ ተጽዕኗቸውን አሳድረው በስተጀርባ ሆነው የሚያንቀሳቅሱት አዲስ የዕርቅ መኪራ ጀምረው ነበር። በዚህ መሠረትም «በኢትዮጵያና በኤርትራ መካከል የተፈጠረውን አለመግባባት በሰላም ለመፍታት የሚያስችል የአኦድ የስምምንት ማዕቀፍ» (O.A.U. Framework Agreement for a Peaceful Settlement of the Dispute Between Eritrea and Ethiopia) የሚል ሰነድ ጥቅምት 1991 ዓ.ም. በቡርኪና ፋሶ ዋና ከተማ ኡዋጋ ዱጉ ላይ በተሰየመው 34ኛው የአኦድ መሪዎች መደበኛ ስብሰባ ጸደቀ ነበር¹²። ሰነዱ በሁለቱም አገሮች ተቀባይነት ያገኝ ዘንድም የአኦድ ከፍተኛ አስታራቂ ቡድን መድቦ በዚህ ቡድን የቡርኪና ፋሶው ፕሬዚዳንትና የአኦድ የወቅቱ ሊቀመንበር ብሌዝ ኮምፓኦሬ፣ የዚምባብዌው ፕሬዚዳንት ሮበርት ሙጋቤ፣ የሩዋንዳው ፕሬዚዳንት ፓስተር ቢዚሙንጉ፣ የፕሬዚዳንት ሐሰን ጉሌድ አፕቲዶን ተወካይ የጅቡቲው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርና የአኦድ ዋና ጸሐፊ ሳሊም አሕመድ ሳሊም ተወክለው ነበር። የቡድኑ አባላት አዲስ አበባና አሥመራ እየተመላለሱ የሁለቱን አገሮች መሪዎች ለማግባባት ሲሞክሩ ኢትዮጵያ በቀረበው ሰነድ ላይ ሁለት የማብራርያ ጥያቄዎችን አንሥታ ጥያቄዎቹ ከዚህ ስምምንት በጎሳ በሚነደፉ ዝርዝር ሰነዶች እንደሚመለሱ ተገልጾላት ሰነዱን በመርሕ ደረጃ (in principle) እንደምትቀበለው አረጋገጠች። ኢትዮጵያ ያነሣቸው የማብራሪያ ጥያቄዎች፣ 1ኛ/ ከባድመ የሚወጣው ሻዕብያ መሆኑ ግልጽ እንዲሆን፣ 2ኛ/ ወደ አካባቢው የሚላኩት ገለልተኛ የውጭ ወታደራዊ ታዛቢዎች የኢትዮጵያ የነበረውን የአካባቢውን መስተዳድር የሚረዱት መስተዳድሩ ሲጠይቃቸው ብቻ እንደሆነ ይረጋገጣልን የሚሉ ነበሩ። የአኦድ ከፍተኛ ልኡክ ከባድመ የምትለቀው ኤርትራ መሆኗንና ወታደራዊ ታዛቢዎች የአካባቢውን መስተዳድር የሚረዱት በመስተዳድሩ ሲጠየቁ ብቻ መሆኑን ግልጽ መልስ ሰጡ። ሆኖም ኤርትራ በአስር ዓበይት ርእሶች የተደራጁ በርካታ ጥያቄዎችን አቅርቦ በቂ መልስ አልተሰጠኝም በማለት ሰነዱን ሳትቀበለው ቀረች።

¹² O.A.U. Framework Agreement for a Peaceful Settlement of the Dispute Between Eritrea and Ethiopia, 8th November 1998, Ouagadougou, Burkina Faso.

አሜሪካና የአሐድ አስታራቂዎች ባዘጋጁትና የአፍሪካ መሪዎች ባጸደቁት በዚሁ ሰነድ ለኤርትራ የሚበጁ በርካታ አንቀጾች ተካተው ነበር። ከነዚህ መካከልም በሰነዱ መንደርደሪያ ላይ የሰፈረው የድንበር ማካለሉ ተግባር፤ ሀ/ እ.አ.አ. በ1964 ዓ.ም. የአሐድ ከፍተኛ አመራር በካይሮ ባኪያሄደው ከፍተኛ ጉባኤ ያስተላለፈው ውሳኔ AHG/Res.16(1)፤ ለ/ የቅኝ ግዛት ውሎች፤ ሐ/ አግባብነት ያላቸው ዓለም ዐቀፍ ሕጎች፤¹³ መሠረት በማድረግ ይከናወናል የሚል ነበር። እነዚህ የስምምነት ነጥቦች ሻዕብያ አጥብቆ የሚፈልጋቸውና ኤርትራን እንደ አገር እንድትቆም እንደአስፈላጊ ሕጋዊ ምሰሶዎች የሚወስዳቸው ሲሆኑ የኢሕአዴግ አመራርም በበኩሉ የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው ብሎ ያምን ስለነበር የኢትዮጵያን ጥቅም ግምት ውስጥ ሳያስገባ የተቀበላቸው ነበሩ።

በምዕራፍ አንድ እንደገለጽኩት ግን ኢትዮጵያና የኤርትራ ቅኝ ገዥ የነበረችው ኢጣልያ ያደረጉትን የድንበር ስምምነት ኢጣልያ ራሷ እ.አ.አ. በ1935 ዓ.ም. አፍርሳው ነበር። ከዚህ በተጨማሪም የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት እ.አ.አ. በ1952 ዓ.ም. ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር በፌዴሬሽን እንድትዋሐድ መወሰኑ እየታወቀ እ.አ.አ. በ1900፣ 1902፣ 1908፣ ዓ.ም. ከአጼ ምኒልክ ጋር የተደረጉት የድንበር ውሎች፤ ስምምነቶችና መግባባቶች ሕጋዊ ተቀባይነት እንደሌላቸው እየታወቀ ለስምምነቱ መነሻ ሆነው መወሰዳቸው አግባብ አልነበረም። ይህ ሆኖ እያለ የኢሕአዴግ አመራር በዚህ ስምምነት ለመዳኘት ሲወሰን ሻዕብያዎች ሰነዱን ባይቀበሉትም ኢትዮጵያ ስትቀበላቸው ለረዥም ጊዜ ሲፈልጉት የነበረውን የስምምነት ማዕቀፍ አገኙ ለማለት ይቻላል።

ሌላው በዚህ የስምምነት ማዕቀፍ የሰፈረውና በሁለቱ አገሮች ዘንድ በቀላሉ ተቀባይነት ይኖረዋል ተብሎ የተገመተው አንቀጽ የሁለቱ አገሮች ሠራዊት ግጭቱ ከመጀመሩ በፊት ወደነበሩበት ይመለሱ የሚለው ነበር። ይህ በመጀመሪያው የዕርቅ ሙከራም የሰፈረ ሲሆን በቅድመ ግጭቱ የነበረው ሁኔታ ይረጋጋጥ (*Status quo ante* ይጠበቅ) መባሉ በመሠረቱ እጅግ ቀላል ጉዳይ ነበር። ሆኖም ሻዕብያ ይህን ለመቀበል ዝግጁ አልነበረም። አደራዳሪዎቹም የቅድመ ግጭት ሁኔታዎች ይረጋገጡ ከሚለው መርሕ ወጣ ያሉ በርካታ መለስተኛ ስንቅሮች አስገብተው ነበር። ከነዚህ መካከልም ሁለቱ ወገኖች ግጭቱ ከተከሰተበት አካባቢ ሲለቁ በምትኩ ገለልተኛ የሆነ የውጭ ኃይል ሰፍሮ የአካባቢውን ጸጥታ የማስጠበቅና አስተዳደሩን የመከታተል ኃላፊነት ይሰጠዋል የሚል ነበር። ሁኔታዎች ግጭቱ ከመከሰቱ በፊት ወደ ነበሩበት ይመለሳሉ የሚለው ሐረግ ግን በሁለቱም ወገኖች በኩል ለተለያዩ ትርጉሞች የተጋለጠ ነበር። በኢትዮጵያ በኩል ሁኔታዎች ቀድሞ ወደነበሩበት ይመለሳሉ ሲባል የባድመን አካባቢ ብቻ የሚመለከት ሳይሆን የዛጎንበሳን፣ የኢሮብንና የቡሬን አካባቢዎች ጭምር የሚመለከት ነበር። የተጠቀሙበት ሐረግ በነዚህ አካባቢዎች የነበረው አስተዳደር፣ ታጣቂ ሚሊሺያዎችንና ፖሊሶችን ጨምሮ፣ ዱሮ ወደነበረበት አካባቢና ያከናውናቸው የነበሩት ተግባሮች ይመለሳል ማለቱ እንደሆነ ግልጽ አልነበረም። የውጭ ታዛቢው ቡድን ሁኔታዎችን ከመከታተልና ከማስታወቅ ያለፈ የማስተዳደር ሥልጣን እንደማይኖረውም እንዲያረጋግጡልን ተጠይቆ ነበር። በሻዕብያ በኩል ደግሞ ቅድመ ግጭት ሲባል ግንቦት 1990 ዓ.ም. ላይ የተደረገው ግጭት ብቻ ሳይሆን ከዚያ ቀደም ብሎ በ1989 ዓ.ም. በሰሜን አፋር ባዳ አካባቢ ልዩ ስሙ ዓዲ ሙሩግ የተባለውን አካባቢ የኢትዮጵያ ሠራዊት በኃይል የተቆጣጠረውን አካባቢም ያካትት የሚል ጥያቄ ነበር።

¹³ Ibid., p.2

በዚህ ሁኔታ ዱሮ ወደነበረው ይመለስ በሚለው ጉዳይ ላይ የኢትዮጵያ መንግሥት፣ ሻዕብያዎችና አስታራቂው ቡድን የጋራ ግንዛቤ ስላልነበራቸው ተመሳሳይ ግንዛቤ ላይ ለመድረስ ተደጋጋሚ ስብሰባዎች፣ ምልእሶችና ድርድሮች ይደረጉ ነበር። ድርድሮቹም በተለያዩ አገሮች ሲከያሄዱ ሻዕብያዎች የተለያዩ ደንቃራዎችን በማስቀመጣቸው ሂደቱ እጅግ የተንጓተተ ነበር። በተከያሄዱት ስብሰባዎች ሁሉ በአኦኖሚ ተወካዮችና በሻዕብያ መካካል መተማመን አልነበረም። በተለይ የቡርኪና ፋሶው ካምፓዎሬና የጂቡቲው አፕቲዶን ኢሳያስ ዓመፀኛ መሆኑን ተገንዝበው ዕቅፎን ይነግሩት ስለነበር እንደ አገር መሪ የሚገባቸውን ክብር ነስቷቸው ይዘልፋቸው ነበር። ከዚህ የተነሣም የዕርቁ ሂደት ዝግምተኛ በመሆኑ አሜሪካኖችና አውሮፓውያን እጅግ ተበሳጭተው ነበር።

9. የሻዕብያን ወረራ ለመቀልበስ የኢትዮጵያ የመጀመሪያው ዝግጅት

ሻዕብያ በኃይል ከተቆጣጠራቸው ከባድመና ከሌሎች የኢትዮጵያ ግዛቶች ላለመውጣት ላላየው እምቢተኝነት መነሻው ወታደራዊ የኃይል ሚዛኑ ወደ እርሱ ማጋደሉ ነበር። በዲፕሎማሲ ረገድ የነበረው ድጋፍ ከሞላ ጎደል ወደኢትዮጵያ ያደላ ቢሆንም የአኦኖሚና የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት/ተመድ/ ግን ሻዕብያን በወራሪነት አላወገዙም ነበር። እነዚህ ድርጅቶች በሌሎች ተመሳሳይ አጋጣሚዎች እንደሚደርጉት ጥፋተኛው ማን እንደሆነ አጣርተው በአጥፊው ላይ ተገቢውን ቅጣት ለመስጠት አልሞከሩም ነበር። ኃያላኑ መንግሥታት ችግሩ ተደብስብሶ እንዲታለፍና ከተቻለም በቀላሉ ዕርቅ ላይ እንዲደረስ መፈለጋቸውን የተገነዘበው ኢሳያስም የሻዕብያን ኃይል እስካደላደለ ድረስ ምንም ዓይነት ችግር እንደማይገጥመው አረጋግጦ «ሠራዊታችን ከባድመ ለቀቀ ማለት ፀሐይ በስተ ምሥራቅ ትጠልቃለች ብሎ እንደማስብ ነው» ብሎ ነበር።

ይህን የሻዕብያ እብሪት የተገነዘበው አብዛኛው የኢሕአዴግ አመራርና የሠራዊት አዛዥ የኢሳያስ ጥጋብ እንዲበርድ ካልተደረገ በአካባቢው ዘላቂ ሰላም እንደማይገኝ ያውቅ ነበር። በዲፕሎማሲው መስክ አስፈላጊው እንቅስቃሴ መቀጠል ቢኖርበትም ለሰላም ሂደቱ ወሳኝ የሚሆነው ግን ኃይላችንን አጠናክረን የሻዕብያን ኃይል በማያዳግም ሁኔታ መምታት እንደሆነ ብዙዎቻችን እናምን ነበር። በመሆኑም የኢትዮጵያን ሠራዊት በአመራር፣ በጦር መሣሪያና በሰው ኃይል ተጠናክሮ እንቅስቃሴውን እንዲቀጥል ስምምነት ላይ ተደርሶ ነበር። ጦሩን በተገቢው መምራት ይቻል ዘንድም ከፖለቲካ አመራሩና ከከፍተኛ ወታደራዊ አዛዦች የተወጣጣ አንድ ማዕከላዊ እዝ (central command) እንዲቋቋምና ጦርነቱን እንዲመራ ተወስኖ ከኢሕአዴግ የበላይ አመራር አባላትና የሠራዊት አዛዦች፣ 1ኛ/ ጠቅላይ ሚኒስትር መለስ ዜናዊ፣ 2ኛ/ የኢሕአዴግ ፖለቲካዊ ጽሕፈት ቤት ኃላፊ ተወልደ ወልደ ማሪያም፣ 3ኛ/ የጦር ኃይሎች ኤታ ማገዢ ሹም ጸድቃን ገብረ ተንሣይ፣ 4ኛ/ የአየር ኃይል አዛዥ አበበ ተክለ ሃይማኖት፣ 5ኛ/ የመከላከያ ሚኒስትሩ ተፈራ ዋልዋ፣ 6ኛ/ የቀድሞው የመከላከያ ሚኒስትርና የትእምት ሥራ አስኪያጅ ሰዬ አብርሃ፣ 7ኛ/ የመከላከያ ሠራዊት የደገንነት ሹም ጄኔራል አባ ዱላ ገመዳ፣ 8ኛ/ ጌታቸው አስፋ /በጽሕፈነት/፣ በማዕከላዊ እዙ ተካተው ነበር።

ሠራዊቱን በሰው ኃይል ለማጠናከር ሲባልም ከመላ አገሪቱ ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው ወጣቶች እንዲመለመሉ ተደርጎ የኢሕአዴግ የፖለቲካ ጽሕፈት ቤቶች በሙሉ ይህን ዕቅድ እንዲያስፈጽሙ ኃላፊነት ተሰጥቷቸው በከፍተኛ ወኔ ይንቀሳቀሱ ነበር። በዚህ መሠረትም በአጭር ጊዜ ውስጥ በአሥር ሺሕዎች የሚቆጠሩ ምልምሎች ወደ ማሠልጠኛ ማዕከላቱ አመሩ። በደርግ ጊዜ የተሠሩት የብሔራዊ ውትድርና ማሠልጠኛ ማዕከላትም እንደገና ተከፍተው ሥራቸውን ሲጀምሩ አዳዲስ የሥልጣና ማዕከላትም ተከፈቱ። በምልመላው

ሂደት ከተስተዋሉ እጅግ አስደናቂ ክስተቶች አንዱ ዕድሜያቸውና ክብደታቸው እንዲመለመሉ የማይፈቀድላቸው ወጣቶች የዐዋቂ ልብስ እየለበሱ፣ በጫማቸው ጨርቅና ወረቀት እየነሰሰሱ፣ ኪላቸው ውስጥ ድንጋይ እየጨመሩ ለመመልመል መሟሟታቸው ነበር። ይህን ሁሉ የሚያደርጉት የአገራቸው ሉዓላዊነት ለመጠበቅ ነበር። ያም ሆነ ይህ በዚህ አግባብ የሠለጠኑት ወጣቶችም ሥልጠናቸውን አጠናቀው ወደ የግንባሩ ዘመቱ።

በወቅቱ የኢትዮጵያ መንግሥት የተለያዩ ዘመናዊ የጦር መሣሪያዎች ግዥም አ ከናውኖ ነበር። በርካታ ተተኪዎችን፣ ቲ 55 እና ቲ 62 የተባሉ ታንኮችን እንዲሁም የተለያዩ ቀላልና ከባድ የጦር መሣሪያዎች ተገዝተው ወደየ ጦር ግንባሩ ተልኳል። በዚህ በተቻለ የጦር መሣሪያ ግዢ ወቅት በአቅራቢነትና በደላይነት ሩስያኖች፣ ዩክሬናውያን፣ እስራኤሎችና ቡልጋርያኖች ከፍተኛ ተጠቃሚዎች ሆነዋል። ይህ ሁሉ ሲሆን በሦስተኛው የኢሕአዴግ ጉባኤ ከኤርትራ የበለጠ ቅድሚያ ይሰጠው የተባለው የመልሶ ግንባታና የልማት መርሐ ግብር በወጪ መዛባትና በተፈጠረው ሁከት ምክንያት ተስተጓጉሎ ነበር።

ኢትዮጵያ ጦሯን ያስማራቸው በአራት ዋና ዋና አቅጣጫዎች ማለትም በሽሬ በኩል በባድመ ግንባር፣ በዓድዋ በኩል በገርሁ ስርናይና በራማ ግንባር፣ በዓጋመ በኩል በዛጎንበሳና በዓይጋ ግንባር፣ እንዲሁም በአፋር በኩል በቡሬ ግንባር፣ ነበር። ሻዕብያም በነዚሁ ግንባሮች በብዙ ሺሕ የሚቆጠር ሠራዊትና ማለቂያ የሌለው የጦር መሣሪያ ክምችት ነበረው። በወቅቱ ትግራይና ሰሜን ምሥራቅ አፋር ታንኮች፣ የከባድ የጭነት መኪኖችና ሠራዊት የሚርመሰመሩባቸው አካባቢዎች ነበሩ። በየተራራው አካባቢም ራዳሮች ተተክለው የሻዕብያን አውሮፕላን እንቅስቃሴ ይቃኙ ነበር። በአጠቃላይ በሁለቱም አገሮች በኩል ወደ ግማሽ ሚልዮን የሚጠጋ ሠራዊት ለፍልሚያ ተዘጋጅቶ ነበር።

በኢትዮጵያ በኩል ከመደበኛው ጦር በተጨማሪ ሚሊሺያዎች፣ በብዙ ሺሕ የሚቆጠሩ የወጣት ማህበር አባላት፣ ሴቶችና ሌሎች የኅብረተሰብ ክፍሎች ሲሰለፉ በየግንባሩ ሠራዊቱን የሚያነቃቁ የኪነት ቡድኖችም ነበሩ። በቅርብ ርቀት ያለው ቀርቶ ከመኻል አገር፣ ከደቡብ፣ ከምሥራቅና ከምዕራብ ኢትዮጵያ አካባቢዎችም ብዙ ሕዝብ ሰንጋውን፣ በጉን፣ ፍየሉንና ጥሬ ገንዘቡን ለማበርከት ግንባር ድረስ ይመጣ ነበር። በውጭ አገር የሚኖሩ ኢትዮጵያውያንና ትውልደ ኢትዮጵያውያንም ሠራዊቱን ለማበረታታት ጦር ግንባር ድረስ ዘልቀው ድጋፋቸውን እየሰጡ፣ በዲፕሎማሲውም የተቻላቸውን አድርገዋል።

በአጠቃላይ ጦርነቱ በሁለት ግዙፍ ሠራዊቶች መካከል የሚደረግ መሆኑ ቀርቶ የኢትዮጵያ ሕዝብ በስፋት የተሳተፈበት ነበር። የሕዝቡ ተሳትፎ የተጣጣሰው በቅስቀሳ ሳይሆን በበለጠ በነበረው አገራዊ ውኔ ስለነበር ይህ ለተዋጊው ሠራዊት ከፍተኛ የሞራል ድጋፍ ሰጥቶት ነበር። በግንባር የተሰለፈው ሠራዊት ብቻ ሳይሆን ሲቪሉ የኅብረተሰብ ክፍልም ለአገሩ ሉዓላዊነት ሕይወቱን አሳልፎ ለመስጠት ዝግጁ የሆነበት ሁኔታ ነበር። በ1888 ዓ.ም. በተካሄደው የዓድዋ ጦርነትና በ1928 ዓ.ም. በተካሄደው ፀረ-ኢጣልያ ጦርነት የነበረው የሕዝብ ቁርጠኝነት ከፍተኛ እንደነበር በታሪክ ቢወሳም በሕይወቴ በተጨማሪ የኢትዮጵያውያንን ከፍተኛ ውኔ ያየሁት በዚህ አጋጣሚ ነበር።

ሕዝቡ የአገሩን ሉዓላዊነት ለማስከበር የነበረው አስገራሚ ቁርጠኝነት ለመግለጽ ብዙ አብነቶችን ለማቅረብ ቢቻልም እኔን እጅግ የመሰጡኝ ከሶማሊያ ክልል ሸንጌ ዞን ፍየሎችን ጭነው አንድ ሺሕ ዐምስት መቶ ኪሎ ሜትር ተጉዘው ዛጎንበሳና ባድመ ግንባር ድረስ የመጡት በርካታ ወንዶችና ሴቶች ነበሩ። ከዚህ ክልል የዘመቱት ወጣቶች በአጭር ጊዜ

ታዋቂ ተዋጊዎች ለመሆን በቅተዋል። ግንባሩን ለመጎብኘት ከሶማሊያ ክልል የሄዱት ሲቪሎች ከነዚህ ወጣቶች ጋራ ሲገናኙ አይዟቸው! በርቱ! ወደ ጓላ እንዳትሉ! እያሉ ያበረታቷቸው ነበር። ከነዚህ ወደ ግንባሩ ከመጡት አንዲት መልክ መልካም ወጣት ባሏ እንዳጋጣሚ ዋናው ጦርነት ከመጀመሩ በፊት በተደረገ መለስተኛ ውግያ ተሠውቶ ኖሮ ጓደኞቹ ይህን ሲነግሯት ምንም ሳትል ጸሎት አድርጋ፤ «ጀግና ለአገሩ ክብር ሲል ይሞታል፤ ባሌ የሞተው ለአገሩ ስለሆነ ያኮራኛል» ብላ ሌሎችን አበረታችታ ወደ መጣችበት ተመልሳለች።

10. የኢትዮጵያ የመጀመሪያው መጠነ ሰፊ ጥቃት

10.1 አሥመራ ድረስ ለመዝለቅ ስለመወሰኑ

ኢትዮጵያ ከፍተኛ የሠራዊት ሥልጠናና ማስታጠቅን ካጠናቀቀች በኋላ የጥቃቷን አድማስ አስቀድሞ መወሰን ነበረባት። የሻዕብያን ጦር ለማጥቃት በሚደረገው እንቅስቃሴ ሠራዊታችን እስከ የት ድረስ ይዘልቃል? የሚለው ጥያቄ መመለስ ነበረበት። በመሆኑም የኢትዮጵያ ሠራዊት የመጨረሻ መድረሻ አሥመራ መሆን እንዳለበት በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስምምነት ላይ ተደረሰ። ከዚህ ጸኑላ ሁሉም የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በያሉበት ስለ ጉዳዩ እንዲወያዩ ተደርጎ በትግራይ የነበሩት የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት መቀሌ ላይ፣ አዲስ አበባ የነበሩት በኢሕአዴግ ዋና ጽሕፈት ቤት፣ ሌሎች የኢሕአዴግ አባል ድርጅት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትም ባመቻቸው ቦታ ተሰብስበው በማጥቃት ውሳኔው ላይ ውይይት ተኪያሄደ።

የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ጉዳዩን አንሥቶ በተወያየበት ወቅት በተለይ አዲስ አበባ ላይ ብርቱ ክርክር ነበር። የክርክሩ መነሻም፣ ሻዕብያን ለመምታት አሥመራ ድረስ ዘልቆ መግባት ሉዓላዊ አገርን መውረር ስለሚሆን ተገቢ አይደለም፤ የሚል ነበር። እንዲያውም አሥመራ ድረስ ዘልቀን ከገባን ከቀደምቶቹ ወራሪ ገዢዎች በምን እንለያለን? የሚል ተቃውሞ ተነሥቶ ነበር። የዚህ ተቃውሞ ዋና አቀንቃኞች የመለስ ልዩ ረዳት የነበረው ሙሉጌታ ዓለም ሰገድና ጌታቸው አሰፋ ሲሆኑ ከሁለቱ መካከል ጠንክሮ የተከራከረው ደግሞ ሙሉጌታ ዓለም ሰገድ ነበር።

ሙሉጌታና ጌታቸው ላቀረቡት ተቃውሞ ከቤቱ መልስ ሲሰጡታቸው አሥመራ ድረስ ለመዝለቅ የተፈለገው ኤርትራን በኢትዮጵያ ግዛት ሥር ለመመለስ ሳይሆን የሻዕብያን ወታደራዊ ዓቅም ሰብሮ ዳግም ለአካባቢው ደኅንነት ሥጋት እንዳይፈጥር ለማድረግ ነው። አንዴ ጦርነት ውስጥ ከተገባ ደግሞ የወራሪን ሉዓላዊነት በማስጠበቅ ስም ከፊል ድምስሳ የሚባል ነገር የለም። ዐቅም እስከፈቀደ ድረስ ጦርነት የከፈተውን ወገን ለመደምሰስ ቦታ ሳይወስነን ጥረት ማድረግ አለብን። ዋናው ዓላማ ኤርትራን መልሶ መቆጣጠር እስካልሆነ ድረስ የሻዕብያን ሠራዊት እገባበት ገብቶ መደምሰሱ የኤርትራን ሉዓላዊነት መድፈር ሊሆን አይችልም፤ የሚል መልስ ተሰጥቶ በመጨረሻ ቤቱ በአብላጫ ድምጽ ተስማምቶ ውሳኔው ተላለፈ። ትግራይ ውስጥ የነበርነው ዘጠኝ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ግን ያለምንም ተቃውሞ ውሳኔውን ተቀብለን ተግባራዊ ለማድረግ ተስማማን። ሌሎች የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶችም በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የተወሰነውን አሥመራ ድረስ ዘልቆ የመግባት ውሳኔ እንደተቀበሉት በየድርጅቱ በቀረበው ዘገባ ተረጋገጠ።

በዚህ መሠረት አሥመራ ድረስ ከዘለቅን ዋናው አሳባቢው ጉዳይ ኤርትራ ውስጥ ፖለቲካውን እንዴት ማረጋገጥ ይቻላል? የሚለው ነበር። ይህ ተግባር በዋናነት የኤርትራውያን የራሳቸው ቢሆንም እንደ መሸጋገሪያ ግን ለሰላምና መረጋጋት የሚሠሩ አለቃ ጸጋይ በርሄ የሚያስተባብራቸው ካድሬዎች ተመድበው ነበር። በዚህም አሥመራን ግቡ ያደረገ የጥቃት ዕቅድ ተዘጋጅቶ የሚቀረው ውሳኔው ከወታደራዊው እንቅስቃሴ ጋራ አዛምዶ ተግባራዊ ማድረግ ሆነ።

10.2 ወታደራዊ ዝግጅቱና የውግያው ሂደት

በየግንባሩ የተሰማሩ የጦር አዛዦች መቀሌ ቤተ መንግሥት ተሰብስበው በጥቃቱ መከተል ስላለባቸው ስልቶችና አቅጣጫዎች ሰፊ ውይይት አድርገው ነበር። ይህን ውይይት ይመራ የነበረው የጦሩ ኤታ ማዦር ሹም ጄኔራል ጸድቃን ገብረ ተንሣይ ሲሆን የአየር ኃይል አዛዢ ጄኔራል አበበ ተክለ ሃይማኖትና ሌሎች ከፍተኛ መኮንኖችም በስብሰባው ተገኝተው ነበር። እንደ አጋጣሚ ሆኖ ሠራዊቱ መከተል ያለበትን የውግያ ስልትና አቅጣጫ በተመለከተ መግለጫና ማብራርያ ሲሰጥ እኔም በስብሰባው ተገኝቼ ነበር። በውይይቱ ያስተዋልኩት ነገር የተቀየሰው የውግያ ስልትና አካሄድ ዱሮ የህወሓት/ኢሕአዴግ ሠራዊት ይከተለው ከነበረው የተለየ እንደነበርና የሻዕብያን ሠራዊት ለመደምሰስ ወሳኝ ቦታ የተሰጠው ለከባድ መሣሪያ እንደሆነ ነበር። በዚህ የጥቃት ስልት ስሌት መሠረት መጀመሪያ በአንድ የጠላት የመከላከያ ወረዳ ላይ አካባቢውን የሚሸፍን ብርቱ የከባድ መሣሪያ ድብዳባ ቢካሄድ ንምሳ ከመቶ የሚሆነው የጠላት ኃይል ከጥቅም ውጭ ሊሆን ይችላል የሚል ነበር። ይህ ከሆነ ደግሞ የመከላከያ ወረዳው ሥርዓት ሊፈራርስ እንደሚችል ተገልጿል ነበር። ለዚህ ሲባል የተለያዩ የከባድ መሣሪያ ተተኪዎች ጥቅም ላይ እንዲውሉ ዝግጅት ተደርጎ በዚህ የውግያ ስልት የሻዕብያን ጠንካራ ምሽግ በማፈራረስ ለወሳኙ ድል እንደምንበቃ በአጽንኦት ተገልጿል ነበር። በዚህ አዲስ ስልት አዋጭነት ዙሪያ ጠንከር ያለ ጥያቄ ያቀረበው ጄኔራል ሰዓረ መኮንን ሲሆን ይህ 'አካሄድ' ያዋጣል ወይ? ስልቱንስ ተግባራዊ ለማድረግ እንችላለን ወይ? የሚሉ ጥያቄዎችን አንሥቶ ነበር። እኔም የስልቱ አዋጭነት ስላጠራጥረኝ ተመሳሳይ ጥያቄ አቅርቤ ነበር።

ይህ የጠላትን ይዞታ በከባድ መሣሪያ ሽፋን የመደብደብ ስልት (*blanket bombardment*) እውን ያዋጣል ወይ ለሚለው ጥያቄ በሶቭየት ወታደራዊ ሳይንስ የተማረው ጄኔራል ዓለምሸት ደግፌና የሐረር አካዳሚ ምሩቅና የህወሓት የከባድ መሣሪያ አሠልጣኝ የነበረው በወቅቱ ኮሎኔል አሁን ብርጋዴር ጄኔራል ሓለፎም አለሙ /፳፯/ ማብራርያ ሲሰጡ አካሄዱ በሶቭየቶች ተፈትኖ ውጤታማ እንደሆነ ማስረጃ አስመርኩዘው ያስረዱ ነበር። በኢትዮጵያ በኩል አዲስና ገና ያልተዋሐደ እግረኛ ሠራዊት በብዛት ባለበት ሁኔታ ይህ ስልት ተግባራዊ ከሆነ የእግረኛውን ድክመት ከመሸፈኑም ሌላ የሚከፈለውን የሕይወት መስዋዕትነትም ያቀለዋል የሚል ስሌትም ስለነበር ይህ የውግያ ስልት ያለጥርጥር ለድል እንደሚያበቃ በርካታ የሠራዊቱ አመራር አባላት አምነውበት ነበር።

የሠራዊት አዛዦች በጥቃቱ ስልትና ቅደም ተከተል ከተወያዩ በኋላ ወደፍ ግንባሩ ሲመለሱ በውይይቱ የቀረበውን የውግያ ስልት በየግንባሩ የተሰማራው ተዋጊ ኃይል እንዴት እንደተቀበለው ለመታዘብ በየአጋጣሚው በየግንባሩ ከነበሩ አዛዦችጋ ለመነጋገር እሞክር ነበር። ከዚህ ሌላም ከእነ ተወልደ ወልደ ማሪያም ጋራ በተደራጀ ሁኔታ አንዳንድ ግንባሮችን እየጎበኘን አዛዦችን እናነጋገር ነበር። ከነዚህ ካነጋገርናቸው መካከል በጸሮና ግንባር ተሰማርተው የነበሩት ሓለፎም አለሙ /፳፯/ እና ሙሉጌታ ገብረ ሕይወት /ጫልቱ/ በቡሬ ግንባር የነበረው በኋላም ወደ ገርሁ ስርናይ ግንባር የተዘዋወረው ጄኔራል

ሰዓረ መኮንንንና በአካባቢው የነበሩ የክፍለ ጦር አዛዦች፣ በዛጎባ አንድ የሻምበል መሪ ይገኙባቸዋል። ከነዚህ አዛዦችና የበታች መኮንኖች የተገነዘብነው በአብዛኛው የሻብያን ሠራዊት ከቀሩም ነገር እንደማይቆጥሩት ነበር። ኮሎኔል ሓለፎም ፍንቶ በቂ የመድፍ የታንክና የሌላ ጦር መሣሪያና ትጥቅ ስላለን የጸሮናን ግንባር ጠራርገን መቀጠል አያስቸግረንም የሚል የጸና አቋም ነበረው። ሙሉጌታ ጫልቱም እንዲሁ በቂ ዝግጅት ስለተደረገ ጥቃቱ እንደማያስቸግር ይገልጽ ነበር።

ዛጎባ ግንባር ላይ ያገኘውን አንድ የሻምበል አዛዥም የሻብያን ፈንጂና ምሽግ ጠራርጎ ወደፊት ለመግፋት ምን ዓይነት ፈተና ሊያጋጥመን ይችላል? ብለን ስንጠይቀው «ይህን ለኛ ተውት፤ አያስቸግረንም፤ ትእዛዝ ይተላለፍልን እንጂ በአንድ ቀን ሰንዓፈ እንደርሳለን፤ ሻብያኖችን እናውቃቸዋለን፤ እነሱም ያውቁናል፤ አመራሩ ብቻ ቶሎ ትእዛዝ ይሰጠን፤» ብሎ መልሶልን ነበር። በበኩሌ የዚህ አዛዥ መንፈስና ወኔ የኛን ሞራል ለመገንባት ወይም ለጉራ ሳይሆን ከጥልቅ እምነቱ የመነጨ እንደነበር ተገንዝቢያለሁ። የሻብያን ሠራዊት ማጥቃት ቀላል እንደማይሆንና ወሳኙ ውግያ የሚካናይዝዱ እንደሚሆን የነገሩን ደግሞ በቡሬ ግንባር የነበሩ አዛዦች ነበሩ። «የምንዋጋው አውላላ ሜዳ ላይ ከመሆኑም ሌላ የውሃና የሌላ አቅርቦት ችግር ስላለ ማቸነፍ የሚቻል ቢሆንም ይህ በቀላሉ ይሳካል ብሎ መናገር ያስቸግራል፤» ይሉ ነበር። እውነትም የአካባቢው መልክዓ ምድር እጅግ አስቸጋሪ በመሆኑ እንኳን በውግያና በሰላሙ ጊዜም ውሃ ለማግኘት የሚያስቸግርበት አካባቢ ነበር። በቦቴ የሚመላለሰውን ውሃ ወደየጦር ክፍሉ ለማዳረስ እጅግ ከማስቸገሩም ሌላ የውሃው ሞተር ሲበላሽ ችግሩ ይባባስ ነበር። የግንባሩ አዛዥ ጄኔራል ሰዓረ መኮንን በአካባቢው የውሃ እጥረት ምን ያህል ፈታኝ እንደሆነ በትጥቅ ትግሉ ዘመን ሰርዶ በተባለው ከቡሬ በቅርብ ርቀት ከሚገኘው ቦታ ደርግን ለማጥቃት ሄዶ ሳለ በውሃ ሲሸነፍ አይቶት ስለነበር ከሻብያ ይልቅ የውሃውና የአቅርቦቱ ችግር አሳስቦት ነበር።

በዚህ ሁኔታ የጥቃቱ ዝግጅት ተጠናቆ አይቀሬው የመልሶ ማጥቃት ዘመቻ በጥር ወር መጨረሻ 1991 ዓ.ም. ለሜካናይዝድ ውግያ አመቺ በተባለው በባድመ ግንባር ተጀመረ።¹⁴ በዚህ ግንባር የጦር አዛዦቹ እነ ጄኔራል ሳሞራ ዮሴፍ፣ ጄኔራል ዮሐንስ ገብረ መስቀል፣ ጄኔራል አበባው ታደሰና ሌሎች ነበሩ። ጠቅላይ ኤታ ማኅተር ሹሙ ጄኔራል ጻድቃንም ዛጎባ አካባቢ በሚገኘው ዋና የእዝ ማዕከል ሆኖ ይመራና ያስተባብር ነበር። የባድመ ጥቃት ከተጀመረ በኋላ በመጀመሪያዎቹ ቀናት የተጠበቀው ውጤት ሳይገኝ ቆይቶ እጅግ ከባድ ውግያ ከተካሄደ በኋላ ገዛ ገብረ ሥላሴ የተባለውን እምብዛም ስትራቴጂካዊ ጠቀሜታ ያልነበረውን ስፍራ ለመቆጣጠር ተቻለ። የሠራዊቱንና የሕዝቡን ሞራል ለመጠበቅ ሲባል ግን የገዛ ገብረ ሥላሴ ድል እንደታላቅ ድል ተጋነነ። አሥመራ ድረስ ለመዝለቅ ያለመ ጦር ባድመን እንኳን ሳይቆጣጠር መቅረቱ አሳሳቢ ሆነ። እግረኛ ጦር፣ የውግያ አውሮፕላኖች፣ ሂሊኮፕተሮችና በሺዎች የሚቆጠሩ ሚሊሺያዎች በተሳተፉበት የማጥቃት ዘመቻ ዝቅተኛ ውጤት መገኘቱ መሠረታዊ ችግር መኖሩን ያመለክት ነበር። ስለሆነም ወታደራዊ ብቃት በሚገባ አለመገንባቱን፣ ትክክለኛ ስልት አለመከተሉን ወይም የአፕሬሽን ስምሪት ስሕተት መፈጠሩን መመርመር አስፈላጊ ነበር።

በኢትዮጵያ ሠራዊት በኩል መሠረታዊ ችግር ሊኖር እንደሚችል ሁኔታው ቢያመለክትም በጊዜው የተመረጠው መንገድ ግን ኃይልን አጠናክሮ ዳግም ማጥቃት ነበር። በወቅቱ ሠራዊቱ፣ ሕዝቡና አመራሩ ድል ይጠብቁ ስለነበር አገራዊ የሞራል ውድቀት እንዳይከተል ቢያንስ ባድመን መቆጣጠር የግድ ይል ነበር። በመሆኑም ማዕከላዊ እዙ በጉዳዩ ላይ

¹⁴ Walta Information Centre 2001, op.cit., p. 9.

ተወያይቶ ኃይሉን አጠናክሮ ዳግም ጥቃት እንዲካሄድ ወሰነ። በዚህ መሠረት ከቡሬ ግንባር ተንቀሳቅሶ ወሳኝን የጸሮና ግንባር ለማፍረስ ከተዘጋጀው በነሰዓረ መኮንን ከሚመራው የተወሰነው ኃይልና እነ ጄኔራል ምግብና ሌሎች ታዋቂ የጦር አዛዦች የሚመሩት ኃይል ወደ ባድመ ግንባር ተላከ። በስትራቴጂያዊ ረዘርቭነት ተቀምጦ የነበረው የኮማንዶ ክፍለ ጦርም ይህን ግንባር ለማጥቃት ተላከ። ከዚህ ስምሪት በኋላ በግንባሩ የማጥቃት ሕግጋትን ያሟላ ቁመና ተፈጥሮ ከቀናት በኋላ ሻዕብያ እጅግ የሚመካበት የባድመ ምሽግ ተንዶ የካቲት 19 ቀን 1991 ዓ.ም. ባድመ በኢትዮጵያ ቁጥጥር ሥር ዋለ።¹⁵

የባድመ ድል ከፍተኛ አገራዊ እንድምታ ነበረው። ባድመ በቁጥጥር ሥር ዋለ የሚል ዜና ሲሰማ አገሪቱ ከዳር እስከ ዳር በደስታ ተውጣ ሕዝቡ በግብታዊነት ሰልፍ ወጥቶ ጎዳናዎችን አጥለቀለቀው። ደርግ ሲገረሰስ እንኳን እንዲህ ዓይነት ደስታና ፈንጠዝያ አልታየም ነበር። መኪኖችና ሰዎች በየጎዳናው ተርመሰመሱ፤ የድል ጥሩምባ አስሙ፤ ለረዥም ጊዜ ቀንና ሌሊት በዓል ሆነ። ድሉ ሕዝቡን ያን ያህል ያስፈነጠዘው «ባድመ ተያዘች ማለት ፀሐይ በስተ ምሥራቅ ጠለቀች እንደማለት ነው» እያለ ሲደነፋ የነበረው ሻዕብያና እብሪቱ በመደፈቁ ነበር። ዘመቻውም «ዘመቻ ፀሐይ ግባት» የሚል ስያሜ ተሰጥቶት የተኪያሄደውም ለዚህ ነበር። የባድመ ድል ቀን እውነትም ለሻዕብያዎች ፀሐይ ብርሃኗን ነፍጋቸው በድቅድቅ ጨለማ የተዋጡበት ነበር። የኢትዮጵያ ሕዝብ አንዱ የደስታ ምንጭ የባድመ ድል ሲሆን ሁለተኛው የደስታ ምንጭ ደግሞ ሻዕብያዎች በውግያ አይበገሩም የሚለው አፈ ታሪክ (myth) ትርጉም አልባ መደረጉ ነበር። ሻዕብያዎች ከዓረቦችና ከሌሎች አገሮች ያገኙትን እርዳታ ተጠቅመው የቆፈሩትን ከብረት አጥር ይጠነክራል የተባለውን ምሽግና የቀበሩትን ቁጥር ስፍር የለሽ ፀረ-ተሽከርካሪና ፀረ-ሰው ፈንጂ በኢትዮጵያ ሠራዊት ይናዳል ብለው የሚያምኑ ጥቂቶች ነበሩ።

የኢትዮጵያ ሕዝብ የሠራዊቱ የመጨረሻ ግብ አሥመራ መሆኑን አያውቅ ስለነበር በባድመ ድል እጅግ ቢደስትም ግቡን አሥመራ ላደረገው ለኢሕአዴግ ግን ይህ ድል በቂ እንዳልሆነና እንዲያውም አሥመራን ለመቆጣጠር ስለመቻሉ ጥርጣሬ አድርጎት ነበር። በበኩሌ የባድመ ጦርነት ካበቃ ከጥቂት ጊዜ በኋላ ውግያው ወደተካሄደበት ስፍራ ሄጀ የተገነዘቡበት ነገር ቢኖር ሻዕብያዎች የቤት ሥራቸውን በሚገባ ሠርተው እንደነበር ነው። የወረሩትን መሬት ላለማስነጠቅ ሲሉ የሠሩት እጅግ ጠንካራ ምሽግ፣ የዘሩት ፀረ-ሰውና ፀረ- ተሽከርካሪ ፈንጂና የተጠቀሙባቸው የማታለያ ምስሎች አስገራሚ ነበሩ። ምሽጉን ሳይ በአንድ በኩል ይህን ምሽግ መናድ አይቻልም የሚለው ጠንካራ እምነታቸው በቂ መሠረት ነበረው ለማለት ችለዋል። እውነትም የኢትዮጵያ ሠራዊት የውግያ ጽናት ባይኖር ኖሮ ይህን ምሽግ መደርመስ ባልተቻለ ነበር። ሻዕብያ የተሳሳተውን ፖሊሲውን ለማስፈጸም በምሽጉ ሬሳቸው ወድቆ የሚታዩትን ለጋ ወጣቶች የሞት ሰላባ ማድረጉ እጅግ ያሳዘን ነበር። አንዳንዶቹ ሊሸሹ ሲሉ እንደተመቱ አወዳደቀቸው ያመለክት ነበር። በዚህ ምሽግ የነበሩ የሻዕብያ ሠራዊት አባላት ከዚያ በኋላ የኢትዮጵያን ጦር ተቋቁመን ድል እናደርጋለን የሚል ስሜት ከቶ እንደማይኖራቸውም ግልጽ ነበር። በዚህ አጋጣሚ በውግያ ችሎታውና በቆራጥነቱ የሚታወቀው የዚህ ግንባር አንዱ አዛዥ የነበረውን የሻዕብያውን ጄኔራል ጠዊል የእዝ ቦታም ተመልክቻለሁ። ጄኔራል ጠዊል በ1988 ዓ.ም. በሚከበረው በዓድዋ ድል መቶኛ ከብረ በዓል ለመገኘት ወደ ትግራይ መጥቶ ሳለ አክሱም ሳይ መጠጥ ጠጥቶ የኢትዮጵያ ጦር አዛዦችን በተለይ ሳምራን ያንኳስስ ነበር። ጄኔራሉ ባልገመተውና ባልጠበቀው የባድመ ሽንፈት በቅጡ ለማፈግፈግ ጊዜ ሳያገኝ የግል ዕቃዎቹን ጥሎ እንደፈረጠ የሚያሳዩ ብዙ ምልክቶች ነበሩ።

¹⁵ የካቲት 20 ቀን 1991 ዓ.ም. በኢትዮጵያ ቴሌቪዥንና በድምጺ ወያነ ትግራይ የተላለፉ ዜናዎች፤

ወራሪው የሻዕብያ ጦር እንዲያ ተፍረክርኮና መሸሹ እጅግ ቢያስደስተኝም በኢትዮጵያ በኩል ስለደረሰው ኪሳራም ሳላስብ አልቀረሁም። በተለይ ዝ ባብረ ሥላሴ በተያዘበት የመጀመሪያው ጥቃት በኢትዮጵያ ሜካናይዝድ ኃይል ላይ የደረሰው ጉዳት ቀላል እንዳልነበር በሸራሮ በኩል የሚታዩት የተቃጠሉና የተበላሹ ታንኮች ይመስክሩ ነበር። ሜዳው በሙሉ በፀረ-ተሽከርካሪና በፀረ-ሰው ፈንጅ የታጠረ ስለነበር ፀረ-ፈንጅ መሐንዲሶች በሚገባ ሊያጸዱት አቅቷቸው ነበር። በአጠቃላይ በነዚህ በተቀበሩ ፀረ-ተሽከርካሪ ፈንጂዎች ምክንያት በርካታ ታንኮች ግባቸውን ሳይመቱ ከጥቅም ውጭ ሆነዋል። ከታንኮቹ በላይ የሚያሳዝነው ደግሞ ይህን ከባድ ምሽግ ለመደርመስ በተሰማራው እግረኛ ሠራዊት ላይ የደረሰው መሥዋዕትና አካል ጉዳት ነው። ድሉ በቀላሉ የተገኘ እንዳልነበር ሳስብም የተሻለ የአመራር መግባባት፣ የተሻለ ስልት፣ የተሻለ ዝግጅትና የተሻለ ቁመና ይዘን ውግያውን ብናካሂድ ኖሮ በኢትዮጵያ በኩል የደረሰው ኪሳራ በእጅጉ በቀነሰ ነበር እላለሁ። ይህን ልበል እንጂ በወቅቱ በኢሕአዴግና በጦር አዛዦች ላይ ከሕዝቡ ይደርስ የነበረው ጫና ቀላል እንዳልነበርም እንዘባለሁ። ሕዝቡ ሻዕብያ የኢትዮጵያን ግዛት ይዞ ለአስር ወራት ያህል መቆየቱ ተገቢ አይደለም፤ ቶሎ ጠራርገን እናስወጣው የሚል ስሜት ያንጸባርቅ ነበር። በመሆኑም የነበረው የውግያ ስልት፣ የአደረጃጀትና የዝግጅት ስሕተት እንዳለ ሆኖ ጊዜ ወስደን የማያዳግም ውጤት ለማስመዝገብ እንዳንችል ሕዝቡ የፈጠረው ጫናም የራሱ አስተዋፅኦ ነበረው። በኢትዮጵያ ሠራዊትና የፖለቲካ አመራር በኩል የነበረው የሻዕብያን ሠራዊት አሳንሶ የማየት ዝንባሌም የተሟላ ዝግጅት ሳይደረግ ውግያ ለመጀመሩ አስተዋፅኦ አድርጓል።

10.3 ቀጣይ ጉልበት (momentum) ያጣው ጥቃት

ባድመ ትንሽ መንደር ብትሆንም ዓለም ዐቀፍ ገጽታዋ እጅግ ግዙፍ ስለነበር የተገኘው ድል ከወታደራዊ ማሸነፍ ባሻገር ታላቅ ፖለቲካዊና ዲፕሎማሲያዊ ድልም ነበር። ልዕል ኃያሏ አሜሪካና በርካታ የአውሮፓ መንግሥታት የሻዕብያ ሠራዊት ጦርነቱን ከመጀመሩ በፊት ወደነበረበት ተመልሶ እንዲደራደር ኢሳያስን ሲመክሩት ሊያዳምጣቸው እንዳልቻለ ቀደም ሲል ገልጪዋለሁ። ኢሳያስ ባድመ ላይ ያልገመተው ወታደራዊ ሽንፈት ካጋጠመው በኋላ የዓረብ አገሮችን በተለይ ደግሞ ግብጽን፣ ሳውዲ ዓረብያንና የዓረብ ኤሚሬቶችን በስም እየጠራ እንዲታደጉት እየተማጸነ¹⁶ «አንዲት የዓረብ አገር በኢትዮጵያ ስትወረር እጅና እግራችሁን አጣጥፋችሁ ማየት የለባችሁም፤ ኤርትራን መደገፍ አለባችሁ፤» ይል ነበር። ይህ ጥሪ የኢሳያስ ኢትዮጵያን የማተራመስና የማዳከም ፕሮጀክት የብቻው እንዳልሆነና የአንዳንድ ዓረብ አገሮች በተለይም እንደግብጽ ያሉ አገሮች ድጋፍና ይሁንታ እንደነበረው መለክት ነበር። ለነገሩማ ኢሳያስ በየሜዳውና በየሥርቻው የዘራቸው ፈንጅዎች ግብጽ ሠራሽ መሆናቸውን የተጻፈባቸው የዓረብኛ ጽሑፍ ይመስክር ነበር። ከዓረብ አገሮች በገፍ መሣሪያ ገዝቶ ሊሆን ይችላል የሚል ድምዳሜ ላይ እንዳይደረስም ሻዕብያ በወቅቱ እንኳንስ በገፍ መሣሪያ ለመግዛትና ከሁለት መቶ ሺሕ ብላይ ለሚሆነው ሠራዊቱ ደመወዝም ለመክፈል ተቸግሮ ነበር። ከዚህ ሌላ ኢሳያስ ዓረቦችን ሲማጽን እንደጀመራችሁት እርዱኝ ማለቱ በመሣሪያ አቅርቦት ብቻ ሳይሆን በጣልቃ ገብነትም እርዱኝ ብሎ እንደመጠየቅ ይመስል ነበር። ለማንኛውም ዓረቦች ኢሳያስ ተላላኪያቸው ሆኖ እንዲያገለግላቸው እንጂ ጥሪውን ተቀብለው አብረውት ለመሞት ዝግጁ አልነበሩምና ከጎኑ የሚሰለፍ የሠራዊት ድጋፍ ሳይሰጡት ቀሩ።

¹⁶ የካቲት 19 ቀን 1991 ዓ.ም. በሻዕብያ ፊደሉ ጣብያ «በድምጺ ሐፋሽ ኤርትራ» በተደጋጋሚ በዓረብኛ የተላለፈ ጥሪ

የኢሕአዴግ ከፍተኛ የፖለቲካ አመራርና ከፍተኛ መኮንኖችን ያካተተው ማዕከላዊ እዝ የኢትዮጵያ የጦር ኃይል የባድመን ግንባር ካፈረሰና ከተማዋን ከተቆጣጠረ በኋላ ወድያውኑ በገርሁ ስርናይ ወይም በጸርና ግንባር ጥቃቱ እንዲቀጥል ወሰነ። ከሻዕብያ ጋር ከተደረጉት ውግያዎች ሁሉ ከፍተኛ ስሕተት፣ ምናልባትም በኢሕአዴግ የጦርነት ታሪክ ወደር የሌለው ስሕተት፣ የተፈጸመው የጸርናን ግንባር ለማጥቃት ሲወሰን ነበር። ይህ ግንባር ከባድም የበለጠ ትኩረት የተሰጠውና የሻዕብያን የስበት ማዕከል (*center of gravity*) ለማፍረስ ግዳጅ ተሰጥቶት ካያኛው ሜካናይዝር ጦርና ሌሎች ጠንካራ የተባሉ ክፍለ ጦሮች ተየሰማሩበት ነበር። የባድመን ግንባር ለማጥቃት የተላኩት ክፍለ ጦሮች በፍጥነት ወደ ጸርና ተመልሰው ድንገተኝነት ለማግኘት ቢሞክሩም አልተሳካላቸውም። አመራሩ በዚያ አስቸጋሪ መልክዓ ምድር ሻዕብያን ማጥቃቱን ብቻ አስቀድመው መደረግ የነበረባቸውን ዝግጅቶች በአግባቡ አልለየም ነበር። በባድመን ያጋጠመው ተግዳሮት ስከን ብሉ ውግያውን መቀመርና ለቀሪው ውግያ መዘጋጀት ይጠይቅ ነበር። ሆኖም የባድመን ውግያ በቅጡ ሳይገመገምና አዲስ የተያዘው ዕቅድ ዳግም ሳይመረምር በአስቸጋሪው መልክዓ ምድር ወደ ውግያ ተገባ።

በገርሁ ስርናይ ወይም በጸርና ግንባር የተደረገው ውግያ ጠላት የወገንን ኃይል በፈለገው የተኩስ ዓቅም እንዲያጠቃ ዕድል ሰጥቶት ነበር። በዚህ ገበታ መሰል መሬት ላይ ጠላት በዋነኝነት በከባድ መሣሪያ ተኩስ ከፍተኛ ጉዳት ያደረሰበት ሁኔታ ነበር። ከላይ እንደጠቀስኩት በወገን በኩል በዚህ መልክዓ ምድር የሚደረግን ውግያ ለድል ለማብቃት መወሰድ የነበረባቸውን ጥንቃቄዎችና ዝግጅቶች ባለመደረጉ ጥቃቱ ከመጀመሩ በፊት የከሸፈ ነበር። በዚህ አካባቢ የነበሩት የበላይ አዛዦች ውግያው በመልካም ሁኔታ እየተካሄደ እንዳልሆነ ገና ከጅምሩ ተገንዝበው ነበር። በቅርበት የነበሩት አዛዦች ቀርተው ከእርሱ ራቅ ብለን የነበርነውም ቢሆን ረፋድ ላይ የነበረውን የቁስለኛ ብዛት ስናይና የሻዕብያ ሚድያ የሚለውን ስንሰማ ውግያው እንደከሸፈ ተገንዝበን ውግያውን ቶሎ ከማቆም ሌላ አማራጭ እንደሌለ ዐውቀን ነበር። በበኩሌ ማዕከላዊ እዙና ግንባሩን ሲመሩ የነበሩትን ከፍተኛ መኮንኖች ሁኔታውን ቶሎ እንብበው የማያቀጣ ዕቅድ ተግባራዊ ለማድረግ ከመሞከር ይልቅ አልቻልንም ብለው ባለመወሰናቸው ከባድ ስሕተት ፈጽመዋል ባይ ነኝ።

በዚህ ግንባር የተደረገው የማጥቃት ሙከራ ይካሄድ የነበረውን ጦርነት ጉልበት በማሳጣት እንዲገነጫገጭ ከማድረጉም በላይ ሻዕብያዎች ዳግም የልብ ልብ ተሰምቷቸው የበለሳን ወንዝ ተሻግረው ወገንን ለማጠቃት እንዲሞክሩ ገፋፍቷቸዋል። መቼስ ስሕተት ለኛ ብቻ አልተወሰነም እንጂ ሻዕብያዎች እንደምንም ብለው ይህን የከሸፈውን ጥቃታቸውን ቢቀጥሉበት ኖሮ በወገን ላይ ሊደርስ የሚችለውን ኪሳራ ይበልጥ ከፍ ሊያደርጉት በቻሉ ነበር። ሆኖም ሻዕብያዎች የኢትዮጵያ ዋና የጦር ኃይል በዚህ ግንባር መረባረቡን ስለተገነዘቡ በፍጥነት ኃይላቸውን አሰባስበው ወደ ባድመን ግንባር ተመልሰው ከፖለቲካና ከዲፕሎማሲ አንጻር ከፍተኛ ኪሳራ ያደረሰባቸውን ሽንፈት ለመቀልበስና ዳግም ዝናቸውን ለማደስ መጋቢት 19 እና 20 ቀን 1991 ዓ.ም. በባድመን ላይ የመልሶ ማጥቃት ሙከራ አደረጉ።¹⁷ ይህ የጥቃት ሙከራ በኢትዮጵያ ሠራዊት ከባድ መልሶ ማጥቃት ከሸፎ ሻዕብያዎች ለሦስት ወራት ያህል ካገገሙ በኋላ እንደገና በሰኔ ወር መጀመሪያ በባድመን ግንባር ከአንድ ሳምንት በላይ የፈጀ የጥቃት ሙከራ አድርገው እንደገና ተሸነፉ። ሆኖም ግን ውግያው በወገን ማዕከላዊ እዝ ውስጥ የሐሳብ ልዩነትና መከፋፈልን ፈጠረ። የክፍፍሉ መንግሥትም የባድመን ግንባር በነበረው መልኩ ማስቀጠል ስለማንችል በድመንና አካባቢውን ለቀን ወደ ኋላ ተመልሰን ዓዲ ሃገራይና ዓዲ አውዓላ ያሉትን ከፍታ ቦታዎች ይዘን አዲስ የመከላከያ መሥመር እንዘርጋ፣ ያስቀመጥነው እስከ አሥመራ የመቀጠል

¹⁷ Walta Information Centre 2001, op.cit., p. 47.

ወታደራዊ ግብም ስለከሸፈ የዕርቁን መንገድ መከተል አለብን የሚል ነበር። የዚህ በማዕከላዊ እዙ የተንሸራሸረው ሐሳብ ዋና አቀንቃኝ መለስ ሆኖ የተወሰኑ የእዙ አባላትም ደግፈውት ነበር።

ማዕከላዊ እዙ በየቀኑ ይቀርብለት የነበረው መረጃ በወገን በኩል የነበረውን መዳከም የሚያመለክት ስለነበር የውግያ ግንባሩን ወደ ኋላ ለማሸጋሸግ መምከሩ በሐሳብ ደረጃ የሚወገዝ አይደለም። በወቅቱ አየር ኃይሉ የነበረው ተተኪሽ ተሟጦ በአውሮፕላን አብራሪዎችና በአውሮፕላኖች ጉዳት ሊያስከትሉ የሚችሉ አደገኛ ቦምቦችን እስከመጫን ድርሶ ነበር። አየር ኃይሉ ተተኪሽ አጥቶ ማጥቃቱን ሲያቆም ለአመራሩ የሚያስተላልፈው መልእክት ቀላል አልነበረም። ከዚህ ሌላ በኢትዮጵያ በኩል እግረኛው ጦር የሚጠቀምባቸው ተተኪሾችም ወደ ማለቁ ደርሰው ነበር። አራት ተከታታይ ከባድ ውግያዎች በመካሄዳቸው የነበረው ተተኪሽ ተሟጦ መጠባበቅያም አልነበረም። ሻዕብያ ጥቃቱን ከቀጠለ የባሰ ሽንፈት ሊያጋጥም እንደሚችል በመገመት የመከላከያ መሥመሩን ወደ ኋላ ማሸጋሸግና የሰላም ድርድር መሻቱ አማራጭ የለውም የሚለው ሐሳብ መነሻም ይህ ሁኔታ ነበር።

እነዚህ ችግሮች በተናጠል ሲታዩ በእርግጥም እንደመፍትሔ የቀረበው ከላይ የጠቀስኩት ሐሳብ አግባብ ነው ሊባል ይችላል። ሆኖም ሐሳቡ ለውሳኔ ከመቅረቡ በፊት ጠላት የነበረበትን ሁኔታ ማረጋገጡ ተገቢ ነበር። ማዕከላዊ እዙ መሠረት ያደረገው ጠላት ገና የማጥቃት ዓቅም ሊኖረው ይችላል የሚለውን ግምቱን እንጂ በመረጃ ላይ የተመረኮዘ ግምገማ አልነበረውም። ኋላ ላይ እንደታወቀው ሻዕብያ የኢትዮጵያ ሠራዊት በገርሁ ሰናይ ወይም በጸሮና ግንባር የፈጸመውን ዓይነት ስሕተት በባድመ ግንባር ፈጽሞ እንዲያውም ከኢትዮጵያ ሠራዊት የበለጠ ኪሳራ አጋጥሞት ነበር። ሻዕብያ በባድመ ለአስር ተከታታይ ቀናት ባደረጋቸው ውግያዎች ያለውን ኃይል በሙሉ አሟጦ አንዱ ከፍለ ጦሩ ከጥቅም ውጭ ሲሆን ሌላውን እየተካ ከፍተኛ የሰው ኃይል እጥረት አጋጥሞት፤ ወደ መጨረሻው ጭራሽ ማጥቃት ወደማይችልበት ደረጃ ድርሶ ነበር። አየር ኃይሉም ባድመ በቁጥጥር ከዋለበት ቀን ጀምሮ ከእንቅስቃሴ ውጭ ሆኖ ነበር። ይኸ የሆነውም በውግያው ሂደት የኢትዮጵያ አየር ኃይል ሁለት የሻዕብያ ኤፍ 15 አውሮፕላኖችን አቃጥሎ ከጥቅም ውጭ በማድረጉና የወገን ራዳርና አየር ኃይል በሻዕብያ ላይ የበላይነትን በመጎናጸፋቸው ነበር። ይህን የሻዕብያን ሁኔታ በግንባር የነበሩ የጦር አዛዦች ቢገነዘቡትም ማዕከላዊ እዙ ግን ስለሁኔታው ያን ያህል ግንዛቤ ስላልነበረው ባድመን የመልቀቅና የመታረቅ ውሳኔ ላይ የመድረስ ክርክሩን አሟጥፎ ነበር።

ይህ ባድመን የመልቀቅና አዲስ የመከላከያ መሥመር የማቋቋም ሐሳብ እንደተሰነዘረና ይህን መሠረት ያደረገ ውሳኔ ላይ ከተደረሰ፤ ሊያስከትለው የሚችለውን እንድምታ እንዳስብበት ከማዕከላዊ እዙ በተወልደ አማካይነት መልእክት ድርሶኝ ነበር። ነገሩ ስለከነከነኝ በባድመ ግንባር ውግያው ቆሞ ስለነበር እየታሰበ ያለው እርምጃ ከመወሰዱ በፊት በግንባር ያለውን ሁኔታ ለመቃኘት እስከ ባድመና ከዚያም ዐልፎ የኢትዮጵያ ሠራዊት እስከ መሸገበት እስከ ላዕላይ ዴዳ አካባቢ ሄድኩኝ። እንዳየሁትም ለአስር ተከታታይ ቀናት የተዋጋው የኢትዮጵያ ሠራዊት ሞራልና ወኔ ከፍተኛ ነበር፤ አዛዦቹም ተረጋግተው ነበር። ጄኔራል ሰዓረ መኮንንና ሌሎች የሠራዊቱን አባላት ሳንጋግርም የሰጡኝ አስተያየት ማዕከላዊ እዙ ከነበረው ግንዛቤ ፍጹም የተለየ ነበር። በሻዕብያ ላይ የደረሰው ኪሳራ እጅግ ከፍተኛ ከመሆኑ የተነሣ እንኳን በኢትዮጵያ ላይ ጥቃት ሊፈጽምና ራሱን ለመከላከል እንዳዳገተው ገለጹልኝ። የሻዕብያን ተከታታይ ጥቃቶች በቅርብ ሲመክቱ የነበሩት አዛዦች ሁኔታውን በትክክል አንብበው ሻዕብያዎች ከቀን ወደ ቀን እየተልፈሰፈሱና ዓቅም አያጡ መሄዳቸውን ያመለክቱ ነበር። ያም ሆኖም በኢትዮጵያ በኩልም በጦርነቱ የመሰላቸት ስሜት (battle

fatigue) የነበራቸው በርካታ የሠራዊት አባላት ነበሩ። ይህን ለማስተካከል የግምገማና የማጋለጥ እንቅስቃሴ ከመኪያሄዱም ሌላ፤ ግንባሩ በተረጋጋ ሁኔታ ላይ ይገኝ ስለነበር ከባድ መግፈግና ድርድርን ማቀንቀን ታላቅ ስትራቴጂያዊ ስሕተት እንደሆነ ተገንዝቤ ነበር። የነበረው ሁኔታ ለማዕከላዊ እዙ ለምን በትክክል እንዳልተላለፈ ግን አልገባኝም።

በበኩሌ ይህን በባድ መግንባር የተገነዘብኩትን ሁኔታ ይገፍ ወደ አክሱም እንደተመለስኩ ተወልደ ወልደ ማርያም ከአዲስ አበባ ደውሎልኝ የሠራዊቱን ወታደራዊና ፖለቲካዊ ሁኔታ ገልጬለት ሁኔታው የተረጋጋ ቢሆንም ከፍተኛ የፖለቲካ ሥራ እንደሚሻ ነግሬው ነበር። ይህን ስገልጽለት ግንዛቤዬን በጽሑፍ እንድልክ ሐሳብ ሰጥቶኝ የተገነዘብኩትን ሁሉ በጽሑፍ አስፍሬ ለማዕከላዊ እዙ ላኩኝ። ማዕከላዊ እዙም ይህንንና ሌሎች መረጃዎችን አክሎ የግፈግፈግና አዲስ ግንባር የመፍጠር ሐሳቡን ለወጠ። እንዲያውም ተተኪሽ አንሶ እንጂ ሻዕብያን አጥቅቶ እስከ ሩቅ ርቀት ማሳደድ እንደሚቻል ተረጋገጠ። የተወሰነ የኢትዮጵያ ሠራዊት በዚሁ በባድ መግንባር ማይ ቆቃሕ በተባለ አካባቢ የነበረውን የምሽግ አቀማመጥ ለማሻሻል ሲል በሻዕብያ ላይ በከፊተው መጠነኛ ጥቃት ሻዕብያ በቀላሉ እንዲፈረጥ አድርጎ ነበር። ጥቃቱ ተጠናክሮ ቢቀጠል ኖሮ ሻዕብያዎች ለከፍተኛ ኪሳራና ሽንፈት በተዳረጉ ነበር። ሆኖም በወገን በኩል በቂ ተተኪሽ ስላልነበር ቁማር መጫወት አያስፈልግም ተብሎ ጥቃቱ በነበረበት እንዲቆም ተደረገ።

ሻዕብያ ከነበረው ዓቅም አንጻር ሊያጠቃ አይችልም ከሚል ግምገማ በመነሣት ግንባሩ ወደ ጓላ እንዳያሸገሽው ውሳኔ ላይ ቢደረሰም ከሻዕብያ ጋር ተደራድረን እንገላገል የሚለው ሐሳብ ግን በነመለስ መቀንቀኑ አልቀረም። መለስ ከእንግዲህ ወዲህ የሚደረገው ውግያ ሁለታችንንም ለመደፍጠጥ ካልሆነ በስተቀር ሌላ ፋይዳ የለውም፤ የሰላም ስምምነት ተፈራርመን እንረፍ የሚለውን ሐሳቡን አጠናክሮ ቀጠለ። መደፍጠጥ ወይም በትግርኛ «ምጅፋሶ» በነመለስ በወቅቱ ይነገር የነበር የተስፋ መቁረጥና እጅ የመስጠት ቃል ነበር። ያም ሆኖ ይህ ሐሳቡ በማዕከላዊ እዙ አብዛኛው አባላትና በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ በኩል ተቀባይነት ባለማግኘቱ የመጀመሪያው ዙር ጦርነት ባድመን በማስመለስና በኢሕአዴግ አመራርና በማዕከላዊ እዙ ከፍተኛ የሐሳብ ልዩነት በመፍጠር ተቋጩ።

11. የኢትዮጵያ ሠራዊት ለሁለተኛው ፍልሚያ መዘጋጀት

መለስ የድንበሩን ችግር ለመፍታት የሚያስችለንን ስምምነት ለማድረግ እየተቃረብን ነው የሚል ተስፋ ቢኖረውም የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት የነበርነው ብዙዎቻችን ግን ድርድሩ የኢትዮጵያን ሉዓላዊነትና ጥቅም በሚያስጠብቅ መንገድ እየተካሄደ እንዳልሆነ ተገንዝበን አሁንም የሚያዋጣው ኃይል በማጠናከር ሚዛኑን መለወጥ ነው የሚል ድምዳሜ ላይ ደርሰን ነበር። ይህን የብዙኃኑን አመለካከት መለስ ከጅምሩ አልተቀበለውም ነበር። ቀደም ሲል እንደገለጽኩት መለስ ሻዕብያ የአገራችንን ሉዓላዊነት በእብሪት ደፍሮ በወረረበት ወቅት እንኳን ጉዳዩ ወደ ፓርላማ እንዳይተላለፍ ተከራክሮ ነበር። ከዚያም በኋላ ሻዕብያ ባድመን ዳግም ሲያጠቃ የተፈጠረውን ሥጋት በመቋቋም ፈንታ ጦርነቱ ከእንግዲህ ከመተላለቅ ያለፈ ፋይዳ ስለማይኖረው ተደራድረን እንገላገል የሚል ሐሳብ ያራምድ እንደነበር ገልጬዋለሁ። ያም ሆነ ይህ አይበገሬው የአገራችን ሠራዊት ሻዕብያ የፈጠረውን ሥጋት በማስወገዱ ሁኔታው መለስ በፈለገው አቅጣጫ ካለመሄዱም ሌላ ከባድ መውግያ በኋላ የኢትዮጵያ የመደራደር ዓቅም እጅጉን ከፍ አለ።

ከሻዕብያ ጋር ድርድር እየተኪያሄደ በነበረበት ወቅትም ቢሆን በርካታ የኢትዮጵያ ግዛቶች በተለይ ዛጎንበላ፤ ስትራቴጂካዊ የሆኑት የዓይጋና የዓሊተና መሬቶች እንዲሁም በቡሬ

ግንባር የተወሰኑ ግዛቶች በሻብያ ቀጥጥር ሥር ነበሩ። እነዚህን የአገራችንን ሉዓላዊ ግዛቶች በዲፕሎማሲያዊ መንገድ ብቻ ለማስመለስ መሞከር የዋህነትና ዲፕሎማሲ ራሱ የኃይል ሚዛን ውጤት እንጂ የመደራደር ችሎታና ጮሌነት ውጤት እንዳልሆነ አለመገንዘብ ነው። ሻብያ ዲፕሎማሲን ጊዜ ለመግዛትና ነፍስ ለመዝራት ሲጠቀምበት በኢትዮጵያም በኩል በአብዛኛው የኢሕአዴግ አመራር ይበልጥ ራሳችንን ለማጠናከር ልንጠቀምበት ይገባል የሚል አስተሳሰብ ከመንጸባረቁም በላይ የውሳኔ ሐሳብ ሆኖ ነበር። ባድመን ከማስመለሳችን በፊት ዋነኛው የውሳኔ ማዕከል ወታደራዊ ማዕከላዊ እዙ ሆኖ ቢቆይም ባድመን ካስመለሰን በኋላ ግን ማዕከላዊ እዙ የንትርክ ማዕከል ሆኖ ነበር። ይነሡ በነበሩ ወታደራዊ ጉዳዮች ላይም በቀላሉ መግባባት አቅቶት እነ መለስ በአንድ በኩል እነ ተወልደ ደግሞ በሌላ በኩል ተሰልፈው መካረር ተፈጥሮ ነበር።

ይህ በማዕከላዊ እዙ ውስጥ የነበረው አለመግባባት ነገሮች በሚፈለገው ፍጥነትና አቅጣጫ እንዳይታዩ ደንቃራ እየሆነ መሄዱ አንዳንድ የኢሕአዴግ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላትን አሳስቦ ነበር። ዐልፎ ዐልፎ ማዕከላዊ እዙ የሚያነሣቸውና ውሳኔ የሚሰጥባቸው ጉዳዮች ወታደራዊ ነክ ብቻ ሳይሆኑ ፖለቲካዊም ጭምር ነበሩ። እንዲያውም እያንዳንዱ ወታደራዊ ውሳኔ በቀጥታም ይሁን በተዘዋዋሪ መንገድ ፖለቲካዊ እንድምታ ነበረው። ለምሳሌ ያህል ባድመን ከተቆጣጠርን በኋላ ወደ ኋላ አፈግፍገን መከላከያ መሥመር እናበጅ ሲባል ጉዳዩ ወታደራዊ ብቻ አልነበረም። ከዚህ ተያይዞም በወታደራዊ አግባብ ዓላማችንን ለማሳካት ስለማንችል ወደ ድርድር ገብተን የምናገኘውን ይዘን እንወጣ ሲባልም ጉዳዩ ወታደራዊ ብቻ አልነበረም። እነዚህ ጉዳዮች ከፍተኛ አገራዊና ፖለቲካዊ እንድምታ ነበራቸው። ስለሆነም ማዕከላዊ እዙ ከሥልጣኑ ውጭ የሚወስናቸውን ውሳኔዎች ለመቆጣጠርና በውስጡ የነበሩትን ጎታች አካሄዶች ለመግታት የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኃላፊነቱን መወጣት እንዳለበት ሐሳቦች ይንሸራሸሩ ነበር። በመሆኑም የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ከቀድሞው በተለየ ሁኔታ በየሁለት ሳምንቱ አንድ ጊዜ እየተሰበሰበ በኢትዮ-ኤርትራና በሌሎች አንገብጋቢ ጉዳዮች ላይ እንዲወያይና ውሳኔዎችን እንዲያሳልፍ ስምምነት ላይ ተደረሰ። አብዛኛዎቹ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባላት በአዲስ አበባና ከአዲስ አበባ በቅርብ ርቀት ስለነበሩ በሰብሰባው ለመገኘት ባይቸገሩም ከመቀሌና ከባሕር ዳር ለምንመጣው ግን በየሁለት ሳምንቱ አዲስ አበባ መምጣቱ ያስቸግረን ነበር። በወቅቱ በጦርነቱ ምክንያት የኢትዮጵያ አየር መንገድ ወደ ትግራይ የሚያደርገውን በረራ አቋርጦ ስለነበር አንዳንዴ የአየር ኃይል አውሮፕላን አልፎ አልፎም የኢትዮጵያ አየር መንገድ ቻርተር አውሮፕላን እየተላከልን በተካሄዱት ሰብሰባዎች ሁሉ ተሳትፈናል።

የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ባደረጋቸው ተከታታይ ስብሰባዎች የዲፕሎማሲ ጥረቱን እየቀጠልን፤ የመከላከያ ኃይላችንን ማጠናከሩ፤ አማራጭ የለውም የሚል ስምምነት ላይ ደርሶ ነበር። ሻብያዎች የአገራቸውን ወጣቶችና እስከ ጎምሳ ዐምስት ዓመት ዕድሜ የሚሆናቸውን ለሠራዊቱ እንደመለመሉ ሁሉ፤ ኢትዮጵያም ያላትን ዕምቅ ዓቅም ተጠቅማ ተጨማሪ የሰው ኃይል መመልመል አለባት የሚል ውሳኔ ጸደቀ። ኤርትራ ያላትን የሰው ኃይል በሙሉ አሟጣ ስትጨርስ፤ ኢትዮጵያ ግን በብዙ ሚልዮን የሚቆጠር ተጠባባቂ ኃይል ለመመልመል መቻሏ ከስትራቴጂ አንጻር ለኢትዮጵያ ዕድል ይሰጣል የሚል አስተሳሰብም ነበር። ያም ሆነ ይህ፤ ውሳኔውን መሠረት በማድረግ እጅግ በአጭር ጊዜ በብዙ ሺሕ የሚቆጠሩ ወጣቶች ከየክልሉ እንዲመለመሉ ዳግም በኢሕአዴግ ጽሕፈት ቤት ጥሪ ተደርጎ ወጣቶቹ ተመልምለው ለወታደራዊ ሥልጠና ተዘጋጁ።

ከዚህ የወጣቶች ምልመላ ጎን ለጎንም የማሠልጠኛ ማዕከላት እንዲከፈቱ ተወስኖ ማዕከላቱን በአሠልጣኞች፤ በሎጂስቲክስ አቅርቦትና በመሠረተ ልማት ረገድ የማዘጋጀት ዕቅድ ወጥቶ

በአጭር ጊዜ ውስጥ ዝግጅቱ ተጠናቀቀ። ይህ በብዙ ሺሕ የሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያን ወጣቶችን ማሠልጠን ሠራዊቱን የማጠናከር አንዱ ተግባር ሲሆን ሌሎች መሠረታዊ ክንውኖችም በዝግጅቱ ተካተው ነበር። ከነዚህም አንዱ፣ ከአሁን በፊት የተመለመለውና በባድመና በሌሎች ግንባሮች የተዋጋውን ሠራዊት እንደገና የማሠልጠንና የማደራጀት ተግባር ነበር።

የመጀመሪያው የባድመና የጸሮና ግንባር የማጥቃት እንቅስቃሴ ተካሂዶ የታቀደው የሻዕብያን ሠራዊት የመደምሰስ ግብ አለመሳካት በማዕከላዊ እዙ፣ በፖለቲካ አመራሩና በሠራዊቱ ውስጥ ጥያቄዎችን ማስነሣቱ አልቀረም። የተቀመጠው ዕቅድና ግብ ያልተሳካው ለምንድን ነው? የሚለው ጥያቄ በአግባቡ ሳይመለስ ዳግም ወደ ጦርነት ከመግባት ይልቅ ቆም ብሎ ጉዳዩን መገምገም አስፈላጊ ሆነ። በመሆኑም በየደረጃው ያሉ የሠራዊት አካላትና ማዕከላዊ እዙ የየራሳቸው ግምገማ አካሂደው በተናጠል ያደረጉትን ግምገማ ሰፋ ባለ መድረክ እንዲያቀርቡ ከየግንባሩ የተውጣጡ አዛዦችና ማዕከላዊ እዙ በተገኙበት በባድመ ግንባር፣ በዓዲ ሃገራይ ከተማ ለአንድ ሳምንት ያህል ግምገማው ተካሂደ። በዚህ ግምገማ የሠራዊቱም ይሁን የማዕከላዊ እዙ አባላት ያልነበርነው አዲሱ ለገሰና ገብሩ ብቻ ነበርን።

ግምገማው በአጠቃላይ ትክክለኛ ችግሮችን ነቅሶ ለማውጣት ቢችልም መሠረታዊ ችግሮች እንዳይታዩ የሚያደርጉ አዝማሚያዎችም ይታዩ ነበር። መሠረታዊ ባልሆኑ ጉዳዮች ላይ የማትኮር አዝማምያ ከተገለጹባቸው አንዱ የጸሮና ግንባር ጥቃት ያልተሳካው በግንባሩ የነበሩ አንዳንድ አዛዦች ግዴታቸውን በሚገባ ስላልተወጡ ነው የተባለበት ነበር። ይህ ግምገማ የስትራቴጂያዊ አመራሩን ስሕተት ሳይመለከት ዝቅተኛ አዛዦችን ስለባ የሚያደርግ እንደሆነና የችግሩ ምንጭ የማዕከላዊ ወታደራዊ እዙና የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ እንደሆነ የተወሰኑ ወገኖች ያሳስቡ ነበር። በዚህ መሠረትም በግምገማው ሂደት ችግሩ የተወሰኑ አዛዦች የፈጠሩት ሳይሆን በአጠቃላይ የስትራቴጂያዊ አመራር አሰጣጥና የቀየሰነው የውግያ ስልት ችግር እንደሆነና የሻዕብያን ሠራዊት ለመደምሰስ ያደረገው እንቅስቃሴ አቅጣጫ የተሳሳተ እንደነበር ተገመገመ። ግምገማው በተፈለገው አቅጣጫ ስለሂደም የሠራዊቱ አመራርና አደረጃጀት ዳግም ታይቶ እንዲስተካከል በሥልጠና፣ ስልትና ኦፕሬሽን ረገድም መሠረታዊ ለውጦች እንዲደረጉ ተብሎ በሌሎች ጉዳዮች ላይም ስምምነት ላይ ተደረሰ።

የዓዲ ሃገራይ ግምገማ ከተደረገ በኋላ ማዕከላዊ እዙና በተለይ የበላይ የጦር አዛዦች ብሩህ ዕይታ አዳብረው በግምገማው የተነሡትን ጉዳዮች በመቀመርና በማዳበር እጅግ የተጠናከረ ሠራዊት ለመፍጠርና መሠረታዊ ለውጥ ለማድረግ ቆርጠው የተነሡ ይመስል ነበር። አቅጣጫው ከተነጠረ በኋላ ተግባራዊ በማድረግ ረገድ የሠራዊቱ አዛዦች ከፍተኛ ሚና ተጫውተዋል። ሠራዊቱን ለማጠናከር የሚያደርጓቸው ተጨባጭ እንቅስቃሴዎች ለድል የሚያበቁ እንደሆኑም በቀላሉ ለመገንዘብ ይቻል ነበር። ይህን ስል ማዕከላዊ እዙንና በየደረጃው የነበሩትን የሠራዊት አባላት ሚና ዝቅ ለማድረግ አይደለም። መሠረታዊ አቅጣጫው ከማዕከላዊ እዙ ባይሰጥና የሠራዊቱ አባላት ባይቀበሉት፣ በሐሳቡ ባይስማሙና ባያዳብሩት፣ ኖሮ የአዛዦቹ ጥረት ብቻውን ለውጥ ያመጣ ነበር የሚል እምነት የለኝም።

ከወታደራዊ አዛዦችጋ በምንገናኝባቸው አጋጣሚዎች ሁሉ የሠራዊቱን ዝግጁነት በተመለከተ መረጃ እንለዋወጥ ነበር። መረጃ ከሚሰጡን አንዱም የሠራዊቱ ኤታ ማገር ሹም ጸድቃን ነበር። ጸድቃን የመጀመሪያው የማጥቃት ሙከራ መደናቀፍ እጅግ ካሳሰባቸው አንዱ እንደነበር በሁለት አጋጣሚዎች አጫውቶኛል። በአንድ ወቅት መቀሌ አብርሃ ካስል ቁጭ ብለን ስናወራ፤ «ሻዕብያን ልክ ሳናስገባና የሚገባውን ቅጣት ሳንሰጠው ቀና ብዬ ሕዝብ ፊት

ለመሄድ አፍራላሁ፤ ሕዝቡ የሚያስፈልገንን ሁሉ አቅርቦልን ወደ ጦርነት ገብተን ግባችንን ባለማሳካታችን ከፍተኛ ጎፍረት ይሰማኛል። ይኸን ሳላሳካ በአደባባይና በሕዝብ ፊት ለመታየት ፍላጎት የለኝም» ብሎኝ ነበር። ይህ አነጋገሩ ቀልቡን በሙሉ ቀደም ሲል ያልተሳካውን ወታደራዊ ድል ለማሳካት እንደሰጠ አመልክቶኝ ነበር።

በሌላ ጊዜ ሰንገናኝ ደግሞ አንዳንድ የህወሓት/ኢሕአዴግ ፖለቲከኞች የሻዕብያን ሠራዊት የማጥቃቱን ተግባር ቀላል እንደሚያደርጉት አጫውቶኝ በተለይ በወታደራዊ ዝግጅቱና በአመራሩ ያለውን ችግር ሳያገናዝቡ ይሰጡት የነበረው መግለጫ ከፍተኛ ጫና ያሳድርበት እንደነበር ነግሮኛል። «ፖለቲከኞቹ በሚያደርጓቸው ቃለ ምልልሶች አፋቸውን ሞልተው ሻዕብያን አጥቅተን በቀላሉ እንደምናሸንፍ ሲናገሩ ይገርመኛል። እንዲህ በፍጹምነት መናገር አንኳን ለፖለቲከኞች ለወታደራዊ አዛዦችም ይከብዳል። የዚህ ዓይነቱ የፖለቲከኞች አገላለጽ ከባድ ተጽዕኖ ስለሚያሳድርብኝ ማንኛውም ፖለቲከኛ በወታደራዊ ጉዳይ ላይ መግለጫ ባይሰጥ አመርጣለሁ» ይልም ነበር። አንዳንድ የሚያሳስቡትን ነገሮች በዚህ መንገድ ቢገልጽም ወታደራዊ ዝግጅቱ ግን በሚያስተማምን ሁኔታ እየተካሄደ እንደሆነና የኢትዮጵያ ሠራዊት ሻዕብያ ሊቋቋመው በማይችልበት መልኩ እየተገነባ እንደሆነ ይገልጻልኝ ነበር። በእርግጥ ጻድቃን የሠራዊቱ ጠቅላይ ኤታ ማዦር ሹም በመሆኑ ስለ ወታደራዊ ዝግጅቱ የተሟላ መረጃ ቢኖረውም ከሌሎች የበታች ሹማምንቶቹም ይሰማ የነበረው ካለፈው በእጅጉ በበለጠ የሻዕብያን ጦር ለመደምሰስ የሚያስችል ዐቅም እንደነበረን ነው። ይህን መረጃ ያገኝ፣ ይከታተልና ይገመግም የነበረው የፖለቲካ አመራሩም የተደረገው ዝግጅት ሻዕብያን ድባቅ ለመምታት እንደሚያስችል እርግጠኛ ነበር።

12. ለቀድሞው ጦር አባላት የተደረገው አገራዊ ጥሪ

ኢሕአዴግ የደርግን ሠራዊት በደፈናው በፀረ-ሕዝብነት፣ በፀረ-ዴሞክራሲያዊነትና በወንጀለኝነት ይፈርጅ ስለነበር በአየር ኃይልና በአንዳንድ በተወሰኑ ተተኪ በሌላቸው ሙያዎች ጥቂት የቀድሞ ጦር አባላት ከመቅረታቸው በቀር የቀድሞው ጦር አባላት እንደተበታተኑ ቀደም ሲል ገልጫለሁ። ሆኖም ሻዕብያን ዳግም ለማጥቃት በተደረገው ዝግጅት ይህ ጉዳይ በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ተነሥቶ በአብላጫ ድምጽ አገራዊ ጥሪ ተደርጓላቸው ሉዓላዊነታችንን ለማስከበር በምናደርገው ጦርነት የበኩላቸውን እንዲያደርጉ ተወሰነ። በተለይ ሠራዊቱ ለሚጠየቀው ግዳጅ ብቁ ሆኖ እንዲገኝ የቀድሞው ጦር አባላት በሥልጠናና በተዋጊነት እንዲሳተፉ ተደርጎ በየግንባሩ ተሰማርተው ወታደራዊ ክህሎታቸውንና ዕውቀታቸውን ለሠራዊቱ በማጋራትና ሌት ተቀን ተግተው በመሥራት በአጭር ጊዜ ውስጥ በአካል፣ በሥነ ልቦናና በመሣሪያ አጠቃቀም ረገድ እጅግ ጠንካራ የሆነ ሠራዊት እንዲፈጠር ከፍተኛ አስተዋፅኦ አድርገዋል። ይህን በሚያደርጉበት ጊዜም ከቆየው የኢሕአዴግ ሠራዊት የገጠማቸው ግልጽ ተቃውሞ አልነበረም። እንዲያውም የኢሕአዴግ ሠራዊት አባላት ከነእርሱ ሊገኝ የሚችለውን ዕውቀትና ክህሎት ለመቅሰም ተግተው ይሞክሩ ነበር። በተዋጊነት የተሰማሩትም የቀድሞ ጦር አባላት እንዲሁ በከፍተኛ እልክና ወኔ ወደዋ ጦር ግንባሩ ዘምተው የራሳቸውን ክፍለ ጦር ለመመሥረት ችለዋል። አንዳንዶቹም በዚህ አጋጣሚ ሲናገሩ «ዱሮውንም ሞራላችንን የነካውና ለሽንፈት ያበቃን የህወሓት ሠራዊት እንጂ ሻዕብያ ብቻውን ቢሆን ኖሮማ እንተያይ ነበር። አሁን የህወሓት/ኢሕአዴግ ጦርና የቀድሞ ጦር አንድ ላይ ተሰልፈን ታሪክ እንሠራለን፤ የሚያኮራ የድል ውጤትም እናስመዘግባለን» ይሉ ነበር።

የቀድሞ ጦር አባላት ሉዓላዊነታችንን ለማስከበር በሚደረገው ጦርነት እንዲሳተፉ ጥሪ ቀርቦላቸው መልካም ምላሽ ቢሰጡም ጉዳዩ በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባላት ዘንድ

አንድ የልዩነት ነጥብ ሆኖ ነበር። በተለይ መለስ በዚህ የቀድሞውን ጦር አባላት በጦርነቱ በማሳተፍ ጉዳይ ላይ ከፍተኛ ተቃውሞ ነበረው። አብዛኛው የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባል የተቀበለው አቋም ሆኖበት እንጂ ውሳኔውን አምኖበት አልተቀበለውም ነበር። መለስ ፀረ-ሕዝብና የትምክሕተኞች መሣሪያ የነበሩ የቀድሞ ጦር አባላትን በዚህ አገራዊ ግዳጅ ማካተቱ የኢሕአዴግን ሠራዊት ሕዝባዊነት ሊያበላሽ ይችላል የሚል አቋም ነበረው። ይህ የመከራከሪያ ሐሳብ ግን አሳማኝ አልነበረም፤ ምክንያቱም አንድ ሠራዊት ፀረ-ሕዝብ ሊሆን የሚችለው በፀረ-ሕዝብ ፓርቲና መንግሥት ሲመራ እንጂ ዴሞክራሲያዊ ነኝ በሚለው የኢትዮጵያ ገዢ ፓርቲ እየተመራ አልነበረና። ከዚህ ሌላ የኢትዮጵያ ሠራዊት ቢያንስ በሕገ መንግሥት ደረጃ ከፖለቲካ ወገንተኝነት ነጻ እንደሚሆንና ለአንድ ፓርቲ ሳይወግን በፖለቲካ ጉዳዮች ጣልቃ እንደማይገባ ተደንግሳ ነበር። ይህ ጉዳይ እንደ ብዙ ሌሎች ድንጋጌዎች ተግባራዊ ባይሆንም ሠራዊቱ ለአንድ ፓርቲ ታማኝ ሆኖ ፀረ-ሕዝብና ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ሆኖ ጭፍጨፋ እንዳያካሂድ ቀይድ የሚጥልበት ነበር። በሌላ በኩል የቀድሞው ጦር እንደማንኛውም ኢትዮጵያዊ ዜጋ የአገሩን ሉዓላዊነት የማስከበር ግዴታ ሲኖርበት በሠራዊቱ ውስጥ ገብቶ የማገልገል መብቱንም ሕገ መንግሥቱ ያልነጠቀው ስለነበር ይህን መብቱን መከልከል ትክክል አልነበረም። እንኳን አገር በተወረረበትና ለአደጋ በተጋለጠበትና በሌላም ወቅት ቢሆን የቀድሞው ጦር በሠራዊቱ እንዳያገለግል የሚከለክለው ሕገ መንግሥታዊ ድንጋጌ አልነበረም። ከዚህ አኳያ ፀረ-ሕዝብና ፀረ-ዴሞክራሲ ሊባል የሚችለው ዜጎች ሕገ መንግሥታዊ መብቶቻቸውን እንዳይጠቀሙ ገደብ ለመጣል የሚቃጣ ግለሰብ፣ ቡድን ወይም ፓርቲ ነው።

የቀድሞው ጦር የአገሩን ሉዓላዊነት እንዲያከበር ጥሪ የተደረገለት የኢሕአዴግን ጦር እንዲተካ ወይም እንዲመራ ሳይሆን የነበረውን ዕውቀት፣ ክህሎትና ዓቅም ለጦሩ እንዲያጋራ ነበር። የቀድሞው ጦር አባላት ሻዕብያን ለመዋጋት ታጥቀው ተነሥተው ሳለ ይህ መሆን የለበትም ብሎ መከራከርም በተጨማሪም የኢትዮጵያን ሠራዊት ከማዳከምና በተነጻጻሪም የሻዕብያን ሠራዊት ከማጠናከር አይለይም። መለስ አስቦበትም ይሁን ሳያስብበት የቀድሞው ጦር የአገር ሉዓላዊነትን ለማስከበር በሠራዊቱ መካተት የለበትም ሲልም የአቋሙ ውጤት ሻዕብያን ማጠናከር ነበር። ሆኖም ቀደም ሲል እንደገለጽኩት አብዛኛው የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባል የቀድሞውን ጦር በጦርነቱ እንዲሳተፍ ጥሪ እንዲቀርብለት ተስማምቶ አባላቱም ከያሉበት ተሰባስበው ዕቅዱ የነበራቸው በአሠልጣኝነት ቀሪዎቹ ደግሞ በአንድ ክፍለ ጦር ተደራጅተው ለቀጣዩ ግዳጅ ዝግጁ ሆኑ።

13. የአፍሪካ አንድነት ድርጅት /አኦድ/ የዕርቅ ሐሳብ

13.1 በአሜሪካና በአኦድ አስማሚዎች የጸደቀው ሰነድ

የኢሕአዴግ አመራርና ወታደራዊ ማዕከላዊ እዙ የኢትዮጵያን ሠራዊት በማጠናከር ተጠምዶ ሳለ በዲፕሎማሲው መስክ ከፍተኛ ጫና ይደርስበት ነበር። ቀደም ሲል የጠቀስኩት አኦድ ያቋቋመው አስታራቂ ቡድን የሰላም ማዕቀፍ በሚል ያዘጋጀውን ሰነድ ለሁለቱ ተቀናቃኝ ወገኖች ከወረወረ ጀምሮ በአንድ በኩል ከአስታራቂዎቹጋ በሌላ በኩል ደግሞ በኢሕአዴግ አመራር ውስጥ ከፍተኛ ንትርክ ነበር። የመጀመሪያው የአኦድ መሠረታዊ ሰነድ ማለትም የስምምነት ማዕቀፉ (framework agreement) የኢትዮጵያን ሉዓላዊነት የሚያስከብሩ ሐሳቦችን ባለማካተቱ መብራራትና መለወጥ ያለባቸው ሐረጎችና አንቀጾች ተጠቅሰው ለአስታራቂው ቡድን እንዲላኩ በድምጽ ብልጫ እንደወሰንን ቀደም ሲል ገልጬዋለሁ። አስታራቂው ቡድን ላቀረብናቸው ጥያቄዎች መልስ ቢሰጠንም ሻዕብያ በርካታ ጥያቄዎችን በመደርደር ሰነዱን አልቀበልም ማለቱንም እንዲሁ ገልጬዋለሁ።

በመጨረሻም ሻዕብያ ባድመ ላይ ባደረገው ብርቱ ወታደራዊ ጥቃት በመዳከሙ ሰነዱን ያለ ምንም ቅድመ ሁኔታ ተቀብሎት ነበር።

ሻዕብያ የአኦድ የስምምነት ማዕቀፉን የተቀበለው ጊዜ ለመግዛትና ነፍስ ለመዝራት እንጂ ወራሪነቱን አምኖ ከኢትዮጵያ ህገመንግሥት በሰላም ለመኖር አልነበረም። ሰነዱን እቀበላለሁ ካለ በኋላም ለአስማሚዎቹ ያቀረባቸው ቅድመ ሁኔታዎችም እምብዛም አልተለወጡም ነበር። በዚህ መካከል አሜሪካኖችና የአኦድ እንደገና «በኢትዮጵያና በኤርትራ መካከል የተፈጠረውን አለመግባባት ለመፍታት የቀረበው የአኦድ የስምምነት ማዕቀፍ የማስፈጸሚያ አግባብ» የሚል አዲስ ሰነድ አርቅቀው ሐምሌ 7 ቀን 1991 ዓ.ም. አልጄር ላይ ለተሰበሰበው የአፍሪካ መሪዎች ጉባኤ ቀርቦ ጸደቀ።¹⁸ ሰነዱ ጉዳዩ ለሚመለከታቸው ለሁለቱ አገሮች የተሰጠው ለአኦድ ከመቅረቡ ከሁለት ቀናት በፊት ስለነበር የኢሕአዴግ አመራር አልተወያየበትም ነበር። ሆኖም በአልጄር ስብሰባ የተገኘው መለስ ዜናዊ አመራሩ ገና ያልመከረበትን ሰነድ በግሌ በመርሕ ደረጃ ተቀብሎዋለሁ የሚል ይፋዊ መግለጫ ሰጠ። አንዳንዶቻችን ቀድሞውንም ቢሆን በተደጋጋሚ መለስንና ኢሳያስን ሲያገኙ የነበሩት አሜሪካኖችና የአኦድ አግባቢዎች የመለስን ይሁንታ ሳያገኙ ሰነዱን ለአኦድ ያቀርባሉ የሚል ግምት አልነበረም።

ሰነዱ በአልጄር ስብሰባ ከጸደቀና መለስ በይፋ በመርሕ ደረጃ ተቀብሎዋለሁ ካለ በኋላ ለኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ቀርቦ ተወያየንበት። ሰነዱን ስንመለከተው የኢትዮጵያን ሉዓላዊነትና ጥቅም የማያስከብርና ቀደም ሲል ተቀብለናቸዋል ያሉንን ጥያቄዎች እንኳን ያላካተተ ነበር። ሰነዱ በደፈናው ሁኔታዎች ዱሮ ወደነበሩበት ይመለሳሉ /status quo ante ይጠበቃል/፤ የሚመለከታቸው ወገኖች ግጭት የማስቆም ስምምነት ይፈራረማሉ፤ ቢልም ቀደም ሲል ያነሣቸው ግልጽ በሆነ ቋንቋ ወራሪው ከሉዓላዊ ግዛታችን መልቀቅ አለበት የሚለው ጥያቄና ሚሊሺያዎቻችንና አስተዳዳሪዎቻችን ያለ ምንም ቅድመ ሁኔታ ከአሁን በፊት ወደነበሩበት አካባቢ ይመለሳሉ የሚለውን ጥያቄ ተትተው ነበር። ይህም ሆኖም መለስ ሳያማክረን መግለጫ መስጠቱ ስሕተት እንደሆነ ሳያምን ሰነዱን እንዳለ እንቀበለው የሚለውን አቋሙን ገፋበት። ሥራ አስፈጻሚውም ጠንክር ያለ ውይይት ካደረገ በኋላ የሰነዱ ችግሮች አንጥሮ ለአስማሚዎች መልስ የሚሰጥበትን አቅጣጫ አስቀመጠ። ሰነዱን በደፈናው አንቀበልም ካልን ከዲፕሎማሲና ከፖለቲካ አንጻር ሊያስከትል የሚችለውን ኪሳራ ተገንዝበን የሚያዋጣ ሆኖ የታየንን ስልት ቀየርን። «ሰነዱን በዚህ በዚህ መንፈስ ተረድተንዋል። ጥያቄያችን በዚህ በዚህ መልኩ ሊመልሰልን ከቻለ እንቀበለዋለን፤» ብለን ለመመለስም ተስማማን። አስከትለንም ከሻዕብያ ጋራ የግጭት ማቆሚያ ስምምነት እንድንፈርም ከተፈለገ ሻዕብያ ከየትኞቹ ወሮ ከያዛቸው መሬቶቻችን ለቆ እንደሚወጣ በዝርዝር እንዲገለጽልንና ሻዕብያ በዚህ ከተሰማማ ከወረራው በፊት ወደነበረበት ሲመለስ ሚሊሺያችን ከነሙሉ ትጥቁ ወደ ቀድሞው አስተዳደራችን እንደሚመለስ ወዘተ... የሚሉትን ሐሳቦች አስቀምጦ ሰነዱን በዚህ መንገድ እንደምንረዳውና እነዚህ ጥያቄዎቻችን ተግባራዊ ሊሆኑ ከቻሉ ሰነዱን እንደምንቀበለው የሚገልጽ ደብዳቤ እንዲጻፍ ተወሰነ።¹⁹

ከፍ ሲል የተገለጸውንና ሌሎች እንዲመለሱ የምንፈልጋቸውን ጥያቄዎች ያካተተ ደብዳቤ ተጽፎም ለኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባላት ከተነበበና ተቀባይነት ካገኘ በኋላ ለአስማሚዎቹ ተላከ። አስማሚዎቹ ለጥያቄዎቻችን ወድያው መልስ ሳይሰጡ ጥያቄዎቻችሁ ቀጥሎ በሚዘጋጀው ቴክኒካል ሰነድ ውስጥ እንዲካተቱ ይደረጋል፤ ብለው መልስ በመለስ

¹⁸ OAU 1999a. *Modalities for the Implementation of the OAU Framework Agreement on the Settlement of the Dispute Between Ethiopia and Eritrea*. Submitted to both parties on July 12, 1999 and reported to the 36th OAU Heads of State and Government Summit in Algiers on July 14, 1999.
¹⁹ ሪፖርተር መጽሔት፣ ቅጽ 4 ቁጥር 38፣ ጥቅምት 1994 ዓ.ም.፣ ገጽ 6

በኩል መለሱልን። በዚህ መሠረት በወርኅ ነሐሴ 1991 ዓ.ም. «የአኦድ የስምምነት ማዕቀፍና የማስፈጸሚያ አግባቡ ተግባራዊ ለማድረግ የቀረበ ቴክኒካዊ ቅንጅት»²⁰ የሚል ሌላ አዲስ ሰነድ ላኩልን። ሰነዱ በአሜሪካኖች፣ በተመድና በአኦድ በተወከሉ ባለሙያዎች ተዘጋጅቶ በአኦድና በተመድ ተቀባይነት አግኝተው የጸደቁትን የስምምነት ማዕቀፍና የማስፈጸሚያ አግባቡን መሠረት እንዳደረገም በመንደርደሪያው አስፍሮ ነበር። «ምንም ዓይነት ማሻሻል የማይደረግበት ሰነድ እንድናቀርብ የሁለቱ አገሮች መሪዎች ማለትም መለስና ኢሳያስ ሐሳብ ስላቀረቡ ምንም ዓይነት መሻሻል የማይደረግበት ሰነድ አቅርቦንላችኋል» ተባልን። መለስን «ማሻሻያ እንዳይደረግ ተስማምተሃል ወይ?» ብለን ስንጠይቀው አልተስማማሁም ስላለን የዋሹት አደራዳሪዎቹ ወይስ ጠቅላይ ሚኒስትሩ የሚለውን ጥያቄ ከሁለቱ ሌላ ሊመልሰው የሚችል የለም። ሆኖም ግን ይህን ጉዳይ ወደ ጎን ትተን አይሻሻልም የተባለው ሰነድ የአገራችንን ሉዓላዊነት ያስከብራል ወይስ አያስከብርም ለሚለው ትኩረት ሰጥተን ለመወያየት ተስማማን።

13.2 በቴክኒካል ቅንጅቱ ሰነድ የተደረገው ውይይት

ቴክኒካል ቅንጅቱ በጥያቄ መልክ ያቀረብናቸውን መሠረታዊ የሉዓላዊነት ጥያቄዎችን ፍጹም አልመለሰም ነበር፤ ሀ/ ግጭትን ለማስቆም ከመፈረማችን በፊት የተወረረው መሬታችን ተለይቶ መስማማት አለብን ብለን ባቀረብነው ሐሳብ ላይ ስምምነት ላይ ሳይደረስ ግጭት እናቆማለን ብላችሁ ፈርሙ የሚል ሰነድ ነበር። አደራዳሪዎቹ ሉዓላዊ መሬታችሁን አጥታችሁም ቢሆን የግድ ሰነዱን ፈርሙ የሚል አቋም ይዘው ነበር፤ ለ/ ሚሊሺያችን ትጥቁን ፈትቶ ጸጥታ የማስከበሩ ተግባር በፖሊስ ሥር እንዲሆንም በሰነዱ ሰፍሮ ነበር። ይህ አቋም የሚሊሺያችንን አደረጃጀት ከመለወጡም ሌላ ከወረራው በፊት ይፈጽም የነበረውን ተግባር እንዳያከናውን የሚከለክል ነበር። ሚሊሺያችንን የመገንባትም ይሁን የማፍረስ መብት የራሳችን የኢትዮጵያውያን እንጂ የማንም የውጭ ኃይል እንዳልሆነ ያሳገናዘበ አቀጽም ነበር፤ ሐ/ ሰነዱ በጸጥታ ሁኔታ ኤርትራውያንን ወደ አገራቸው መላክን ይከለክላል። ይህም በዓለም ዐቀፉ ሰብአዊ መብት ሕግኃት የተቀመጠውን ማንኛውም አገር ለጸጥታዬ ያሰጥኛል ያላቸውን የውጭ አገር ዜጎች የማባረር መብት ይጥሳል፤ መ/ ሰነዱ ምንም ዓይነት ማሻሻያ ሊደረግበት እንደማይችል ተስምሮበት «ተቀብለንዋል ወይም አልተቀበልንውም የሚለውን መልስ ብቻ ነው የምንፈልገው» የሚል መልእክትም ነበረው። አገራችንን የሚመለከት ጉዳይ በውጭ ኃይል ተወስኖ ያለምንም ጥያቄና ማሻሻያ ፈርሙ መባሉ በወቅቱ ለነበርነው አብዛኛዎቹ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ አባላት ከአገር ከህደት ተለይቶ የሚታይ አልነበረም። በአጠቃላይ የቴክኒካል ቅንጅት ሰነዱ ቀደም ባሉት ሁለት ሰነዶች የቀረበውን ሁኔታዎች ቀድሞ ወደነበሩበት ይመለሱ የሚለውን አቋም እንኳ በቅጡ ሳይመልስ ሉዓላዊነታችንን የሚጋፉ አቋሞችን ያካተተ ነበር። ሰነዱ የሻዕብያንና የምዕራባውያኑን ፍላጎት እንጂ የኢትዮጵያን ጥቅም እንደማያስጠብቅና ሉዓላዊነታችንን እንደማያስከበር በወቅቱ ለሚድያውና ለምሁራን ቀርቦ አስተያየት ተሰጥቶበታል፤ የምልአተ ሕዝቡም አስተሳሰብ ከዚህ የተለየ አልነበረም።

ሰነዱን አስመልክቶ ከኢትዮጵያውያን የቀረበው አስተያየት ከፍ ብሎ የተገለጸውን ይምሰል እንጂ በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የነበረው ሁኔታ ግን ከዚህ የተለየ ነበር። እንደተለመደው ሰነዱ ለኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ቀርቦ ውይይት ሲከሄድ ከቀደምቶቹ ሰነዶች በባሰ ሉዓላዊነታችንን የሚጥስ መሆኑን ከአብዛኛዎቻችን አስተያየት ተሰነዘረ። በዚህ ስብሰባ መለስ እጅግ ተቆጥቶና ተበሳጭቶ «አሁን ወድያ በሚገባ

²⁰ OAU 1999b. *Technical Arrangement for the Implementation of the OAU Framework Agreement and its Modalities*, August 1999.

መከራከር ይኖርብኛል» ብሎ ፎከረ። በአፈጻጸም አግባቡ ላይ ስንወያይ ሰነዱ ችግሮች እንዳሉበት ግልጽ ሆኖ እያለ መለስ ሰነዱን ተቀብለን መፈረም አለብን የሚል አቋም እንደያዘ ሁሉ፣ አሁንም ቴክኒካል ቅንጅቱን መፈረም አለብን የሚለውን አቋም ያዘ። በዚህም በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ውስጥ ከፍተኛ ውዝግብ ተነሣ። መለስ ይህን ሰነድ ካልፈረምን ብሎ አጥብቆ ተከራክሮ፤ የያዘውን ድንጋይ ሁሉ ወረወረ። ሰነዱ ሉዓላዊነታችንን ሙሉ በሙሉ ያስከብራል ከሚለው ጀምሮ ይህ አላዋጠ ሲለው ደግሞ ሰነዱን ካልፈረምን ሊደርስብን የሚችለውን ከባድ የኢኮኖሚ ጫና አወሳ። ሰነዱን ካልፈረምን የዓለም የገንዘብ ድርጅትና የዓለም ባንክ እርዳታና ብድር ይከለክሉናል፤ የተባበሩት መንግሥታትም የኢኮኖሚ ማዕቀብ ሊጥልብን ይችላል ከማለቱም ሌላ በአገራችን ላይ ሊደርስ የሚችለውን አርማጌዶን ሁሉ ገለጸልን። ይህን አቋም የምንቃወመው ደግሞ ሉዓላዊነታችንን የማያስከብረውንና ኢፍትሐዊ የሆነውን ሰነድ ተቀብለን ከምንፈርም፣ ፍጹም ሊደርስ የማይችለውን የመለስ አርማጌዶን እንደምንመርጥ በአጽንኦት ገለጽን። በመለስ ማስፈራርያ ማንም ሳይደናገጥ መለስን ደግፎ ድምጽ ከሰጠው ከጾክተር ካሱ ኢላላ በስተቀር ሁላችንም በቀድሞ አቋማችን ጸናን።

13.3 በጠባብ መድረክ የተደረገው ውይይት

የሥራ አስፈጻሚው ስብሰባ በመለስ ሽንፈት ሲቋቋሙ ተፈራ ዋልዋ አንድ ሐሳብ ይዞ ብቅ አለ። ይኸውም ጉዳዩን በዚህ ከምንደመድመው ከሥራ አስፈጻሚው አበላት የተወሰኑትንና ከሥራ አስፈጻሚው ውጭ ያሉትንም ጨምረን ጠብብ ባለ መድረክ ጉዳዩን ብንወያይበት የሚል ነበር።²¹ ተፈራ ሐሳቡ የግሌ ነው ይበል እንጂ ከመለስ ጋራ ሳይመክርበት ያቀረበው አይመስለኝም። ይህን የምለው መለስ ሐሳቡን ምንም ሳያንገራግር ሲቀበለው በማየቴና ጎሳ ላይ የተከሰተውን የመለስና የብአዴኖችን ግንባር መፍጠር ግንዛቤ ውስጥ አስገብቼ ነው። ተፈራ በዚህ መድረክ ከህወሓት፣ ተወልደ፣ መለስ፣ ሰዬ፣ ዓለም ሰገድና ገብሩ፣ ከብአዴን ተፈራ፣ አዲሱና በረኸት፣ ከኦሕዴድ ነጋሶና ኩማ፣ ከደኢሕዴግ ዶክተር ካሱ፣ እንዲሳተፉ ሐሳብ ሲያቀርብ ከሥራ አስፈጻሚው ውጭ ደግሞ የህወሓቱ ዓባይ ፀሐዬ እንዲሳተፍ ሐሳብ አቀረበ። ተፈራ ለውይይቱ እነዚህን ግለሰቦች ለምን እንደመረጠ ግልጽ ባይሆንም መለስ አብዛኛዎቹ የደኢሕዴግና የአህዴድ የሥራ አስፈጻሚ አባላት በቂ ዕውቀት ሳይኖራቸው የመለስን ሐሳብ ከምንቃወመው ጋር እየተሰለፉ ድምጽ ይሰጣሉ የሚል ሐሳብ ስለነበረው ውስብስቡ ፖለቲካ ይገባቸዋል የሚላቸውን ጥቂቶች ብቻ ይዞ ከተወያየ ሊያቸንፍ እንደሚችል በመተማመኑ ነበር። ዋናው ፍላጎት አብዛኞቹን የደኢሕዴንና የኦሕዴድ ሥራ አስፈጻሚ አባላት ከውይይቱ ማግለል ቢሆንም ለምን እነርሱ ብቻ ተገለሉ እንዳይባል የብአዴኖቹ ሥራ አስፈጻሚ አባላት ታደሰ ካሳንና ህላዊ ዮሴፍንም አስቀርቷቸው ነበር። ዓባይ የተፈለገው ደግሞ የተለሳለሰ አቋም ይወስድ ይሆናል ከሚል ግምት ነበር። ጉዳዩ ለሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴው ቀርቦ ከተወሰነ በኋላ ሌላ መድረክ ፈጥሮ መወያየቱ ተገቢ ባይሆንም መለስ የነበረውን የኢሕአዴግ ሊቀመንበርነትና የጠቅላይ ሚኒስትርነት ሥልጣን ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ዕድሉ እንዲሰጠው ተስማማን። በጊዜው የነበረን አመለካከት በከባድ ጦርነት ተጠመደን እያለ ተደራራቢ ሥልጣን ያለውን መለስን ዞር በል ማለቱ አገራዊ ቀውስ ሊያስከትል ይችላል የሚል ነበር። ከዚህ ሌላም አንዳንዶቻችን መለስ በዚህ ራሱና ደጋፊዎቹ ባዘጋጁት መድረክ ከተረታ ውሳኔውን ሊቀበል ይችል ይሆናል የሚል አጉል ተስፋ ነበረን።

ውይይቱ ተጀምሮ ከአንድ ሳምንት በላይ ብንከራከርም ምንም የአቋም መቀራረብ ሳይፈጥር ቀረ። ቀደም ሲል የመለስን አቋም የተቃወምነው የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት

²¹ ዝኒ ከማሁ፣ ሪፖርተር መጽሔት፣ ገጽ 8

የምዕራባውያን ማዕቀብ ፈርተን መሬታችንን ለሻዕብያ አሳልፈን አንሰጥም የሚለውን አቋማችንን ይዘን ስንከራከር መለስ መሬታችን ለሻዕብያ አሳልፈን ሰጥተንም ቢሆን የቴክኒካል ቅንጅቱን ሰነድ መፈረም አለብን የሚለው ድብቅ አቋሙን ግልጽ አደረገ። ለዚህም አቋሙ ታሪክንና ንድፈ ሐሳብን እየጠቀስ ሲከራከር ሌኒን በአንደኛው የዓለም ጦርነት ለሰላም ብሎ የሶቭዬት ኅብረትን መሬት አሳልፎ እንደሰጠና የብሬስት ሊቶቭስክን²² ስምምነት እንደፈረመ ይናገር ነበር። ሆኖም የብሬስት ሊቶቭስክና የኢትዮ-ኤርትራ ስምምነቶች ተመሳሳይ አልነበሩም። በወቅቱ ሶቭዬቶች ሊሸነፍ የተቃረበ ጦር ነበራቸው። ኢትዮጵያ ግን በባድመ ጦርነት አቸናፊነቷን ከማረጋገጧም በላይ በድሉ ማግስት በመሣሪያ ብትዳከምም የሕዝቡና የሠራዊታችን ሞራል ከፍተኛ ነበር፤ የተንበረከከውን የሻዕብያ ጦርም ለማጥቃት ዝግጁ ነበር። መለስ የምዕራባውያንን ጫና በመፍራትና ሻዕብያን ከዐቅም በላይ አግዝፎ በማየት እጃችንን ጠምዞ ሉዓላዊ መሬታችን እንድናስረክብ ለማሳመን መሞከሩም አሳፋሪ ስልት ነበር።

የተባለውን ስምምነት ባንፈርም በሶቭዬቶች ደረጃ ሰላማችን እንደማይናጋ ገልጽንለት የማይመሳሰለውን ከማመሳሰል ይልቅ እነ አጼ ቴዎድሮስ ለአገራቸው ክብር የፈጸሙትን መስዋዕትነት እንዲያነሣ ስንጠይቀው መለስ እጅግ አስገራሚ መልስ ሰጥቶን፤ «ቴዎድሮስ ራሱን መግደሉ ሞኝነት እንጂ አርበኝነት አይደለም!» አለ። በመለስ አስተሳሰብ ተገርመን ቁም ነገሩ አጼ ቴዎድሮስ መቅደሳ ላይ እንግሊዞችን አለማሸነፋቸው ሳይሆን ለኢትዮጵያ የነበራቸው ራዕይ የተማከለ መንግሥትና የመጀመሪያውን ቋሚ ሠራዊት አቋቁመው ጠንካራ አገር መፍጠር ስለነበር ለአጼ ዮሐንስም ይሁን ለአጼ ምኒልክ ከንዋኔዎች መሠረት መጣላቸው እንደሆነ ገልጽንለት። የአጼ ቴዎድሮስ አይበገሬነትና አርበኝነትም ለአንድ መቶ ንምሳ ዓመታት እስከ አሁን ለትውልድ እንደአርአያ የሚወሳውም በዚሁ ምክንያት እንደሆነ ልናስረዳው ብንሞክርም የመለስ ፍላጎት ሉዓላዊ መሬታችንን ለሻዕብያ አስረክቦ ከምዕራባውያንጋ ተወዳጅቶ ሥልጣኑን ማጠናከር ስለነበር የምናቀርብለትን ሐሳብ ጉዳይ አላለውም። እንዲያውም የምኒልክን ልብ ይስጠን ብሎ ቴዎድሮስ የፈጸሙትን ስሕተት እንዳንፈጽም አሳሰበን። ይኸን መለስ አጼ ምኒልክ ኤርትራን ለኢጣልያ ሰጥተው አገራቸውን እንዳስጠበቁ ለማመልከት ነበር። መለስ አጼ ምኒልክን ከአገራዊ ጥቅም ማስከበር አንጻር በሞዴልነት ሲጠቅሳቸው የነበረው ለመከራከርያ ያኸል እንጂ አጼ ምኒልክ እውነት ብልጎና ለአገር ተቆርቋሪ ነበሩ ለማለት እንዳልሆነ አብረነው የታገልነው ጓደኞቹ እናውቅ ነበር። ምክንያቱም ቀደም ሲል በሚጽፋቸው የኢትዮጵያ ታሪክ መንደርደሪያዎች ኢትዮጵያ የብሔር ብሔረሰቦች እስር ቤት እንድትሆን ያደረጉት አጼ ምኒልክ እንደነበሩ ይገልጽ ነበርና። እንዲያውም በአንድ ወቅት «ምኒልክ ማዕከላዊ መንግሥቱን ሲፈጥር በቁጥጥር ባዋላቸው ሕዝቦች ላይ ከባድ ጭፍጨፋ ያካሂድ ነበር። የኦሮሞን ሕዝብ ብቻ ሳይሆን ሌሎችንም ሕዝቦች /ለምሳሌ ሲዳማ፣ ወላይታ/ ሊገዙ የቻሉት መራራ የመከላከል ውግያ ካካሂዱ በኋላ ነው።»²³ ብሎ ነበር። ታዲያ ይኸን አባባሉን ከአጼ ምኒልክ አገር ጥቅም አስከባሪነት መከራከሪያውን እንዴት ያስታርቀዋል?

²² የብሬስት ሊቶቭስክ ስምምነት እ.አ.አ. ከ1914 እስከ 1918 ዓ.ም. በተካሄደው የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት ጀርመን ሶቭዬት ኅብረትን አጥቅታ ወደ ፊት በገሠገሠችበት ወቅት የሶቭዬት ሠራዊት የመዋጋት ሞራሉና ዓቅሙ ላሽቆ ስለነበር እነ ሌኒን ለጊዜውም ቢሆን የተወሰነ የሶቭዬት መሬት ለጀርመኖች ሰጥተውም ዕርቅ ማድረግ እንዳልባቸው አምነው እ.አ.አ. ማርች 4 ቀን 1918 ዓ.ም. የተፈራረሙትና በዚሁ ዓመት በኖቬምበር 11 ፉርሽ (null and void) ያደረጉት ስምምነት ነው። ሶቭዬቶች ይህን የብሬስትን ስምምነት የተፈራረሙት መቸነፋቸው አይቀሬ መሆኑን ስለተገነዘቡና ነፍስ እስኪዞሩ ድረስ ፋታ ለማግኘት ሲሆን እንዳሰቡትም መሬታቸው ለስምንት ወራት ያኸል በጀርመኖች እጅ ከቆየ በኋላ መልሰው አጥቅተው አስመልሰውታል።

²³ መጽዋዕታ ቃልሲ፣ ናይ ኦሮሞ ሕቶን ወያነ ኢትዮጵያ፣ 3ይ ዓመት፣ ቁፅረ 10፣ 1979 ዓ.ም.ገጽ 25/በአማርኛ ሲተረጎም፣ የትግል ጥሪ፣ የኢትዮጵያ አብዮትና የኦሮሞ ጥያቄ፣ 3ኛ ዓመት፣ ቁጥር 10፣ 1979 ዓ.ም.፣ ገጽ 25

መለስ በዚህ ስብሰባም እንዳልቀናው ሲያውቅ ጉዳዩን ወደ እያንዳንዱ የኢሕአዴግ አባል ድርጅት ወስደን እንከራከርበት የሚል ሐሳብ አቀረበ። አሁንም ጥያቄው ትክክል እንዳልሆነና የሥራ አስፈጻሚውን ውሳኔ ካልተስማማበት ጉዳዩ መቅረብ ያለበት ወደ ኢሕአዴግ ምክር ቤት እንጂ ወደ እያንዳንዱ ድርጅት እንዳልሆነ ገለጽንለት። መለስ ከአስራ ዘጠኝ የኢሕአዴግ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት መካከል የራሱንና የዶክተር ካሱ ኢላላን ድምጽ ብቻ ይዞ ቴክኒካል አፊንጅመንቱን ካልተቀበልን ሞቼ እገኛለሁ ማለቱ ያለ ምክንያት አልነበረም። የያዘውን አቋም የሙጥኝ ብሎ እንዲቀጥል ያደረጉት አይዞህ ከጎንህ እንቆማለን ያሉት በርካታ የውጪ ዲፕሎማቲክ ማኅበረሰብ አባላትና ከመከላከያም የተወሰኑ አዛዦች ነበሩ። መለስ ይህን ባያሸት ኖሮ አስራ ሰባት ለሁለት የተሸነፈበትንና በጠባብ መድረኩም የተረታበትን ውሳኔ፤ «ይህ ጉዳይ እዚህ ማለቅ የለበትም ወደያ ድርጅቱ አመራርና ወደ ኢሕአዴግ ምክር ቤት ቀርቦ ውሳኔ ማግኘት አለበት» ብሎ ባልተከራከረ ነበር። ወቅቱ የጦርነት ስለነበር ያን ያህል ጊዜ በውይይት ማባከኑ ተገቢ ባይሆንም ቀደም ሲል እንደገለጽኩት ልዩነቱን የፈጠረው አንድ ግለሰብ የድርጅቱ ሊቀመንበርና የመንግሥት ዋና ሥራ አስፈጻሚ በመሆኑ የተለየ መብት ተሰጥቶት በየድርጅቱ ወይይት እንዲካሄድ ሥራ አስፈጻሚው ኮሚቴ ወሰነ። በመሆኑም ይህን በአንድ በኩል መለስና ዶክተር ካሱ በሌላ በኩል ቀሪው ሥራ አስፈጻሚ ያልተግባባበት ሰነድ ወደያ ድርጅቱ ማዕከላዊ ኮሚቴ ተልኮ ከዚያ በኋላም በኢሕአዴግ ምክር ቤት ክርክር እንዲደረግበት ስምምነት ላይ ተደረሰ። የእያንዳንዱ ድርጅት ማዕከላዊ ኮሚቴና የኢሕአዴግ ምክር ቤት በቁጥርም ይሁን በአወቃቀር ልዩነት ነበራቸው። ለምሳሌ ህወሓት ውስጥ ሠላሳ የድርጅቱ ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ሲኖሩ ከነዚህ መካከል የኢሕአዴግ ምክር ቤት አባላት አስራ ዐምስት ብቻ ነበሩ። ከኢሕአዴግ አባልነት ራሱን ካላገለለ በስተቀር ህወሓት የኢሕአዴግ ምክር ቤት የወሰነውን ውሳኔ ብቻውን ሊቀለብስም አይችልም ነበር። በመሆኑም ጉዳዩን ወደ ህወሓት፣ ብአዴን፣ ኦሕዴድና ደኢሕአዴግ መውሰዱ እንደአሠራር አግባብ አልነበረም።

መለስ በሻዕብያ ላይ ጦርነት ከታወጀ ጀምሮ ባሕርይው ሁሉ ከመለወጡም ሌላ ከአብዛኛዎቻችን የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ጋ የነበረው ግንኙነት እጅግ ሻክሮ ነበር። የሚያቀርባቸው ሐሳቦች ሁሉ ኢትዮጵያን የሚጎዱና ኢትዮጵያን አዋርዶም ይሁን ጦርነቱን አስቁሞ «የተረጋጋ» መንግሥት መምራትን የሚደግፉ ነበሩ። አብዛኛው የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባል ግን ጦርነቱ የታወጀው በሻዕብያ እንደሆነና የሻዕብያ ወረራ ሳይቀለበስ ዘላቂ ሰላምና የተረጋጋ አገር እንደማይኖር ጠንቅቆ ያውቅ ነበር። በመሆኑም ዘላቂና አስተማማኝ ሰላም ለማረጋገጥ ወራሪውን መቅጣት እንጂ መሸለም የለብንም የሚል ጠንካራ እምነትም አቋምም ነበረው። አስፈጻሚው ይህን ይል የነበረው በአገራችንን ሰላምና መረጋጋት እንዲሰፍን ከመለስ ያነሰ ፍላጎት ስለነበረውና አጉል ብሔራዊ ስሜት ለማናፈስ ሳይሆን ሻዕብያ እያለ በኢትዮጵያ ሰላም ሊሰፍን እንደማይችል በመገንዘብ ነበር።

መለስ ከሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴው ድጋፍ እንደማያገኝ ሲገነዘብ ከአግባቢዎቹና ከውጭ ዲፕሎማቶች ጋ ተቀራርቦ የእነርሱን አስተሳሰብ ማስተናገዱን ቀጠለበት። ከነዚህ ዲፕሎማቶች ጋ የመደራደርና የመገናኘት ዕድል የነበረው እርሱ በመሆኑም በሚገኛቸው አጋጣሚ ሁሉ በድርጅቱ ውስጥ የሚያጋጥሙትን ተግዳሮቶች ዝክዝክ አድርጎ ይነግራቸው ስለነበር እርሱ ከሻዕብያ ጋራ የሰላም ስምምነት ለመፈራረም ቢፈልግም ደንቃራ የሆነበት አክራሪው የሥራ አስፈጻሚው ክፍል እንደሆነ ይገልጽልን ነበር። በዚህም መሠረት ዲፕሎማቶቹ አብዛኛውን የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት አክራሪና (hardliner) እንደ «ኮሙኒስት» ሲፈርጁ መለስን ደግሞ እንደ ለዘብተኛነት (liberal) ይፈርዷት ነበር። ይህም የምዕራቡ ዲፕሎማቶች ያወጡልን ስያሜ በቀጥታ መለስ ያሰማራቸው ደጋፊዎቹ ከሚነግሯቸው የተገነዘቡት ነበር። መለስ በማስፈጸሚያ አግባቡና በቴክኒካል አፊንጅመንቱ

ከእነርሱ ጋር ሲወያይ ይህን መልእክት እንሚያስተላልፋቸው ከዚህ ሌላ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባል ያልነበረው ነገር ግን የመለስ ቀኝ እጅ የነበረው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሥዩም መስፍን የመለስ የሰላም አቋም ተግባራዊ እንዳይሆን ደንቃራ የሆኑት አክራሪዎች ናቸው እያለ ያስተጋባ ነበር።

13.4 የድርጅቶቹ ውይይት

መለስ ውይይቱ በየድርጅቱ እንዲካሄድ ካስወሰነ በኋላ አራቱ የኢሕአዴግ ድርጅቶች ውይይት ለማካሄድ ዝግጅት ጀመሩ። ከነዚህ ድርጅቶች አንዱ ህወሓት ስለነበር የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ በሙሉ አዲስ አበባ በአራት ኪሎ ቤተ መንግሥት ቴኒስ መጫወቻ ሚዳ አጠገብ ባለው የካራንቡላና የፒንግ ፖንግ መጫወቻ አዳራሽ ተሰበሰበ። በዚህ ስብሰባ መለስ ቴክኒካል አፊንጅመንቱ ሉዓላዊ መሬታችን እንዲከበር የማያደርግ ቢሆንም እንቀበለውና እንገላገል የሚለውን አቋሙን ሲያንጸባርቅ፣ በራሱ ትርጉም ቴክኒካል አፊንጅመንቱ ሉዓላዊ ግዛታችንን የሚያስመልስ ነው ብሎ ተሰብሳቢውን ለማሳመን ሞከረ። በተቃራኒው ጎራ የተሰለፍነው ደግሞ ቴክኒካል አፊንጅመንቱ የአገራችንን ሉዓላዊ ግዛት ለሻዕብያ አሳልፎ የሚሰጥና ከወረራው በፊት ወደ ነበርንበት ሁኔታ የማያስመልስን ስለሆነ ልንቀበለው አይገባም የሚል አቋም ነበር። ክርክሩም የጸጉር ስንጠቃ ያህል የረቀቀና የተካረረ ነበር።

መለስ ቀደም ሲል እንዳደረገው ሁሉ በዚህ ውይይቱም ሰነዱን ካልፈረምን በአገራችን አርማጌዶን ይፈጠራል፤ እርዳታ አናገኝም፤ ነዳጅ አናገኝም፤ ጉሮሮአችን ይታነቃል፤ አገሪቱ በከባድ የችግር ማጥ ውስጥ ትወድቃለች፤ እያለ የማዕከላዊ ኮሚቴውን አስደንገጦና አስጨንቆ ድጋፍ ለማግኘት ሙከራ አድርጎ ነበር። በዚህ ሁኔታ ይህን የመለስን አቋም የደገፉ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትም ነበሩ። በወቅቱ በአሜሪካ የኢትዮጵያ አምባሳድር የነበረው ብርሃነ ገብረ ክርስቶስ ውሎው ከአሜሪካኖች ጋራ ስለነበር መለስን በመደገፍ ምስክርነት ሲሰጥ፤ «ወደ አገር ቤት ከመምጣቴ በፊት በአሜሪካን መንግሥት የአፍሪካ ጉዳይ ኃላፊ የነበረችውን ሱዛን ራይስን አግኝቻች ኢትዮጵያ በዚህ ቴክኒካል አፊንጅመንት ካልተሰማማችና ካልፈረመች ሊደርስባት የሚችለው ቅጣትና ጥፋት እንኳን ለወዳጅ ለጠላትም የማልመኘው ነው፤» ብላኛለች ብሎ ነበር። በስብሰባው የተለየ አቋም የነበረን ወገኖች ሱዛን ራይስ ተናገረችው ከተባለው ይልቅ የብርሃነ ገብረ ክርስቶስ አነጋገር እጅግ አስገርሞንም፤ አስቆንም ነበር። ይገልጽልን ከነበረው ጨለምተኛ ራዕይ ዐልፎ የትጥቅ ትግሉን ያኪያሄድነውም በአሜሪካ ፈቃድ ይመስል ነበር። ለማንኛውም ሱዛን ራይስ ብርሃነ አለች የሚለውን ለማለቷ ምንም ዓይነት የጽሑፍ ወይም የድምጽ ማስረጃ ሳይኖር በፍርሀት ተውጦ መሬታችን ለሻዕብያ አሳልፈን መስጠት አለብን ወይ? የሚል ጥያቄ ተነሣ። ለዚህም አሜሪካም ትሁን ሌሎች ኃያላን መንግሥታት በእኛ ላይ ጫና ሊያሳድሩ ቢፈልጉም ኤርትራ እንደወረረችን እየታወቀ የንዩክሉየር መሣሪያ አይተኩሱብን፣ ጦራቸውን አይሰብቁብን፣ ሊወሰዱት የሚችሉት እርምጃ ግፋ ቢል የልማት ወይም የዕለት ደራሽ እርዳታን ማቋረጥ ነው፤ ይህ ቢሆንም ጫናቸውን ከሕዝብ ጋራ ሆነን እንወጣዋለን እንጂ ሉዓላዊ ግዛታችንን ለሻዕብያ አሳልፈን አንሰጥም የሚል መልስ ተሰጠ።

የውጭ ጉዳይ ሰዎች መለስን ለመደገፍ ገና ከጥዋቱ አቋም ቢይዙም ብርሃነ የተናገረውን የሱዛን ራይስ የማስፈራርያ ንግግር በውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ በሥዩም እንደበት ከሚነገር አሜሪካ በሚኖረውና ከአሜሪካኖች ቅርበት በነበረው በብርሃነ ቢነገር ይሻላል ተብሎ የተቀናጀ ይመስል ነበር። ሥዩም ሐሳቡ በብርሃነ ስለተነገረለት በአጽንዖት፤ «ከእንግዲህ የጦርነት መንገድ እንምረጥ ብንል ሁለታችንም ከባድ ቁስል ተሸክመን ከመለያየት ያለፈ ለውጥ አይኖረውም» እያለ ይናገር ነበር። በወታደራዊው መስክ አናቸንፍም፤ የጋራ ሽንፈት

እንቀዳጃለን እንጂ ድል ልናደርግ እንችልም፤ የሚል አቋም ያራምድ ነበር። በእርግጥ በመጀመሪያው ዙር ጦርነት የነበረንን የዝግጅት ጉድለትና የስልት ስሕተት ሳናስተካክል ጦርነት ውስጥ ገብተን ሉዓላዊ መሬታችን እናስመልስ ብንል ውጤቱ ሥዩም መስፍን እንዳለው ሊሆን በቻለ ነበር። ይሁን እንጂ ስሕተታችንን አርመን በቂ ዝግጅት አድርገን ለሠራዊቱ ተገቢ አመራር ሰጥተን ጦርነት ውስጥ ስንገባ ያለጥርጥር ሻዕብያ የነጠቀንን መሬት ማስመለስ ብቻ ሳይሆን ሻዕብያን አይቀጡ ቅጣት እንደምናሸክመው ገልጸንለት ነበር። ከወታደራዊ የኃይል ሚዛን አንጻር የእነ ሥዩም ጨለምተኝነት መሠረት እንደሌለው ከኢትዮጵያ ሕዝብ ፍላጎት እጅግ የራቀ እንደሆነ በስብሰባው ተነገራቸው።

በዚህ ስብሰባ ክንፈ ገብረ መድኅንም ከሥዩም መስፍን ጋራ በተወሰነ ደረጃ የሚመሳሰል አቋም ሲያራምድ በውይይቱ ማጠቃለያ ላይ ግን ቴክኒካል አፈንጃመንቱ የአገራችንን ሉዓላዊነት እንደማያረጋግጥ፤ እነ መለስ ሰነዱ የአገራችንን ሉዓላዊነትና ጥቅም ያስከብራል ማለታቸው ስሕተት እንደሆነና እንደማይቀበለው ገልጸ ሆኖም ጦርነት ውስጥ ብንገባ በሻዕብያ ላይ ወታደራዊ የበላይነት መቀዳጀት እንችልም የሚል እምነት ሰላለኝ ሰነዱን ፈርመን መገላገል ይሻለናል የሚል ቁርጥ አቋም ይዞ ድምጽ ሰጥቷል። ክንፈ ሰነዱ የአገራችንን ሉዓላዊነት አያስከብርም በማለቱ አቋሙ ከነመለስ ቢለይም፤ ጦርነቱን በድል መወጣት ስለማንችል ሰነዱን እንፈርም በማለቱ አሰላለፉ ከእነርሱ ጋር እንዲሆን አድርጎታል።

ሌላው በዚህ አጋጣሚ እጅግ አስገራሚ አስተያየት የሰጠው ስብሐት ነጋ ነበር። ስብሐት ከጥንት ጀምሮ አፍቃሪ ሻዕብያ ስለነበር በዚህ ውይይት ሊኖረው የሚችለው አቋምም ሳይታለም የተፈታ ነበር። እንደተገመተውም ሰነዱ ሉዓላዊነታችንን ባያስከብርም ተቀብለነው መፈረሙ ብቸኛው አማራጭ እንደሆነ ገልጸ ተቃውሞው እየበረታ ሲሄድ «ዛጎንበሳንም ይሁን ዓሊቴናን ሻዕብያዎች ለካይና ለሠላሳ ዓመታት ቢቆጣጠሩት ደንታ የለኝም፤ እኔን እጅግ የሚያናድደኝ ይህ በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን የሚተላለፈው የዘመነ ምኒልክ የነፈሬዎች ቀረርቶና ሽለላ ነው። ከአሁን ወዲያ እኔ ስለ ክሊኒክ፣ ስለ ትምህርት ቤትና ስለ መንገድ ግንባታ እንጂ ስለጦርነት ሲሸለልና ሲፎክር መስማት አልፈልግም፤» ብሎ ተናገረ። ይህ የስብሐት አነጋገር በአንድ ሰላምን ፈላጊ መሲሕ የተነገረ ቢመስልም በውስጡ ግን ብዙ ተንኮል ያዘለ ነበር። የኢትዮጵያ ሕዝብ ከስብሐት ይበልጥ ሰላምን እንደሚፈልግ፣ ሉዓላዊነታችን መከበር አለበት ብለው የሚከራከሩት የአመራር አባላትም የኢትዮጵያን ሰላምና ብልጽግና ይሹ እንደነበር አያጠራጥርም ነበር። የመከራከሪያው ነጥብ ግን ሰላምን መፈለግ ወይም አለመፈለግ ሳይሆን ሻዕብያ የአገራችንን ሉዓላዊ ግዛት ይሸለም ወይስ የወረረውን መሬት ይመልስ የሚለው ነበር። በሰላማዊ መንገድ ሉዓላዊ መሬታችንን ለማስመለስ የተደረገው ሙከራ በቴክኒካል አፈንጃመንቱ ሰነድ ሊሳካ ባለመቻሉ የቀረው አማራጭ ይህን ሉዓላዊ መሬታችንን በኃይል ማስመለስ ነበር። በመሆኑም ክርክሩ መሬታችንን ለሻዕብያ አስረክበን አሳፋሪውን ሰነድ እንፈርም አልያም ይህን ሰነድ ሳንቀበል ሌሎች አማራጮችን እንጠቀም የሚል ነበር። ስብሐት መሬታችንን ለሻዕብያ ሰጥተንም ቢሆን ሰነዱን መፈረም አለብን ሲል በወቅቱ የተሰጠው መልስ፤ «የአገርን ጥቅምና ሉዓላዊነት የማያስጠብቅ መንግሥትና ፓርቲ ልማትን አረጋግጣለሁ ቢል ታማኝነት ሊኖረው አይችልም። ሉዓላዊ መሬቱንና አገራዊ ጥቅሙን የተነጠቀም ሕዝብ ለልማት ተነሳሽነት ሊኖረው ስለማይችል ሉዓላዊ መሬትንና አገራዊ ጥቅምን ለሻዕብያ አስረክቦ ስለ ልማት መስበክ የማያዋጣና ተቀባይነት የሌለው ነው» የሚል ነበር።

የመለስ የውስጥ አቋም ስብሐትና ክንፈ ካራመዱት መሬታችንን ለሻዕብያ ሰጥተንም ቢሆን ሰነዱን እንፈርም ከሚለው አቋም የራቀ ባይሆንም እነርሱ በተከራከሩበት አግባብ ለመከራከር ግን አልፈለገም ነበር። ፍላጎቱ ሰነዱ የአገራችን ሉዓላዊነት ያስጠብቃል ብሎ

ማዕከላዊ ኮሚቴውን አደናግሮ ድምጽ ማሰባሰብ ነበር። ይህንን ጥረቱን ከአንድ ሳምንት በላይ በፈጀው ብርቱ ክርክር ቀጥሎበት እንደ ክንፈ ዓይነት ደጋፊዎች በግልጽ ሰነዱ ሉዓላዊነታችንን ባያስከብርም ተቀብለን እንፈርመው ከማለት ይልቅ ሰነዱ ሉዓላዊነታችንን ስለሚያስከብር እንፈርመው የሚል አቋም ያዙ። መለስና ተከታዮቹ ይህን ሲያደርጉ ሰነዱ ሉዓላዊነታችንንና ጥቅማችንን እንደማያስከብር አጥተውት አልነበረም። ሆኖም ሰነዱ ሉዓላዊነታችንንና አገራዊ ጥቅማችንን አያስከብርም ግን እንፈርመው ቢሉ ከካድሬውና ከኢትዮጵያ ሕዝብ ሊደርስባቸው የሚችለውን ቁጣ ለማብረድና ተቀባይነት ላለማጣት የቀየሩት ስልት ነበር።

አንድ ሳምንት ከወሰደው ክርክር በኋላ ድምጽ ለመስጠት ተስማምተን የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ለሁለት ተከፍሎ ከሠላሳው አባላት አስራ ሰባቱ ሰነዱ የአገራችንን ሉዓላዊነትና ጥቅም ስለማያስጠብቅ እንፈርመው ስንል አስራ ሦስቱ ደግሞ ሰነዱን ተቀብለን እንፈርመው ብለው ድምጽ ሰጡ። ሰነዱ ሉዓላዊነታችንን ስለማያስከብር አንቀበለውም ያሉት፤ 1ኛ/ ተወልደ ወልደ ማሪያም፤ 2ኛ/ አውዓሎም ወልዱ፤ 3ኛ/ አረጋሽ አዳነ፤ 4ኛ/ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ፤ 5ኛ/ ሰዬ አብርሃ፤ 6ኛ/ ገብሩ አሥራት፤ 7ኛ/ አብርሃ ካሕሳይ፤ 8ኛ/ ሰለሞን ተስፋይ፤ 9ኛ/ ቅዱሳን ነጋ፤ 10ኛ/ ቢተው በላይ፤ 11ኛ/ ሐሰን ሸፋ፤ 12ኛ/ ጸጋይ በርሄ፤ 13ኛ/ ዓባይ ወልዱ፤ 14ኛ/ ኅበዛይ ወልደ አረጋይ፤ 15ኛ/ ገብረ መስቀል ኃይሉ፤ 16ኛ/ ኪሮስ ቢተው፤ 17ኛ/ ዓባይ ፀሐዬ፤ ነበሩ። ሰነዱን ተቀብለን እንፈርም ያሉት ደግሞ፤ 1ኛ/ መለስ ዜናዊ፤ 2ኛ/ ስብሐት ነጋ፤ 3ኛ/ ክንፈ ገብረ መድኅን፤ 4ኛ/ ሥዩም መስፍን፤ 5ኛ/ ጌታቸው አሰፋ፤ 6ኛ/ አዲስ ዓለም ባሌማ፤ 7ኛ/ ብርሃን ገብረ ክርስቶስ፤ 8ኛ/ ትርፉ ኪዳነ ማሪያም፤ 9ኛ/ ሙሉጌታ ገብረ ሕይወት፤ 10ኛ/ አባዲ ዘሞ፤ 11ኛ/ ቴዎድሮስ ሓጎስ፤ 12ኛ/ አርቲስ ዕቁባይ፤ 13ኛ/ ሙሉጌታ ዓለም ሰገድ፤ ነበሩ።

እያንዳንዱ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባል የመጨረሻ ድመጹን በሰጠበት ጊዜ ሰነዱን ተቀብሎ መፈረሙን ለምን እንደደገፈ ወይም እንደተቃወመ በአጭር ማጠቃለያ አስተያየት ያስረግጥ ነበር። በዚህ አግባብ ሰነዱን አንቀበልምም እንፈርምም ካሉት መኻል የተወሰኑቱ የሰጡት አስተያየት አቋማቸው በድቡሽት ላይ የተመሠረተ መሆኑን ያንጸባርቁ ነበር። እነዚህም፤ 1ኛ/ ጸጋይ በርሄ፤ 2ኛ/ ዓባይ ወልዱ፤ 3ኛ/ ኅበዛይ ወልደ አረጋይ፤ ነበሩ። ለምሳሌ ጸጋይ አስተያየቱን ሲሰጥ «በሁለቱም ወገኖች የሚነሡትን ክርክሮች ተገንዝቦ ድምጽ ለመስጠት እጅግ አስቸጋሪ ነው። በሁለቱም በኩል የሚቀርቡ ደካማና ጠንካራ የመከራከሪያ ነጥቦች አሉ። ሆኖም ሰነዱን ተቀብለን እንፈርም ከማለት፤ እንፈርም ማለቱ የተሻለ መስሎ ስለታየኝ እየከበደኝም ቢሆን ለዚህ ድምጹን እስጣለሁ» ብሎ ነበር። በተመሳሳይ መልኩ፤ ዓባይ ወልዱና ኅበዛይ ወልደ አረጋይ፤ «አንዱን ደግፎ ሌላውን ተቃውሞ ድምጽ መስጠት እጅግ አስቸጋሪ ነው። በሁለቱም በኩል አሳማኝ የሚመስሉ ሐሳቦች አሉ፤ ያም ሆኖም ሰነዱን ተቀብለን እንፈርም ከማለት ይልቅ ሰነዱን አንቀበልም የሚለውን እንደግፋለን» ብለው ነበር። እኛም እነዚህ ሦስት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ድምጻቸውን የሰጡት እጅግ እየወላወሉ እንደሆነ ተገንዝበን፤ ድምጻቸውን የሰጡት ኀምሳ አንድ ከመቶ በሆነ ድጋፍ፤ አርባ ዘጠኝ ከመቶ በሆነ ተቃውሞ ነው እያልን እንቀልድ ነበር።

በዚህ ስብሰባ ከሁሉም የተለየ አስተያየት የሰጠው አውዓሎም ወልዱ ሲሆን በውይይቱ ማጠቃለያ ላይ፤ «መለስ የዚህ ዓይነቱን ሉዓላዊነታችንን የማያስከብር አቋም እያራመደ እንዴት ጦርነቱን ሊመራ ይችላል? እንዴትስ ይህን አቋም ይዞ በአመራር ላይ ይቆያል?» ብሎ ጠይቆ ነበር። መለስ ለዚህ ለአውዓሎም ጥያቄ ጠንከር ያለ መልስ ለመስጠት ሲሞክር፤ «ከአውዓሎም ጋር ሁለት ጊዜ ብቻ ከድርጅቱ መመሪያ ውጭ ቀውስ ለመፍጠር

ተንቀሳቅሻለሁ። የመጀመሪያው ደደቢት ላይ በተከሰተው ቀውስ ሲሆን ሌላው ጊዜ ደግሞ ከግንኙነት ጋራ ለመዋሐድ በወሰንበት ወቅት ነው። በነዚህ ጊዜያት አመራሩ ከወሰነው ውሳኔ ውጭ ብንቀሳቀስም ከዚህ ውጪ የማሳምንበት ውሳኔ እንኳን ሲተላለፍ አብዛኛው እስካመነበት ድረስ ተቀብቶ ተገዛለሁ። ከብዙኃን ውሳኔ ውጭ ሆኜ ስለማላውቅ አሁንም ቢሆን አቋሜ የተለየ ቢሆንም አብዛኛው የደገፈውን ውሳኔ ተቀብቶ ለመሄድ ዝግጁ መሆኔ መታወቅ አለበት።» ብሎ ነበር። አውዓሎም ባቀረበውና መለስ በሰጠው መልስ ላይ ቀጣይ ውይይት ባናደርግም ከስብሰባው በኋላ ክንፈ ገብረ መድኅን አውዓሎምን መለስ ላይ እምነት የለኝም ስላለ ሊያስፈራራው ሲሞክር፤ ስሙን ሊጠቅሰው ያልፈለገው ሌላ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባልም አስተያየቱን እንዲያለዝብ ምክር ብጤ ለግሶለት፤ እንዲያውም «ውሻ በቀደደው፤ ጅብ ይገባል» ብሎ እንደተረተበት አጫውቶኛል።

የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ በቴክኒካል አፈንጅመንቱ ሰነድ ላይ ያደርግ የነበረውን ውይይት ሌሎች ድርጅቶች በአንክሮ ይከታተሉት ነበር። ውይይቱ ቀደም ሲል የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ሰነዱ የአገራችንን ሉዓላዊነት ስለማያስከብር አንፈርምም በማለት ያስተላለፈውን ውሳኔ ደግሞት ቢጠቃለልም የነበረው ጠባብ የድምጽ ልዩነት አንዳንዶችን ሳያስደነግጣቸው አልቀረም። መለስ ውይይቱ ህወሓት ውስጥ እንዲካሄድለት የጠየቀውም ከሆነለት በማሸነፍ ካልሆነለት ደግሞ ከፍተኛ ድጋፍ በማግኘት ሰነዱን ደግፎ የቆመው ብቻውን እንዳልሆነ ሌሎቹ ድርጅቶች እንዲያውቁት ነበር። ይህ ዓላማውም ተሳክቶለታል ለማለት ይቻላል። በውይይቱ ሂደት መለስ፤ 1ኛ/ እስከ መጨረሻ ከጎኑ ቆመው ሊሟግቱለት የሚችሉትን አስራ ሁለት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ከመለየቱም ሌላ በወቅቱ ድምጻቸውን ባይሰጡትም በሌላ አጋጣሚ ከጎኑ ሊሰለፉ የሚችሉትን ጠንክረው የማይቃወሙትን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትና እስከ መጨረሻው ሊፋለሙት የሚችሉትን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትን ለማወቅ ችሎ ነበር፤ 2ኛ/ መለስ በቂ ንቃት የላቸውም በሚላቸው የብአዴን፣ የኦሕዴድና የደኢሕአዴግ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ድምጽ ቢበለጥም ረዥም ልምድና ጥልቅ የፖለቲካ ንቃት ባላቸው የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ግን ደዥና ድጋፍ እንዳለው ለማሳየት ሞክሯል። በመሆኑም ደጋፊዎቹም በተለይ ሠራዊቱና ህወሓት ውስጥ የነበሩት የመለስ አፍቃሪዎች ይህን የስብሰባ ውጤት እንደ ትልቅ ድል ቆጥረውት ወደፊት ለሚወስዱት እርምጃ እንደመነሻ ተጠቅመውበታል።

ህወሓት ለሳምንት ያህል ጊዜ ወስዶ በቴክኒካል አፈንጅመንቱ ላይ ውይይት አካሂዶ አቋም ሲወስድ በተጓዳኝ ሌሎች የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ማለትም ኦሕዴድ፣ ብአዴንና ደኢሕአዴግ በየድርጅቶቻቸው ውይይት ሲያካሂዱ ነበር። በውይይታቸው ማጠቃለያም የኦሕዴድ እና የብአዴን ማዕከላዊ ኮሚቴዎች በሙሉ ድምጽ ሰነዱን አንቀበልም፤ አንፈርምም፤ የሚል ውሳኔ ሲያሳልፉ፤ በደኢሕአዴግ ውስጥ ከነበሩት ጎምሳ አንድ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት አርባ ዘጠኙ ሰነዱን አንፈርምም ሲሉ ሁለቱ ማለትም ዶክተር ካሱ ኢሳኅና ጸጋዬ ማሞ ሰነዱን እንፈርም የሚል ድምጽ ሰጥተው ነበር። ካሱ ኢሳኅ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባል የነበረ ሲሆን ጸጋዬ ማሞ ደግሞ በጊዜው የቤንች ማጂ ዞን አስተዳዳሪ የነበረና ከክፍፍሉ በኋላ ወደ ክልል ምክትል ፕሬዚዳንትነት ከፍ እንዲል ተደርጎ ከተወሰነ ጊዜ በኋላ በሙስና ተገምግሞ ከኃላፊነቱ ተነሥቷል።

13.5 የኢሕአዴግ ምክር ቤት ውይይትና የዮሴፍ ረታ ጥያቄ

እያንዳንዱ ድርጅት ማዕከላዊ ኮሚቴውን ሰብስቦ ከተወያየና ውሳኔ ካሳለፈ በኋላ እንደገና የኢሕአዴግ ምክር ቤት ጉዳዩን እንዲያየው ስብሰባ ተጠራ። የኢሕአዴግ ምክር ቤት ከእያንዳንዱ ድርጅት አሥራ ዐምስት አባላት የተወከለበት በመሆኑ አጠቃላይ የአባላቱ

ብዛት ስድሳ ነበር። ከስድሳዎቹ መኻል የኦሕዴዱ ሐሰን ዓሊ ቀደም ሲል ድርጅቱን ጥሎ ወደ አሜሪካ ሂዶ ስለነበር በስብሰባ የተቀመጠው ኅምሳ ዘጠኝ ነበር። እያንዳንዱ ድርጅት በስፋት ተወያይቶና አቋም ወስዶ የመጣ ቢሆንም በዚህ መድረክም ክርክሩ እጅግ የተጣጣፈ ነበር። ህወሓት ውስጥ የተደረገው የከረረ ውይይት በዚህ በኢሕአዴግ ምክር ቤትም ተደግሞ መለስ በአንዳንድ የምክር ቤቱ አባላት ላይ ተጽዕኖውን ለማሳደር ሞክሮ ነበር። ሆኖም በዚያን ወቅት የአቋም ሽግግር ሊደረግ ባለመቻሉ እያንዳንዱ ድርጅት የያዘውን አቋም አጽንቶ ኅምሳ አንዶቻችን ሰነዱ ሉዓላዊነታችንን ስለማያስከብር አንቀበለውም ብለን ድምጽ ስንሰጥ ስምንቱ ደግሞ ሰነዱን በመደገፍ ድምጽ ሰጥተዋል። ከነዚህ ከስምንቱ ውስጥ ስድስቱ የህወሓት አባላት ሲሆኑ ሁለቱ ደግሞ ቀደም ሲል የጠቀስኳቸው የደኢሕአዴግ አባላት ነበሩ። የህወሓት ተወካዮቹም፤ 1ኛ/ መለስ ዜናዊ፤ 2ኛ/ ስብሐት ነጋ፤ 3ኛ/ ሥዩም መስፍን፤ 4ኛ/ ሙሉጌታ ገብረ ሕይወት /ጫልቱ/፤ 5ኛ/ ክንፈ ገብረ መድሃኒ፤ 6ኛ/ አርከበ ዕቁባይ፤ ነበሩ።

መለስና ተከታዮቹ ያራመዱት ሉዓላዊ መሬታችንንና አገራዊ ጥቅማችንን አሳልፈን እንስጥ የሚለው አቋማቸው ብዙዎችን የኢሕአዴግ ምክር ቤት አባላት ያስገረመም ያስደነገጠም ነበር። እንደተለመደው ሰነዱን ካልተቀበልን በኢትዮጵያ ሊደርስ የሚችለው ችግር የከፋ ይሆናል፤ በጦርነት ውስጥ ተዘፍቀን ኢኮኖሚያችን ይደቃል፤ ከውጭ የምናገኘው እርዳታም ሊቋረጥ ይችላል፤ የሚሉ ማስፈራሪያዎች ተሰንዘረው ምክር ቤቱ ውሳኔውን እንዲለውጥም ጫና ለማድረግ ሙከራ ተደርጎ ነበር። ይህ አኪያሄድ ያልተዋጠላቸው አንዳንድ የብአዴን አባላት በስብሰባውና ከስብሰባው ውጭም የእነመለስን በሥልጣን የመቀጠል አግባብነት በተመለከተ ከባድ ጥያቄዎችን ያቀርቡ ነበር።

ከነዚህ የብአዴን ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት አንዱ ዮሴፍ ረታ /ገይድ/ ሲሆን በውይይቱ ሂደት «ጠቅላይ ሚኒስትርና የአገሪቱ የጦር ኃይሎች አዛዥ መለስ ዜናዊ፤ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሥዩም መስፍንና የኢኮኖሚ ጉዳዮች ኃላፊ ዶክተር ካሱ ኢሳላ የሻዕብያን ወረራ ለመቀልበስ የሚደረገውን ጦርነት እየተቃወሙ እንዴት ባለብት የሥልጣን ደረጃ ሊቆዩ ይችላሉ? ለምናደርገው የሻዕብያን ወረራ የመቀልበስ ጦርነትስ ዕንቅፋት አይሆኑም ወይ? በማያምኑበት ጦርነት እንዴት ንቁ ተሳታፊ ሊሆኑ ይችላሉ? ስለዚህ ከዚህ ውሳኔያችን ጋር የሥልጣን ሹም ሽርም ማድረግ የለብንም ወይ?» የሚሉ ጥያቄዎች አቅርቦ ነበር።

ጥያቄዎቹ ተገቢ ቢሆኑም ያልተዘጋጀንባቸው ስለነበሩ አብዛኛው ተሰብሳቢ በዝምታ ሲዋጥ፤ ዓባይ ፀሐዬ እጁን አውጥቶ ስሜት በተሞላበት አንደበት እንዲህ ዓይነቱን ጥያቄ ማንሣቱ ተገቢ እንዳልሆነ ገልጾ፤ ጠያቂውን አውግዞ፤ በህወሓትና በኢሕአዴግ አመራር ታሪክ የአቋም ክርክር ተነሥቶ አንዱ ወገን ሲያሸንፍ የተሸነፈው ወገን ከአሸናፊው በማያንስ ሁኔታ ውሳኔዎችን ተግባራዊ እንደሚያደርግ በሰፊው ገለጸ። እንዲያውም እንዲህ ዓይነት ጥያቄ የሚያነሡ ወገኖች ጤነኛ እንዳልሆኑ የሚያመለክት ስድብ አዘል አስተያየት ሰጠ። ዓባይን ተከትለውም ሥዩም መስፍንና መለስ ዜናዊ፤ «ውሳኔውን ባናምንበትም ያሸናፊውን ሐሳብ ተቀብለን ተገዥ እንሆናለን እንጂ በምንም መንገድ የውሳኔውን ተግባራዊነት አናደናቅፍም። እንዲያውም ውሳኔውን ከተቺዎቻችን በበለጠ ተግባራዊ እናደረጋለን እንጂ የብአዴኑ አባል እንደሠጋው አናደርግም። ታሪካችንም ይህን አያሳይም፤» ብለው አንገራገሩ። ውይይቱ ፈሩን ስቶ በዓባይ ፀሐዬ የተጀመረው ጥያቄ አንሸውን የማውገዝ ውርጅብኝ ቀጠለ። በመጨረሻም ጉዳዩን ለማቀዝቀዝ አስተያየት መስጠቱ እንዲቆም ተደርጎ ውይይቱ ተዘጋ።

የብአዴኑ አባል ዮሴፍ ረታ ያነሣው ጥያቄ ለአብዛኛው የምክር ቤት አባል ዱብ ዕዳ ሆኖ እንጂ አግባብ ነበር። በእርግጥ በአንድ ፓርቲና በመንግሥት የበላይ ባለሥልጣናት መካከል

መለስተኛ ልዩነቶች ሲኖሩ፤ እነዚህን ልዩነቶች አቻችሎ መሄድ የተለመደ ነው። ልዩነቶቹ መሠረታዊ ካልሆኑም በድምጽ ያሸነፈው ወገን ተቀባይነት አግኝቶ፤ ዕቅዱን ተግባራዊ ያደርጋል። በወቅቱ በኢሕአዴግ አመራር የተከሰተው ልዩነት ግን መለስተኛ አልነበረም። የጦርነቱና የሰላሙ ጥያቄ የሉዓላዊነትና የአገር ጥቅም ጥያቄ ስለነበርም በዚህ ዙሪያ መለስ፤ መሠረታዊ፤ እንዲያውም በየአጋጣሚው ሳይታክት የሚያነሣውን ልዩነት ይዞ የአገሪቱን ቁልፍ የሥልጣን እርከን ጨብጦ መቀጠሉ ተገቢ አልነበረም። የእነ መለስ አቋምም ሊኪያሄድ በታሰበው ጦርነትም ይሁን በድርድሩ አሉታዊ ተጽዕኖ ማሳደሩ እንደማይቀር ግልጽ ነበር። ለጦርነትም ይሁን ለሰላም የሚደረግ ድርድርም የሰው ሕይወት የሚያስከፍል እጅግ አንገብጋቢ ነበርና የተለየ አቋም ይዞ ሂደቱን መምራት የሚቻል አልነበረም።

በዚህ ውጥረት በተሞላበት ስብሰባ ሌላው አስገራሚ አቋም የያዘው ተፈራ ዋልዋ ነበር። ተፈራ ሦስተኛ አቋም በመያዝ ሰነዱን አንቀበልም ማለት በቂ እንዳልሆነ ገልጾ ሻዕብያን መጨረስ አለብን የሚል አስተያየት ሰንዝሮ በጉዳዩ ላይ ውሳኔ እንዲሰጥ ጠይቆ ነበር። ተፈራ ብቻውን መክሮ ብቻውን ያራመደው አቋም ከሁለቱም ጎራ ደጋፊ አላገኘም ነበር። ሰነዱ የአገራችንን ሉዓላዊነት አያስጠብቅም ስንል ከነበርነው ወገኖች መካከል አንዳንዶቹ ዓሰብን መቆጣጠር አለብን፤ እንዳንዶች ደግሞ አሥመራን መቆጣጠር አለብን፤ ብንልም በወቅቱ ከዲፕሎማሲና ከፖለቲካ አንጻር ሰነዱ የአገራችንን ሉዓላዊነትና ጥቅም አያስከብርም ከማለት ዐልፈን መሄዱ የሚያዋጣ አይደለም የሚል አስተሳሰብ ነበረን። በእኛ ዕይታ በዓለም ዓቀፍ አግባቢዎች ረቆ የቀረበው ሰነድ ሁኔታዎችን ዱሮ ወደ ነበሩበት ከመመለስ የዘለለ ዓላማ ስላልነበረው ሰነዱን መሠረት አድርጎ መደራደርና መልስ መስጠት እንጂ የተፈራን አዲስ አቋም ማስተናገዱ ተቀባይነት አልነበረውም። ለሻዕብያ መሬት ሰጥተንም ቢሆን ሰላም እንፍጠር ብለው ለተከራከሩትና ድምጻቸውን ለሰጡት ደግሞ አሥመራ ድረስ ዘልቀን ሻዕብያን እንደምስስ ማለት እብደት ወይም እንደሚሉት የወጣለት ትምክህተኝነት ነበር። ስለሆነም ከሁለቱ አቋሞች አንዱን እንዲመርጥ ወይም ድምጽ ተዓቅቦ እንዲያደርግ እንጂ ሦስተኛ አቋም ማቅረብ እንደማይችል ተነግሮት ድምጹን ሰነዱ የአገራችን ጥቅም አያስከብርም ለሚለው ወገን እንደሚሰጥና ልዩነቱ እንዲመዘገብለት አሳስቦ ክርክሩ ተቋጨ።

14. የመጨረሻው የማጥቃት ዕቅድና የዲፕሎማሲው ውስብስቦች

የኢሕአዴግ ምክር ቤት ንምሳ አንድ ለስምንት በሆነ ድምጽ ቴክኒካል አሬንጅመንቱን እንደማይቀበል ከወሰነ በኋላ በዲፕሎማቲኩ ማኅበረሰብ ታላቅ ድንጋጤ ተፈጠረ። ውሳኔው የጉዳዩ ባለቤት ከሆነው የኢትዮጵያ ሕዝብ ቢሰወርም፤ ዲፕሎማቶች ግን በወዳጆቻቸው አማካይነት የየቀኑን ውሎ ይዘገብላቸው ነበር። በዚያን ጊዜ ከነበረው ከፍተኛ አለመግባባት የተነሣ ይህን የኢሕአዴግን ምሥጢር ማን ነው የሚያሾልከው? ብሎ መጠየቅና ወቀሳ ማቅረብ የሚቻልበት ሁኔታ ባይኖርም በተለይ ሰነዱን ተቀብለን እንፈርምም ያልነው ወገኖች ከዲፕሎማቲክ ማኅበረሰቡጋ የዕለት ተዕለት ግንኙነትና የተለየ ቁርኝት እንዳልነበረን ግልጽ ነው። ያም ሆነ ይህ ጦርነቱ እንዳይቀጥል በአስማሚዎችና አዲስ አበባ በነበሩ ዲፕሎማቶች ከፍተኛ ሥጋት ነበር። የኢሕአዴግ ምክር ቤት ቴክኒካል አሬንጅመንቱን እንደማይቀበል በወሰነ ማግስት በውጭ ጉዳይ የተገኘቸው አሜሪካዊቷ ጌል ስሚዝ²⁴ «ለረዥም ጊዜ ወዳጆቻችን የነበራችሁት ህወሓቶች ይህን የተሳሳተ ውሳኔ

²⁴ አሜሪካዊቷ ጌል ስሚዝ በትጥቅ ትግሉ ጊዜ ከአንደኛው የህወሓት ድርጅታዊ ጉባኤ በኋላ ወደ ትግራይ መጥታ ለወራት ተንቀሳቅሳ ነበር። ከዚያም በኋላ በተለያዩ ወቅቶች በውጭ ክንሥዬም መስፍንጋ በአገር ቤትም ከአመራሩጋ ጥሩ ግንኙነት ፈጥራ ቆይታ ከማሌሊት ምሥረታ በኋላ ደግሞ ከመለስ ጋር መልካም ግንኙነት መሥርታ ነበር። ከዚህ የተነሣም ህወሓትን በሚገባ ከሚያውቁት የውጭ ዜጎች አንዷ ሆና በአሜሪካ መንግሥት መዋቅር ተከታታይ እድገት አግኝታ በአሁኑ ጊዜ የአሜሪካ ፕሬዝዳንት ልዩ አማካሪና የብሔራዊ ደኅንነት ምክር

በመወሰናችሁ ሊከተል የሚችለውን ተጽዕኖ ሳስበው በጣም አዝናለሁ» ብላ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ከሥዩም መስፍንጋ እንባ እንደተራጩ እማኞች ነግረውናል። የጌል እንቅስቃሴም የአገራችንን ሉዓላዊ መሬት ለሻዕብያ የሚያስረክበውን ሰነድ ፈርመን እንድንገላገል በዲፕሎማቶች በኩል ይደረግ የነበረው ተጽዕኖ አካል እንጂ እውነተኛ ለኢትዮጵያ መቆርቆርን አያሳይም ነበር።

ሌሎች በአዲስ አበባና በምዕራቡ ዓለም መዲናዎች የነበሩ ዲፕሎማቶችም ከመለስጋ በመገናኘት ጦርነት እንዳይቀሰቀስና ቴክኒካል አፈንጅመንቱን እንድንቀበል በተደጋጋሚ ያሳስቡት ነበር። በየሀውሐት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ተቀምጦ በቴክኒካል አፈንጅመንቱ ላይ ሰንወያይ እንኳን ጌል ስሚዝ ወይም የሰቴት ዲፓርትመንት ሰዎች ይፈልጉሃል እየተባለ ለስልክ ንግግሩ መለስ ስብሰባውን አቋርጦ የሚሄድበት ወቅት ነበር። መለስ በዚያ ቀውጢ ጊዜ ከእነዚህ ምዕራባውያንጋ ምን እንደተባባለ ከእርሱ በቀር የሚያውቀው ባይኖርም ውይይቱ አወዛጋቢ በነበረው በቴክኒካል አፈንጅመንቱ ዙሪያ ሊሆን እንደሚችል ግን መገመት አያስቸግርም።

የኢሕአዴግ ምክር ቤት ቴክኒካል አፈንጅመንቱ የኢትዮጵያን ሉዓላዊነትና ጥቅም በሚያሰጠብቅ መንገድ መስተካከል ካልቻለ አንቀበለውም የሚል ውሳኔ ካስተላለፈ በኋላም መለስና ዲፕሎማቶቹ ተስፋ አልቆረጡም። መለስ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴውና ምክር ቤቱ ያስተላለፉትን ውሳኔ ተግባራዊ የማድረግ ኃላፊነት ስለነበረው ውሳኔው ለአስማሚዎችና ለሚመለከታቸው ሁሉ እንዲደርስ አድርጓል። አስማሚዎቹም ውሳኔውን እንደሚመለከቱትና መለስ እንደሚሰጡበት ቃል ገብተው መልሳቸውን የአፈጻጸም አግባብ (Modalities) በሚል ሌላ ሦስተኛ ሰነድ አስፍረው በመለስ በኩል ለኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ እንዲደርስ አደረጉ። የአፈጻጸም አግባብ የተባለው ሰነድ ለኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ እንደደረሰም ከቴክኒካል አፈንጅመንቱ በምን እንደሚለይ ለማወቅ አትኩረን ተመለከትነው። ሆኖም የአፈጻጸም አግባብ የተባለው ከቴክኒካል አፈንጅመንቱ ምንም እንደማይለይና በፊት የተባለውን ደግሞ እንዳስፈረው ስናይ ሰነዱን ልንቀበለው እንደማንችል አረጋገጥን። ከዚህ በኋላ የቀረው ሉዓላዊ ግዛታችንንና መብታችንን በጦርነት ማስከበር ብቻ ስለነበር ጦርነቱን በድል የምንወጣበት ስልትና አቅጣጫ ተቀምጦ ጦርነቱ በአጭር ጊዜ ክረምት ሳይገባ የሚጠናቀቅበት ሁኔታ እንዲፈለግ ተወሰነ።

15. የማጥቃት ዕቅዱ የጫረው ውዝግብና እንድምታዎቹ

በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ውስጥ የመጨረሻው የማጥቃት ግብ ምን መሆን አለበት? የሚለው ጥያቄ ሲነሣ ሁለት መሠረታዊ የልዩነት አቋሞች ተንጸባረቁ። መለስ የማጥቃት ግባችን ሻዕብያ የያዛቸውን የኢትዮጵያ ግዛቶች ማስመለስ ስለሆነ ውግያው በድንበራችን ዙሪያ ብቻ መካሄድ አለበት እንጂ ድንበር አቋርጦን ከገባን እንደወራሪ ተቆጥረን በዓለም ዐቀፍ ደረጃ ተቀባይነት እናጣለን የሚል ጠንካራ አቋም ነበረው። ጦርነቱ በድንበር አካባቢ መካሄድ አለበት ማለት ምን ማለት ነው? ከኛ ግዛት ወጥተን የኤርትራን መሬት አንረግጥም ማለት ነው ወይ? ካልሆነስ ድንበር አካባቢ የሚባለው ምን ያህል ርቀት ላይ ነው? የሚሉ ጥያቄዎች ለመለስ ቀርበውለት ነበር። መለስ ሲመልስ የኤርትራን መሬት ጭራሽ አንነካም ማለት ሳይሆን የኛን ግዛቶች ለማስመለስ ካለው ፋይዳ አንጻር ስለሆነ በግምት እስከ ዐምስት ኪሎ ሜትር ድረስ ዘልቆ መግባት ይቻላል፤ ይል ነበር። ከዚህም ለመረዳት ይቻል የነበረው መለስ የሻዕብያን ኃይል ድባቅ የመምታትንና አሥመራ ድረስ ዘልቆ መንግሥቱን እስከ ማስወገድ የሚለውን ሁለተኛውን የማጥቃት ግብ አቋም በጥብቅ

ቤት ከፍተኛ ዳይሬክተር ናት።

ይቃወም እንደነበር ነው። ኢሳያስ ዐቅሙ ቢፈቅድለት ኖሮ አዲስ አበባ ድረስ ዘልቆ ለመግባትና ለኢትዮጵያ የሠላሳ ዓመት የቤት ሥራ ለመስጠት ይፈልግ እንደነበር ያለምንም ማመንታት ሲገልጽ፣ የኛ መሲሕ ግን ኤርትራ ውስጥ ዘልቆ መግባትና ሻዕብያን ከሥልጣን ማስወገድ ወረራ ነው፤ በምዕራባዊያንም ያስወቅሰናል ብሎ ይከራከር ነበር።

መለስ ይህን በድንበር ላይ የተከለለ የማጥቃት ግብ የሚለውን አቋም ሲያራምድ ከዚህ በተጻራሪ የቆምነው የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ደግሞ የጦርነቱ ግብ ከአሁን ቀደም እንዳስቀመጥነው አሥመራ ድረስ ዘልቆ ሻዕብያንና መንግሥቱን ድባቅ መምታት ነው የሚል አቋም እናራምድ ነበር። በዚህ ጉዳይ ከተፈራጋ የምንለይ እርሱ ቴክኒካል አፈንጅመንቱን የማንቀበለው ሉዓላዊ ግዛታችን ስለማያስከብር ብቻ ሳይሆን ሻዕብያን የመደምሰስ ግብም ስላለን ነው የሚለው በውሳኔ ደረጃ ሰነድ ላይ እንዲሰፍር በመፈለጉ፤ እኛ ደግሞ ይህ ከዲፕሎማሲ አንጻር ጎጂ ነው ብለን በሰነዱ እንዲሰፍር ባለመፈለጋችን ነበር። በመጀመሪያው የጦርነት ምዕራፍ አሥመራ ድረስ ለመዝለቅ ያወጣነው ዕቅድ ፍላጎታችንን እንጂ ዓቅማችንንም ሆነ ችሎታችንን የሚያንጸባርቅ አልነበረም። በቀጣዩ ምዕራፍ ግን አሥመራን ብቻ ሳይሆን፤ ካስፈለገ ከዚያም ተሻግሮ ሊያጠቃ የሚችል ብቁ ኃይል እንደነበረን እንኳን ወታደራዊ ዕውቀት ያለውና ተራው ዜጋም ይገነዘበው ነበር። ሻዕብያን አሥመራ ድረስ ዘልቆ የማጥቃቱ ሐሳብ በዲፕሎማሲው ማንበረሰብ ካልሆነ በስተቀር በምልአተ ሕዝቡ ሰፊ ተቀባይነት ነበረው። በመሆኑም ያለንን ዓቅም ተጠቅመን አሥመራ ድረስ ዘልቀን እብራተኛውን የሻዕብያ መንግሥት እንደምስስ የሚለው አቋም የአብዛኛዎቹ የኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ፍላጎት ብቻ ሳይሆን የአገር ወዳድ ኢትዮጵያውያንም ነበር።

በወቅቱ አብዛኞቻችን ከላይ በተገለጸው ብንስማማም በተናጠል ከምንወስን ማዕከላዊ እዙ ወታደራዊ ዓቅማችንን ግምት ውስጥ አስገብቶ ጉዳዩን ከሠራዊት አዛዦች ጋራ ተወያይቶበት ይወሰነው ብለን ተስማማን። ሆኖም በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ተከስቶ የነበረው የፖለቲካ ልዩነት በማዕከላዊ እዙም ተንጸባርቆ ነበርና ጦርነቱን አስመልክቶ የሚደረጉት ወይይቶች ሁሉ ውጥረትና ጥርጣሬ የተሞላባቸው ነበሩ። አለመግባባቱና መከፋፈሉ ከማዕከላዊ እዙ ዐልፎ ወደ ጦር አዛዦቹ ተሸጋግሮ ነበር። ይህ የፖለቲካ ልዩነት ሠራዊቱ በሕገ መንግሥቱ የተሰጠውን የኢትዮጵያን ሉዓላዊነት የማስጠበቅ ኃላፊነቱን²⁵ እንዳይወጣ አድርጎት ነበር። በወታደራዊ አዛዦቹ መካከል የነበረውን አለመግባባት መለስና ተከታዮቹ ታማኝ ናቸው ያሏቸውን አዛዦች በማደራጀት የፈጠሩትና እስከ መጨረሻው የተጠቀሙበት ነበር።

በኢሕአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ውሳኔ መሠረት፤ የማዕከላዊ እዙ ስለማጥቃቱ ዕቅድ በጦር ግንባር ከተሰማሩት ወታደራዊ አዛዦች ጋራ ለመወያየት ወደ መቀሌ ተጉዞ ነበር። እኔም የማዕከላዊ እዙ አባል ባልሆንም ኃላፊነቴ ከግንባሩ ጋራ ያያይዘኝ ነበርና በመቀሌ አጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት በተደረገው ወይይት ተገኝቼ እንደታዘብኩት በማጥቃቱ ዕቅድ ዙሪያ የተንጸባረቀው ልዩነት ከግምቴ ውጭ አልነበረም። በተደረገው ስብሰባ በየግንባሩ የነበረው የጠላትና የወገን አቀማመጥ በአሸዋ ገበታ ላይ ቀርቦ የሁለቱ ጦሮች ይዞታና ሁኔታ ቁልጭ ብሎ ይታይ ስለነበር በስብሰባው የተገኘ ሁሉ ግልጽ ግንዛቤ አግኝቶ ነበር። በዚህ ጊዜ ከሦስቱ ዋና የጦር ግንባሮች መካከል በየትኛው አቅጣጫ ጥቃቱን ብንጀመር ይሻላል? የሚል ጥያቄ ተነሥቶ ሰፊ የእንቅስቃሴ ዕድል በሚሰጠውና ያለንን የጦር መሣሪያ ሁሉ ለመጠቀም በምንችልበት በምዕራቡ የባድመ ግንባር ብንጀምር ይሻላል የሚል ስምምነት ላይ ተደረሰ። በዚህ ግንባር ለማጥቃት የቀረበው የውግያ ስልትም

²⁵ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት፣ አንቀጽ 87 ንዑስ አንቀጽ 3፣

ተቀባይነት አግኝቶ ከባድ መግንባር ጥቃት በኋላ በቀሪዎቹ የጦር ግንባሮች ጥቃቱ እንደሚቀጥል ተወሰነ።

በሰብሰባው የተገኙት መኮንኖች በሙሉ በኢሕአዴግ አመራር መካል የተፈጠረውን ልዩነት ባያውቁም፤ ከመለስ ጋራ የቅርብ ግንኙነት የነበራቸውና ከኤታ ማዦር ሹሙ ከጄኔራል ጻድቃን ጋራ የማይግባቡ የነበሩት ጄኔራሎች ልዩነቶቹን በሚገባ ያውቁ ነበር። በተለይ ሳሞራ የኑስና ከእርሱ ጋራ ቅርብ የነበራቸው መኮንኖች በኢሕአዴግ አመራር የተፈጠረውን ልዩነት ያውቁ ነበር። ሳሞራ ባገኘን ቁጥር እንጻድቃን በእርሱ ሜራ እየጎነጎኑ እንደሆኑና መለስን የምንቃወመው ወገኖች ደግሞ ለጻድቃን እንደምናደላ ይነግረን ነበር። ከየት እንዳመጣው ባይታወቅም ሳሞራ ጦርነቱ ካበቃ በኋላ እርሱንና ጓደኞቹን ለእስር ልንዳርጋቸው አስበን እንደነበር ይነግረን ነበር። እስካሁን የማይታወቀው ነገር ይህ የሳሞራ አቋም ምን ያህል በሥሩ ወደነበሩት መኮንኖች እንደተሰራጨ ነው። ለጻድቃን ቅርብ የነበሩት አዘዦችም ቢሆኑ በነሳሞራ ላይ በጎ አመለካከት አልነበራቸውም። ይህ ልዩነት ስፋቱ በግልጽ ባይታወቅም በሠራዊቱ ጎራ መለየትና መከፋፈል እንደነበር ያመለክታል።

በመቀሌው ስብሰባ የማጥቃቱ ግብ ምን መሆን አለበት? በሚለው ዙሪያ ውይይት ሲካሄድ የመለስም ይሁን የሌላው ወገን አቋም ሙሉ በሙሉ ተቀባይነት አላገኘም ነበር። መለስ ያራምድ የነበረው ጦርነቱ በድንበሩ ቅርብ ርቀት ብቻ መካሄድ አለበት የሚለው አቋምም ተቀባይነት እንዳላገኘ ሁሉ፤ የጦርነቱ ግብ አሥመራ መሆን አለበት የሚለው አቋምም ተቀባይነት አላገኘም ነበር። በመጨረሻ ዓቅማችን በፈቀደው መጠን እናጠቃለን የሚል ስምምነት ላይ ተደረሰ። ይህ ውሳኔ በርካታ ቀዳዳዎች ነበሩት፤ ጥቃቱ ይቀጥል ወይስ ይቁም የሚለው ግምገማ እንዴትና መቼ ይካሄዳል? ጦርነቱ እየተኪያሄደ እያለ እንዴት ዓቅማችንን መገምገም እንችላለን? ለግምገማው ሲባል ውግያው ቢቆም የጦርነቱን ጦዘት (momentum) እንዲልፈሰፈስ አያደርገውም ወይ? ከሁሉም በላይ ደግሞ ጦርነቱ እየተኪያሄደ እንዴት የማጥቃት ዕቅድ ይወጣል? የሚሉት ጥያቄዎች አልተመለሱም ነበር። የሆነው ሆኖ የመጀመሪያው የማጥቃት ተግባር ተካሂዶ ከዚያ በኋላ መቀጠል ወይም ማቆሙን በተመለከተ በግንባር ያሉ አዘዦች የሚያደርጉት ግምገማ እየታየ ይወሰናል የሚል ስምምነት ላይ ተደርሶ ስብሰባው ተቋጨ። ይህ በርካታ ከፍተኞች የነበረው ውሳኔ ለመለስ እጅግ ተስማሚና ለወደፊቱ የፈለገውን እንዲያደርግ የሚመቸው ነበር።

ወታደራዊ ዕቅዶች እንዲሁ በደመ ነፍስ የሚዘጋጁ ሳይሆኑ ረዥም የተጠና ዕቅድና የአፈጻጸም ስልት የሚያስፈልጋቸው ናቸው። የኃይል ዝግጅትም እንዲሁ የታለመለትን ዓላማ ለማሳካት መቀናበር አለበት። ከዚህ ውጭ በአጭር ጊዜ ግምገማዎችና ውሳኔዎች ላይ ተንተርሶ ትልቅ አፕሬሽን ማኪያሄድ ተገቢ አይደለም። ከዚህ አንጻር የጦሩ የማጥቃት ግሥጋሜ በሂደት እየተገመገመ ይወሰናል የሚለው ውሳኔ ትልቅ ክፍተት ነበረው። ግብ አሥመራ ድረስ ዘልቆ ሻዕብያን መደምሰስ ነው የሚል ቁርጥ ያለ ውሳኔ ቢኖር ኖሮ ጥቃቱ ከመጀመሩ በፊት ለተለያዩ ምዕራፎች ዝርዝር ዕቅድና ዝግጅት ማድረግ በተቻለ ነበር። ሆኖም በዚሁ በመቀሌው ውይይት አሥመራ ድረስ የመዝለቁ ጉዳይ እየተገመገመ ውሳኔ ይሰጥበታል ስለተባለ አሥመራን ለማጥቃት የሚረዳ ዕቅድና ዝግጅት አልነበረም። ይህ በመሆኑም ዝርዝር ዕቅድና ዝግጅት የተደረገው ለመጀመሪያውና በድንበር አካባቢ ለሚካሄደው ጥቃት ብቻ ነበር። ሥራ ላይ የዋለውና የተተገበረውም ከሞላ ጎደል ይኸው የመለስን ዓላማ የሚያሳካው ዕቅድ ነበር።